

buskop

8-2012»»

NYHET!

Svaret er i

MELKA

Brunst-test – Enkelt og raskt

Kjøp i
Geno
nettbutikk

48,- pr. test
25 stk i boksen
1200,- eks mva (inkl. porto)

Dypp i melka

Vent 10 minutter

En strek - Ikke i brunst

To streker - i brunst

**P4
Rapid**
PROGESTERONE HEAT DETECTION TEST

geno
www.geno.no

» INNHOLD 8/2012

LEDER

- 4 Slagkraft i framtida

AVL

- 6 Fem på topp
- 6 Avlskurs med fokus på framtidens ku
- 9 Doktorgrad i storfeavl
- 54 Kvigevurdering
- 59 Bruk av genomiske seleksjonsverdier i kalvekjøpet

HELSE/FRUKTBARHET/ATFERD

- 34 Ny brunsttest på markedet
- 56 Jurets hjørne
- 64 Om pH ved hudplager og i sår

FÔR/FÔRING

- 48 Fullfôr som fôringsstrategi

LEDELSE OG ØKONOMI

- 58 Investering – før eller etter eierskifte
- 60 Høg avdrått – lønnsamt eller berre moro?
- 66 Smittsom diare – koster mer enn du tror

TEMA: DEKNINGSBIDRAG

- 12 Grunnlaget legges i dekningsbidraget
- 14 Stor egendisiplin
- 16 Kort vei fra beslutning til handling
- 18 Balansekunst på stram line
- 22 Kunnskap, omtanke og orden
- 24 Mykje mjølk i sommarhalvåret
- 26 Lite «arbeid» å avla gode kyr
- 28 God rådgiving gir pluss på bunnlinja
- 32 Gjennomfører det han tror på

INTERVJUER/REPORTASJER

- 37 Melkeproduksjon i Kenya
- 52 Kyrne eter det de trenger
- 74 Optimismen tilbake
- 76 Arbeidsglede med resultater

ORGANISASJON

- 70 Aktive høstmøter
- 82 Geno-medlem

FORSKJELLIG

- 8 Jønsberg vekker husdyrinteressen hos elevene
- 44 Lesernes side
- 45 Tanker fra graven
- 46 Dagbok frå Fossan: Tid for faktur
- 73 SAC med egen organisasjon i Norge
- 73 Sammen om rådgiving
- 78 Q-bonden
- 78 Animalia
- 79 Gamalosten har positiv helseeffekt
- 80 Vi i Tine

Vi ønsker
alle våre lesere

*God jul og
Godt nyttår!*

buskap

REDAKSJON

Tlf. 95 02 06 00

Ansvarlig redaktør:

Rasmus Lang-Ree

E-post: rasmus.lang.ree@geno.no

Journalist: Solveig Goplen

E-post: solveig.goplen@geno.no

Frilanser: Oddfrid Vange Bergfjord

E-post: oddf-van@online.no

MEDLEMSBLAD FOR

geno

REDAKSJONSRAÐ

Avlssjef Trygve Roger Solberg, Geno
Markedssjef Hans Storlien, Geno
Rådgiver Åse Flittie Anderssen, Tine

ANNONSER

Adapt DA v/Aksel H. Belsvik-Karlsen
Vorpneset Syd 5,
7256 Hemnskjel

Tlf. 72 45 55 50

Mobil 911 99 886

e-post: aksel@adapt-da.no

UTGIVER

Geno SA
Holsetgata 22 – 2317 Hamar

Tlf. 95 02 06 00

Faks 62 52 06 01

Medlemmer av Geno får Buskap
tilsendt. Alle Geno-medlemmer kan
tegne flere Buskap-abonnement til
bare kr 300,- per år per abonnement.
Forøvrig kan abonnement tegnes
for kr 600,- pr. år direkte til Geno

Utkommer 8 ganger i året
Buskaps 64. årgang

FORSIDEFOTO

Humor og ekte kuglede på Dyrskun i
Seljord. Det er Silje Hegnastykket som
mønstret. Foto: Rasmus Lang-Ree.

GRAFISK PRODUKSJON

Dialecta Kommunikasjon as

Grafisk formgivning: Reidun Irene Nustad

No issn 0807-5069

Fagpressen F
OPPLAGSKONTROLLERT

Slagkraft i framtida

Rasmus Lang -Ree
Ansvarlig redaktør
rlr@geno.no

Foto: Solveig Goplen

Organisering og organisasjoner er kun virkemidler og må aldri bli et mål i seg selv. Når omverdenen endrer seg må en vurdere om organiseringen en har valgt fortsatt er hensiktsmessig.

Kikker vi over til Danmark er nær sagt alt som kan krype og gå i dansk landbruk samlet i organisasjonen Landbrug & Fødevarer. Danskene fusjonerte Landbrugsraadet, Danske Slagterier, Dansk Svineproduktion, Dansk Landbrug med Dansk Landbrugsmedier og Dansk Landbrugsrådgivning og vesentlige deler av Mejeriforeningens. Lederen Martin Merrild kan dermed snakke til politikere og opinion på vegne av en samlet næring. En slik organisering er garantert ikke konfliktfri, men har stort potensial til økt slagkraft i påvirkningen av landbrukets rammebetingelser.

Holder vi oss i Danmark litt til er rådgivingen der helt frikoplest fra markedsaktørene. Rådgivingen er samlet i Dansk landbrugsrådgivning som organiserer 32 rådgivingsvirksomheter. Det har blitt bygget opp tunge rådgivingscentre med spisskompetanse over et bredt felt. Rådgiverne drar nytte av å arbeide i sterke kompetanseklynger, og slipper å tenke på at de skal bidra til å knytte bonden til en bestemt varemottaker.

I Sverige er Svensk Mjolk besluttet nedlagt og oppgavene lagt inn i Växsa Sverige. Bransjeorganisasjonen Svensk Mjolk har arbeidet på vegne av tre meieriforeninger, seks husdyrsforeninger, to avlsorganisasjoner pluss flere raseforeninger. Nå legges rådgivingsvirksomheten inn i Växsa Sverige, mens bransjespørsmålene skal ivaretas av LRF (svenske bondelaget). Hvorfor? – Vi gör det här för att ge mjölksektorn en starkare röst sier Gunnar Pleijert, styreleder i Svensk Mjolk.

Tanken om en mer samlet rådgiving i Norge har vært tatt opp gjentatte ganger. Selv om noe har skjedd gjennom etableringen av Norsk Landbruksrådgiving og noen tverrfaglige rådgivingsentra, er trenden fortsatt at organisasjonene bygger opp egen rådgiving. Strategien er tydeligvis å bruke rådgivingen som et virkemiddel i konkurransen om bøndene.

I dette nummeret av Buskap kan du lese om åtte bønder/samdrifter som kan vise til svært gode dekningsbidrag over tid. Flere av disse bruker rådgiving aktivt og drar og store vekstler på alle data som er samlet. En fellesnevner for de åtte er at de er bevisste på hva de gjør og hvordan. De er kort sagt flinke til å organisere både drifta og seg selv. La det være en inspirasjon til hver og en om både å gå sin egen organisering nærmere etter i sømmene.

I det større bildet er det god grunn til å diskutere hvordan organisasjonskartet for norsk landbruk skal se ut. Effektivisering, økt fokus og større slagkraft for landbrukets interesser er stikkord for hva våre naboland har ønsket å oppnå med sine organisatoriske endringer. Det er gevinster som bør være motiverende nok til også vi tar en diskusjon uten fredningsbestemmelser.

Ravn mest brukt

10739 Ravn debuterte på «Fem på topp» sist gang med en femteplass. Nå suser oxen inn på førsteplass som den mest brukte NRF-oksen i august, september og oktober. 10704 Tranmæl beholder andreplassen. 10579 Eggtrøen på tredjeplass er ikke

lenger eliteokse og 10682 Amdal på femte er slaktet, slik at vi kan vente at det er andre okser som snart vil erstatte disse traverne som har vært med lenge. Lenge har også 10540 Eik vært med, men oxen går fortsatt som eliteokse i innværende periode.

10739 Ravn, Født 13.12.2006 Hos Solveig Hustad og Atle Viggo Ravn, 8534 Liland. Foto: Klingwall

Oksenummer	Navn	Antall sæddoser totalt i august/september/oktober	Antall doser med SV-sæd
10739	Ravn	5924	1335
10704	Tranmæl	5752	1422
10579	Eggtrøen	5032	1322
10540	Eik	4105	
10682	Amdal	3904	328

GLATT SPALTEPLANK??

Vi har spesialutstyr for sklisikring av spalteplank og åpne skrapearealer.

Vi tar oppdrag over hele landet!

STRAND MASKIN AS

2648 Sør-Fron. **970 75 405** tore@strand-maskin.no

Anne Guro Larsgard

Husdyrkonsulent i Geno
anne.guro.larsgard@geno.no

Avlskurs med fokus på framtidens ku

Foran fra venstre: Britt Finsrudlien, Ane Furusæter, Monica Susanne Klette, Svein Olav Larsgard, Anne Guro Larsgard. Midten fra venstre: Gunleik Stikbakke Fjellseth, Merete Moe, Margunn Nummedal, Inga Skretting, Einar Svela, Vegard Fossum, Anne Merete Hansen Lines, Ingunn Nævdal. Bak: Tove Murud, Jan Ole Mellby, John Folde Engdal, Morten Sletten Tofte, Olaf Forr, Kai Espen Åsstuen, Leif Lirhus, Morten Tofastrud, Lars Byberg, Terje Iversen, Hans Storlien, Hans Snerting. Foto: Stein Rune Eriksen.

Lars Byberg driver med melkeproduksjon i Ryfylket og hadde en svært interessant presentasjon om hva han som produsent kan oppnå med avlsarbeid. Foto: Ingunn Nævdal.

Storfesekulekurset «Avl – fokus på framtidens ku» ble holdt på Store Ree 20.–22. november. Kursdeltakernes bakgrunn varierte fra unge nyetablerte bønder, Tine-rådgivere og fjøsmestre på landbruksskoler. Fellesnevneren for alle var at de har tro på framtida for NRF-kua og ønsket å lære

mer om avlsarbeid og avlsplanlegging i egen besetning.

Kurset ble arrangert i samarbeid med Høgskolen i Hedmark. Deltakerne har dermed mulighet for å samle studiepoeng ved å ta eksamen etter kurset. Det er første gang dette kurset har blitt arrangert.

Du kan spille hovedrollen i revyen når du vet at alt er i orden i fjøset

Livet er å ha tid. Tid til å gjøre noe helt annet.
Slik får vi energi til arbeid og omsorg
for de vi er glad i – både to- og firbente.

Fjøssystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes.
Og gode fjøs gir mer tid.

Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se vår nettside: www.fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3174 Revetal
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbo
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

Christina Halvorsen

Inspirator
christina.kristianson.
halvorsen@hotmail.com

Jønsberg vekker husdyrinteressen

» Gjennom mange år har elevene på Jønsberg videregående skole blitt involvert i storfeholdet på gården. Olav Sunde, tidligere fjøsmester, har stått i bresjen for dette. Elevene har selv sagt sin del i fjøsstell i undervisnings-sammenheng, men andre aktiviteter er også lagt til rette for de som vil. Elevene har i mange år på frivillig basis vært med på utstillinger, men for et par år siden ble ku-utstillinger som Dyrsku'n i Seljord en del av undervisningsopplegget for elevene med fordypning husdyr på VG2. Læreplanmålene går ut på at elevene skal kunne planlegge å gjennomføre kumønstring, samt få erfaring med føring av storfe på utstillinger ved å følge regler og standarder for kumønstring. Elevene blir på VG1 kjent med fjøset og kua.

Dyrsku'n

Ved skolestart på VG2 blir elevene med fordypning husdyr tatt med på mønstrings- og stylingkurs før de skal delta på ungdomsmønstringa på Dyrsku'n og andre utstillinger. Her får hver elev sin egen ku som de skal mønstre på høstens utstillinger. Dette ser vi er viktig da elevene får trygghet og selvtillit med sin egen ku. Det er imponerende å se på utviklingen hos elevene. Noen som knapt har sett ei levende ku, går stolt og selvsikker rundt og leier på et dyr på 600 kilo! Dette har vært en kjempesuksess og elevene er ivrige på å få være med neste år også. Elevene stiller ut både NRF og gamleraser. Vi ser at gamlerasene har sin fordel ved at de er noe mindre og kan virke mindre farlige for elever som ikke har drevet mye med ku før.

Denne høsten har vi fra Jønsberg vært med på flere utstillinger og arrangementer. Første utstillingen startet på

» Utstillinger med storfe, stand på forskjellige arrangementer og omvisning på Jønsberg har blitt populære elevaktiviteter.

Malin Nadira Jevne (elev på jønsberg) er fornøyd etter mønstring på Dyrsku'n med kua 3027 Spania. Foto: Jønsberg

Heiagjeng fra Jønsberg på Dyrsku'n. Fra venstre Anders Olsen, Sondre Hushagen Anders Hauge og lærer Anne Marte Hørsand. Foto: Jønsberg

Det er krevende og være mønstret. Her er Eli-Marthe Bakaas i ringen med kua 3027 Telelita. Foto: Jønsberg

hos elevene

Staslige mønstre og kyr, Sondre Hushagen med 3041 Lea og Nina Bråten Slettum med 3013 Arna. Foto: Jønsberg

Glåmdalsmuseet i august, dette ble en oppvarming før Dyrsku'n.

Frivillig trening

Før vi skulle av gårde på Dyrsku'n måtte det forberedelser til. Her fikk elevene tilbud om å trene, vaske og style ku på ettermiddager på frivillig basis, noe som var vellykket. Elevene møtte opp og trente flere ettermiddager med ledsager. 13. september dro vi en gjeng nedover til Seljord. Vi hadde med oss åtte elever, både som skulle stille ku og noen som var med som hjelpere. Vi hadde med oss i alt åtte kyr som skulle stilles. Her tok elevene ansvar for dyrene med fôring, mjølkking, stell og styling. Fredag 14. september, den store utstillingsdagen, ble en travel dag men med mye moro og stas. Fornøyde elever og lærere sendte kua hjem etter en lang dag og feiret med god mat og sosialt samvær før Hedmarken ventet igjen dagen etter. Et

kjempebra arrangement som elevene gjerne vil være med på igjen.

Utstillinger gir kuinteresse

Ellers i løpet av året har elevene vært engasjert i omvisninger på Jønsberg. Her tar elevene i mot barnehager og skoleklasser og viser rundt i fjøsene. Dette er en god læringsmetode da elevene må vise og forklare i fjøset på egenhånd.

Det er ingen tvil om at det å engasjere elevene i fjøset på andre måter enn kun fjøsstell er en stor fordel. Elevene får et annet forhold til dyrene og de viser en god mestringsfølelse. Elever som ikke har hatt interesse for storfe før, har gjennom arrangementer som utstillinger fått interessen, lært masse og fått et nytt forhold til dyrene. Det vises også ved tidligere elever som har vært med på disse arrangementene i flere år på rad.

Doktorgrad i storfeavl

Björg Heringstad

Avlsforsker Geno/UMB
bjorg.heringstad@geno.no

Er det avlsmessige forskjeller i kuas motstandsevne mot mastitt forårsaket av ulike bakterier?

Kan data fra mastittlaboratoriene gi tilleggsinformasjon om mastitt som kan brukes i avl for bedre jurhelse for NRF? Dette er sentrale spørsmål i doktoravhandlingen til Katrine Haugaard.

Katrine Haugaard forsvarte 26. oktober sin doktorgrad i storfeavl ved Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap (IHA), UMB. Tittelen på doktoravhandlingen

er «Genetisk analyse av patogenspesifikk mastitt».

Doktoravhandling består av tre vitenskapelige artikler, hvorav en publisert i Journal of Dairy Science (<http://www.journalofdairyscience.org/>) og en vil bli publisert i Journal of Animal Breeding and Genetics ([http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1439-0388](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1439-0388)).

Det vil komme en artikkel fra Katrine Haugaard i et senere nummer av Buskap, der hun presenterer noen av de viktigste funnene i doktorgradavhandlingen.

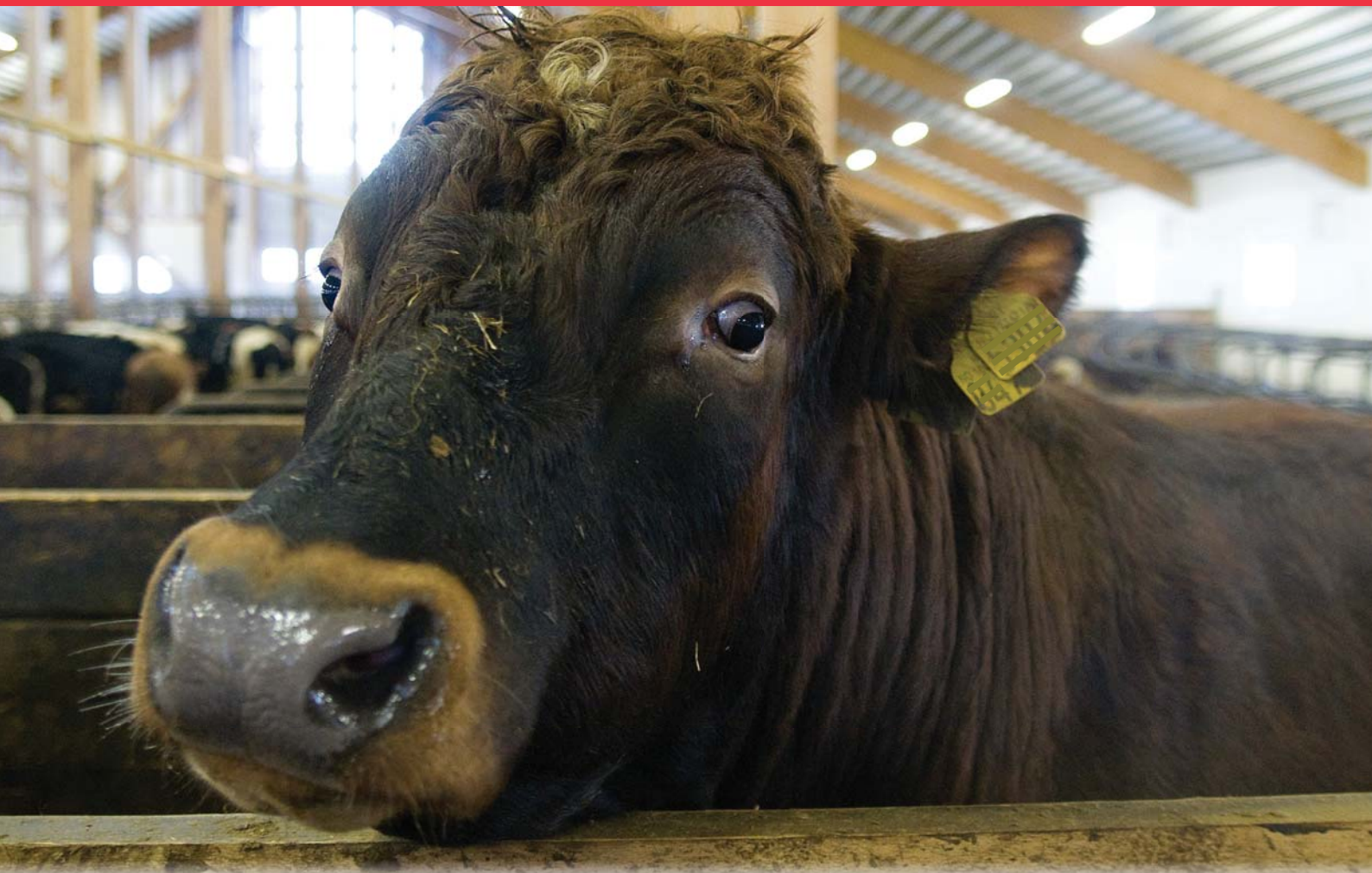
Katrine Haugland forsvarte sin doktorgrad på UMB 26. oktober. Foto: Bente Aspeholen Åly.

SMÅTT TIL NYTTE

Hvor lav kan dødligheten bli?

Tall fra Danmark viser at de 30 beste besetningene med økologisk mjølkeproduksjon har en dødlighet på kyrne på 0,8 prosent, mens gjennomsnittet for 246 økologiske besetninger ligger på 3,9 prosent. De 30 beste konvensjonelle besetningene har en dødlighet på 0,2 prosent, mens gjennomsnittet for 2 027 besetninger ligger på 5,4 prosent. Lav dødlighet er lønnsomt. For hver død ku er det et tap på 15 000 kroner.

Kvæg august 2012

I Felleskjøpets sortiment til okser finner du gode kraftfôrblandinger tilpasset ditt driftsopplegg.

Alle kraftfôrblandinger til okser har et høgt innhold av mineraler tilpasset behovet til dyr i vekst.

FORMEL

Biff

Passer sammen med middels grovfôr (0,80-0,90 FEm/kg TS).

Kan brukes til alle raser og gir en god proteindekning frem mot slaktning.

Mengde: opptil 5-6 kg per dag

FORMEL

Biff Kompakt

Brukes der oksene fôres med svært godt grovfôr (>0,9 FEm/kg TS).

Mest aktuell til tidlig slaktemodne raser som Hereford, Aberdeen Angus og NRF.

Mengde: 1-3 kg per dag (dekker mineralbehovet ved 1,5 kg/dag)

FORMEL

Biff Intensiv

Fiberrik blanding som passer når det er lite tilgang på grovfôr eller seint høsta grovfôr der det kreves høge kraftfôrmengder.

Passer spesielt godt til seint slaktemodne raser og NRF.

Mengde: 5-8 kg per dag

Buskap har besøkt åtte bruk som alle er blant de beste på dekningsbidrag per årsku (uten kjøtt). Selv om det er svært forskjellige bruk har de det til felles at de har høye dekningsbidrag over flere år og faste kostnader på et nivå som gjør at de har en lønnssevne over gjennomsnittet. Gjennom åtte reportasjer prøver vi å gi svar på hvorfor de lykkes. Vi har spurt dem om hvorfor og hvordan de oppnår høye dekningsbidrag. Selv om brukene er forskjellige kan svarene kanskje gi noen pekepinner på hva som er viktig for å oppnå et godt økonomisk resultat.

Hvorfor gjør de det så bra?

23 siders
Tema

23 sider
Tema

Grunnlaget legges i dekningsbidraget

Kai Espeseth

Fagspesialist Tien Rådgiving
kai.espeseth@tine.no

» I dette nummeret av Buskap settes søkelyset på dekningsbidrag. Her forklarer vi først hvorfor vi har valgt å fokusere på dekningsbidrag per årsku som økonomisk mål.

Det fokuseres, og ofte med rette, på faste kostnader knyttet til mekanisering og husdyrrom. I kostnadsbildet er det disse kostnadene som utgjør den største andelen.

Dekningsbidraget, inntekter minus variable kostnader, skal imidlertid dekke disse faste kostnadene samt til slutt gi en arbeidsinntekt. Grunnlaget for en god økonomi legges derfor i produksjonen og i dette nummeret av Buskap er det valgt å fokusere på dekningsbidraget.

Dekningsbidraget beregnes gjerne per enhet (liter, dekar, årsku) og er et resultatmål som er godt egnet for sammenligning; fra år til år, mellom produksjoner og mellom bedrifter.

Valgt dekningsbidrag per årsku

Vi har sett nærmere på resultater fra Tine Effektivitetsanalyse for regnskapsåret 2011. Som tidligere år er det stor variasjon mellom bedriftene på dekningsbidragsnivå. I figur 1 er dekningsbidraget per årsku uten tilskudd

i driftsgrein «Mjølkeproduksjon uten oppdrett» satt opp mot årsleveranse der hvert punkt i plottet representerer enkeltbruk.

Denne gangen velger vi å fokusere på dekningsbidraget per årsku. Gjennom 90-tallet fokuserte vi gjerne på dekningsbidraget per liter. Dette var naturlig i en situasjon der kvoten var den begrensede faktoren på de fleste bruk. Gjennom de siste 10 årene har dette endret seg. Ved kjøp og leie har mange nå økt disponibel kvote og dette er ikke lengre den dyreste beskrankningen å utvide. Derimot opplever mange at dyreplassen er begrensede og det innebærer store investeringer å utvide husdyrrommet. En høy effektivitet per kvadratmeter blir for mange et mål.

I tillegg har besetningsstørrelsen økt kraftig de siste 10 årene. Mange er derfor oppe i en størrelse der de ikke får ut ekstra dyretilskudd ved å øke antall kyr. Plottet over EK bruk viser at næringen tilpasser seg dette

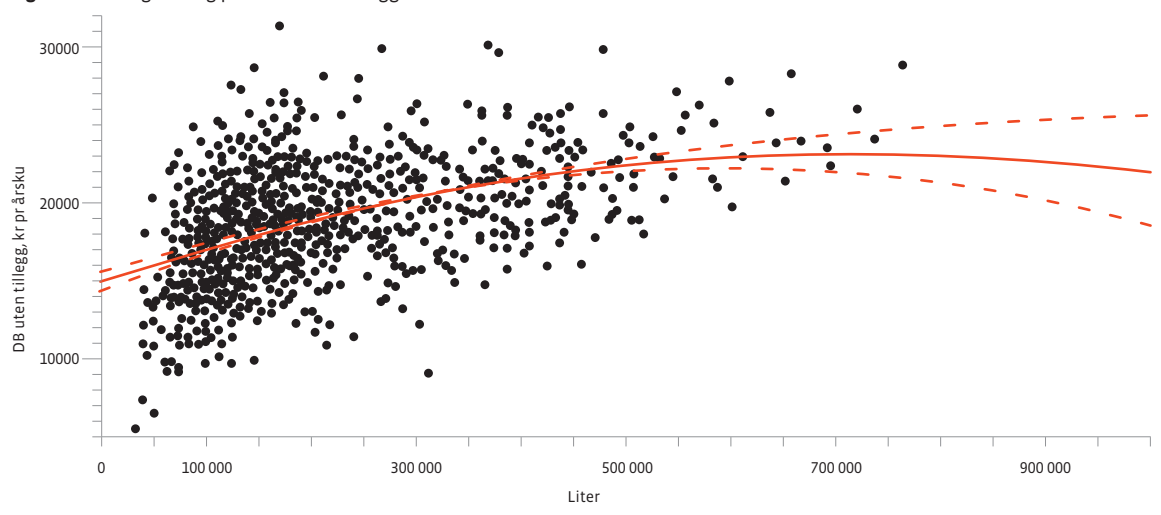
bildet; større bruk fokuserer mer på resultatet per årsku enn mindre bruk.

Utplukk av bruk

Med dette som bakgrunn har vi søkt i EK-statistikken etter bruk som oppnår et høyt dekningsbidrag per årsku innenfor mjølkeproduksjonen isolert sett. Vi ser med andre ord vekk fra kjøttproduksjonen i denne sammenheng. Foruten et høyt dekningsbidrag per årsku uten tilskudd har bedriftene som er intervjuet to andre fellestrekk:

1. De har oppnådd et høyt dekningsbidrag over tid (flere år)
 2. De har også faste kostnader på et nivå som gjør at de på bunnlinjen kommer ut med en lønnsvevne for produksjonen som er godt over gjennomsnittet.
- Utenom dette de har felles er de imidlertid ulike, både med hensyn til volum på produksjonen og driftsform.

Figur 1. Dekningsbidrag pr. årsku uten tillegg EK 2011.

**Sigrun Mariell Eggesvik
og Jon Magne Lindseth**
side 18

Svenn Hallgeir Kaldahl
side 32

Iverøya Samdrift
side 28

Per Gunnar Gilleshammer
side 24

Båberg Tokstad samdrift
side 14

Jorunn og Arve Vignes
side 26

Sylvia og Øyvind Brandsrud
side 16

Reidunn Oline Skadsem
side 22

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
Tekst og foto

» Mjølkevolum tilpasses fjøs og arbeidskapasitet. Fokus på god agronomi gir avlinger på høyde med konvensjonelle garder i området.

Stor egendisiplin

Grethe og Jørgen Hveem er opptatt av at dyra skal stelles på samme tid og på tilnærmet samme måte hver eneste dag. Total arbeidstid i fjøset er 7–8 arbeidstimer daglig.

» – Vi er ikke opptatt av å fylle kvota for enhver pris. Vi stresser ikke, vi gjør bare jobben som skal gjøres hver gang. Etter at vi sluttet med å fokusere på alle tenkelige og utenkelige detaljer så går det bedre. Vi gir rett og slett litt f.. Vi lever av kua og ikke for, det er vi bevisst på, sier Grethe og Jørgen Hveem i Båberg og Tokstad samdrift i Ringsaker kommune i Hedmark.

Bak tilsynelatende enkle praktiske løsninger ligger det trolig mye tankevirksomhet, men paret er svært forsiktig med å fremheve det. Likevel ettersom samtalen går over kjøkkenbordet avdekkes noen hemmeligheter bak det gode resultatet.

HVORFOR?

- Mye og billig grovfôr
- Godt vær under høsting
- Moderate kostnader

Lett utstyr gir høye avlinger

Når våronna nærmer seg gjelder det å være litt treg. Jørgen tar på hørselvern med beroligende musikk og rusler ut på jordet. Det gjelder å stenge ute naboeene. Med spade graver han et hull ned mot 20 centimeter. Er jorda slik at han kan forme en ball så er det ikke tid for våronn. Med en ballast på over 30 år

som bonde har han trygghet og erfaring. Det er på jordet slaget står. En møkktank på 6 kubikkmeter og hjulutrustning med lavt lufttrykk er noe av hemmeligheten bak 550 FEM per dekar årlig uten kunstgjødsel.

– Vi har bevisst valgt på dyrke grovfôr bare på 2/3 av arealet. Enga pløyes om etter to år. Husdyrgjødsla brukes fortrinnsvis i åpen åker. I første engår gjødsles ikke enga, mens i andre engår gjødsles etter første slåtten med husdyrgjødsel. Første slåtten tas rundt 10. juni, og da er det stor overvekt av flerårig raigras, timotei og svingel, mens andre slåtten som tas cirka 1. august har stort innhold av

BÅBERG OG TOKSTAD SAMDRIFT I RINGSAKER I HEDMARK

- 2 aktive brukerpar:
- Grethe og Jørgen Hveem
- Kari Hanne Hodne Platou og Fridthof Tokstad Platou
- 350 000 liter i kvote

kløver, anslagsvis 40 prosent. På tredje slått som høstes midt i september er det størst innslag av kvitkløver. Jørgen har et ønske om større innslag av rødkløver, de djuptgående kløverrøttene henter næring i djupere jordlag, ja han har funnet kløverrøtter helt ned mot 90 centimeter.

Valg av grasblanding er viktig for den som lever av kua. Med et grovfôr-opptak på 9–10 FEm daglig per ku må føret være smaklig. Jørgen har funnet sin grasblanding. Blandinga må passe jordart og klima. Blandinga inneholder timotei, engsvingel, flerårig raigras,

Vi har bevisst valgt å dyrke grovfôr bare på 2/3 av arealet.

Jørgen Hveem

rødkløver og kvitkløver. Det er lov å være kritisk når firmaene gjør endringer i blandingene, påpeker Jørgen. Det kan gjøre noe med tilslag og avling.

Været og ikke dato

Jørgen er klar på at det er været som bestemmer. Det at det er godt vær under høsting har mye mer og betydning enn at graset blir litt for sent slått. Det å gå mye i enga og se og observere utvikling og tilslag av de ulike artene, mener Jørgen er viktig.

Samdrifta velger gjerne å utsette høstinga på noe areal på første slått. Dette arealet legges i rundballer og kan dermed lett være tilleggsfôr sammen med tidlig høstet silo. Kruttet, som Grethe kaller det legges i de to tårnsiloene. Dette er tidlig høstet silo som suppleres med mer senere slått silo.

Nesten bare grovfôr til ungdyra

Fokus i oppdrettet er å bruke så lite mjølk og kraftfôr som mulig. Den økologiske mjølka er dyrt fôr. Grethe

HVORDAN?

- Overblikk
- Selvstendige beslutninger
- Røft, men nøyaktig

forteller at hun gir to liter mjølk to ganger per dag i tre måneder. Kalvene fikseres og får mjølk fra sin egen flaske. Dermed vet hun at alle får to liter. Etter at de har drukket opp mjølka står de fiksert til behovet for å suge er over. Da passer Grethe på å gi kraftfôr. På de nyfødte kalvene så dytter hun det

inn i munnen på kalven. Snart tar kalven kraftfôr.

– De må behandles som babyer, det er det de er. Tørt, kaldt, små grupper og mjølk fra

den samme kua hver gang, det har jeg erfart er det beste. Vi har ikke kalvetap, opplegget vårt fungerer, sier Grethe.

Etter fire, fem måneder avrennes kalvene med kraftfôr, fra da av og fram til kalvingsdagen så får de kun grovfôr og mineralnæring. Innkalvingsalder ligger på 26 måneder.

Kuføring

Kyr og kviger tilvennes ikke kraftfôr før de kalver, derimot har de fått mye og godt grovfôr pluss mineralnæring. På kalvingsdagen får de to kilo. Deretter trappes de opp til åtte kilo. Taket ligger på 11 kilo og det forutsettes at de får alt det grovføret de klarer å ete. Kyrne grupperes i to grupper, kyr som skal insemineres og kyr som er drektige. Møkka er viktigste signal ved siden av utviklinga av leveransen. Grete og Jørgen syns fjøset fungerer best når møkka ser ut som en sikspens og urea ligger mellom 3,5 og 4. Hvert år tas det flere fôrprøver, mest for å få priset grovføret riktig inn i samdrifta. Samtidig så bekrefter prøvene det Grete og Jørgen ser i fjøset.

EK-OPPLYSNINGER

BÅBERG TOKSTAD SAMDRIFT DA

■ Driftsform	Økologisk samdrift
■ Areal til grovfôr dekar	417
■ Antall årskyr	40,2
■ Liter mjølk levert	305 201

Nøkkeltall fra produksjonen

■ Avdrått kg EKM per årsku	7 719
■ Levert per årsku liter	7 592
■ Antall kalver per årsku	1,2
■ Avling -FEm/dekar	537
■ Grovfôropptak FEm/ku/dag	8,8
■ FS-tall	90
■ Alder ved 1. kalving	25,9

Nøkkeltall fra produksjonsøkonomien

■ Brutto grovfôrkostnad -kr/FEm	2,04
■ Variable grovfôrkostnader - kr/FEm	0,32
■ Kvalitetstillegg mjølk - kr/liter	0,46
■ Variable fôrkostnader -kr/liter	1,56
■ Inseminasjonskostnader - kr/liter	0,10
■ Veterinær-/medisinkostnader - kr/liter	0,08
■ Forbruksartikler -kr/liter	0,11
■ Mjølkin minus fôr - kr/liter	3,74
■ Dekningsbidrag uten tilskudd - kr/årsku	26 159
■ Dekningsbidrag med tilskudd -kr/årsku	36 698

Rutiner må følges hver dag av alle

23 siders
Tema

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
tekst og foto

Kort vei fra beslutning

» – Vi går nå bare her og gjør det vi skal, sier Øyvind Brandsrud med et lurt smil.

På garden i Ørje i Østfold er to generasjoner i arbeid på garden. Øyvind og kona Sylvia har tatt over garden nå, og de har lang erfaring med jobbing mot felles mål sammen med den eldre generasjonen. Øyvind har vært involvert i drifta lenge, og de leier ikke inn andre. Dermed

Vi går nå bare her og gjør det vi skal, sier Øyvind Brandsrud med et lurt smil.

ligger det egeninteresse bak hvert eneste spadetak. De erkjenner at det kan være noe av hemmeligheten. En glødende interesse for gardsdrift, både på jordet og inne i fjøset gir resultater. De er alltid på jakt etter å gjøre det litt bedre. Effektivitetsanalyse (EK) har de alltid hatt, det er et viktig beslutningsgrunnlag for hvor tiltakene skal settes inn. EK er nok som vårlyset, det avslører det meste, og det er ikke lett å feie noe under teppet.

Sinku på talle

En av kjepphestene på garden er å sine av kua til rett tid og få den ut i talleavdelinga. På den måten kan de tilby rett fôrrasjon til den gruppa. Sinkyrne får den siloen som har mest struktur og mineralnæring etter appetitt. På Askerud Søndre vil de at sinkyr skal ha et hold på 3 og drektige kviger kan ha et hold 3,5 ved kalving. Slike dyr har god matlyst, lite kalvingsvansker og lite mjølkefeber. 14 dager før forventet kalving tas de inn i kuavdelinga.

HVORFOR?

- Høg avling
- Høg leveranse per årsku
- Moderate kostnader

Sylvia og Øyvind vil satse på ei fremtid som mjølkeprodusenter

Tinesida mer besøkt enn Finn.no

Øyvind er snar til å fremheve at han er en ivrig bruker av Tine-sida. Han sørger for at opplysninger legges inn forløpende og dermed synes han at har

stor nytte av nettstedet. Fjøsloggen er ei liste som brukes jevnlig. Her finner han blant annet frem til de dyra som det skal tas speneprøve av og dato for anbefalt uttak kommer opp. Enkelt og oversiktlig. Når resultatet fra

» Kontroll på jurhelse og hold på sinku er to av suksessfaktorene. Fôring etter planlagt avdrått fungerer svært godt. Nå leverer de over 8 000 liter per årsku.

ASKERUD SØNDRE ØRJE I ØSTFOLD

- Sylvia og Øyvind Brandsrud
- Kvote 300 000 liter

til handling

HVORDAN?

- Bruker Tine-sida aktivt
- Avtalt arbeidsfordeling
- Rolige kubønder som tåler stort arbeidspress

speneprovne kommer blir det tatt en beslutning sammen med veterinær.

Opp om morgen

Både den unge brukeren og kårkal-len krabber ut av senga klokka fem. Dermed er morgenstellet unnagjort ved halv åtte-tida. Øyvind får mulighet til å være litt familiemann og sørge for at de fem damene hans kommer på jobb, skole og barnehage. Kveldsstellet begynner halv fem og avsluttes litt før sju om kvelden. Men som Øyvind sier: – Vi går her og gjør det vi skal, som det å jevne inntil fôr, kvelds-runde og så videre. De innrømmer at

mjølkeproduksjonen på garden legger noen av premisene for deres liv.

Grovfôr - enkel og solid oppskrift

Fôrseddelen er enkel. Det fôres kun med silo og kraftfôr, og det dyrkes kun gras og korn. Møkka brukes kun i åpen åker. Surfôrblandinga er ei tradisjonell blanding av timotei, engsvingel og rødkløver. Enga høstes tre ganger, og de har konsekvent tre engår. EK-tallene avslører at avlinga har ligget mellom 800–900 FEm per dekar. Graset plukkes opp med finsnit-ter og legges i plansilo, en slått i hvert kammer. De bruker Sil-All 4x4 og syns at de har fått et enda bedre grovfôr-opptak. EK viser at opptaket ligger mellom 9,5 og 11 FEm de siste to åra.

Fører etter planlagt avdrått

Øyvind sier noe av dette kan skyldes at han nå har gått over til å føre etter

planlagt avdrått. I og med at de er påpasselig med å sørge for at dyra har alt det grovfôret de klarer å ta opp er dette en metode for kraftfôr-tildeling som Øyvind syns er enkel og fungerer meget bra. Det settes tre grupper, ei for førstegangskalvere, ei for andregangskalvere og ei for eldre kyr. Henholdsvis 8 000 kilo EKM, 8 500 kilo EKM og 9 500 kilo EKM. Etter 120 dager trappes kraftfôret ned og kyrne utfordres på å kompensere med grovfôr. Øyvind syns dette er mye enklere enn normfôring. Han mener også at metoden sikrer at kyrne ikke blir feite mot avsinning. Per dags dato viser Kukontrollen at det brukes 23 FEm per 100 mjølk for alle tre gruppene. Slik det ser ut nå vil tro-lig EK for 2012 vise et grovfôropptak på høyde med de foregående år.

EK-OPPLYSNINGER

ØIVIND BRANDRUD

■ Driftsform	Konvensjonell-enedrift
■ Areal til grovfôr dekar	259
■ Antall årskyr	36,4
■ Liter mjølk levert	280 472

Nøkkeltall fra produksjonen

■ Avdrått kg EKM per årsku	9 471
■ Levert per årsku liter	7 705
■ Antall kalver per årsku	1,2
■ Avling -FEm/dekar	907
■ Grovfôropptak FEm/ku/dag	10,9
■ FS-tall	71
■ Alder ved 1. kalving	25

Nøkkeltall fra produksjonsøkonomien

■ Brutto grovfôrkostnad -kr/FEm	1,03
■ Variable grovfôrkostnader - kr/FEm	0,48
■ Kvalitetstilegg mjølk - kr/liter	0,52
■ Variable fôrkostnader -kr/liter	1,20
■ Inseminasjonskostnader - kr/liter	0,16
■ Veterinær-/medisinkostnader - kr/liter	0,08
■ Forbruksartikler -kr/liter	0,17
■ Mjølk minus fôr - kr/liter	3,76
■ Dekningsbidrag uten tilskudd - kr/årsku	29 967
■ Dekningsbidrag med tilskudd -kr/årsku	38 942

Fokus på rett jordarbeiding.

23 sider
Tema

» Nøyaktig, nitidig, nøktern drift.

Balansekunst på stram line

VÅLN PÅ LINSET I VEFSEN

- Sigrun Mariell Eggesvik og Jon Magne Lindseth
- Disponibel kvote 218 000 liter

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
Tekst og foto

» Jon Magne Lindseth er en ung bonde i Mosjøen. Til tross for sin unge alder har han snart drevet garden i 10 år. Med en nyfødt baby på armen møter han oss i døra. Familien øker og samboeren er delaktig i drifta. Hun har også landbruksutdanning, men har en 100 prosent fast stilling som pedagogisk leder i en barnehage.

det er irriterende og ikke fylle kvote som de har utgifter til leie på.

Jon Magne sier at ønske om å få til enda mer mjølk kanskje kan føre til for feite kyr i seinalktasjonen. Kyr som mjølker bra langt ut i laktasjonen belønnes med mye kraftfôr, og det er lett å glemme at de etter hvert har en enorm evne til å ete grovfôr.

Grovfôr er det rikelig med. Nå vurderer han å gå over til å føre etter planlagt avdrått. Kanskje kan det gi riktigere hold og mindre proble-

delers han det på seks ganger, og fordi han vet at kyrne eter mer hvis de får friskt grovfôr kjører han på nytt fôr, ofte fire ganger i døgnet. Og kyrne mjølker, besetningen er i ferd med å passere 9 400 kilo. Planen følges.

Minimumsfaktoren er arbeidskapasiteten, med seks timers fjosstell daglig i tillegg til driftsledelse og grovfôrdyrking så erkjenner Jon Magne at han er nær tålegrensa.

På ønskelista står kraftfôrvogn, i tillegg til at han sysler med tanken om påbygg eller nybygg. Han vet at marginene er små og at det blir viktig å vurdere ulike løsninger.

Når kvota er romslig er det lett å bli fristet til og ta vare på problemdyr.

Jon Magne Lindseth

Når ryker strikken?

Jon Magne er snar til å legge problemstillinga på bordet. Fjøsset er for lite. Opprinnelig var det 63 000 liter i kvote, og i år er disponibel kvote 218 000. Det å klare å levere over 8 000 liter per båsplass krever påpasselighet og få uhell. Besetningen har heller ikke noe avlastingsareal for sinkyr. Det betyr gjerne at de prøver å ha bare kyr som mjølker på båsene i beitesesongen. For å si det på en annen måte; kvota er for stor for fjøsset, og

mer med gjødselkonsistens.

– Når kvota er romslig er det også lett å bli fristet til og ta vare på problemdyr for å produsere noen liter ekstra, men det bli sjelden noen suksess, sier Jon Magne.

Arbeidsomfang på tålegrensa

En egenskap som Jon Magne har er å være nøye med å følge opp tiltak. Han tilstreber å stille fjøsset så optimalt som mulig. Fordi han vet at kraftfôret utnyttes bedre ved mange tildelinger

Ort-beregninger

Jon Magne er en kar som liker å jobbe mot mål og optimalisere og han poengterer at det er viktig å ha målsetninger å jobbe mot, men en samtidig ikke bli for fokusert på ting.

– EK er et hjelpemiddel hvor en kan sammenligne seg med andre og finne ut hvilke utgiftsposter som stikker av med for mye av inntektene. Men det er nok også lurt og huske på at det kan være forhold på din gård som gjør at du ikke kan sammenligne direkte.

HVORFOR?

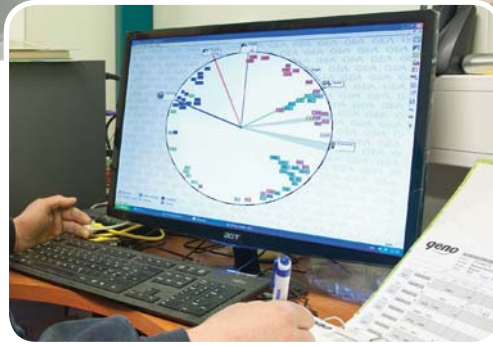
- Høg mjølkepris
- Høgt grovfôropptak
- God fruktbarhet

Sigrun Mariell Eggesvik og Jon Magne Lindseth. Familien teller nå fire.

MIONE MELKEROBOT

mi one

GEA

GEA Farm Technologies
WestfaliaSurge

GEA Mlone melkerobot bygger på mangeårig forskning og patenterte løsninger som gir unike brukeregenskaper og framtidsrettede utvidelsesmuligheter. Mlone har et patentert påsett der spenene vaskes, tørkes, stimuleres og melkes i én operasjon. En robotarm kan betjene flere melkebokser og den modulære oppbygningen gjør at kapasiteten enkelt og rimelig kan dobles når besetningen blir større.

GEA Mlone melkerobot

- » Unikt modulbasert robotkonsept. Kan bygges ut fra én til fem melkebokser
- » Samme robotarm betjener flere melkebokser
- » Unikt varmesøkende 3D-kamera gir raskt og presist påsett
- » Patentert system med vask og melk i samme spenekopp sikrer at det aldri melkes av en skitten spene
- » Mulig å skille ut melk fra en spene mens de tre øvrige melkes til tank
- » Kan tilpasses alle typer kutrafikk
- » Enkelt å melke manuelt der det kreves

**STOR KAPASITET
TIL EN BILLIGERE PENGE**

**A-K
maskiner**

www.a-k.no

» Balansekunst på stram line

EK-OPPLYSNINGER

JON MAGNE LINDSETH

■ Driftsform	Konvensjonell-enedrift
■ Areal til grovfôr dekar	317
■ Antall årskyr	23,9
■ Liter mjølk levert	186 415

Nøkeltall fra produksjonen

■ Avdrått kg EKM pr årsku	8 629
■ Levert per årsku liter	7 800
■ Antall kalver per årsku	1,2
■ Avling -FEm/dekar	418
■ Grovfôropptak FEm/ku/dag	10,2
■ FS-tall	80
■ Alder ved 1. kalving	25,9

Nøkeltall fra produksjonsøkonomien

■ Brutto grovfôrkostnad -kr/FEm	2,68
■ Variable grovfôrkostnader - kr/FEm	0,88
■ Kvalitetstillegg mjølk - kr/liter	0,43
■ Variable fôrkostnader -kr/liter	1,43
■ Inseminasjonskostnader - kr/liter	0,13
■ Veterinær-/medisinkostnader - kr/liter	0,19
■ Forbruksartikler -kr/liter	0,35
■ Mjølk minus fôr - kr/liter	3,09
■ Dekningsbidrag uten tilskudd - kr/årsku	26 435
■ Dekningsbidrag med tilskudd -kr/årsku	42 279

Gardstanken «sitter som støpt» i det «lille» mølkerommet. Den rommer 2 200 liter og med jevn produksjon er den stor nok for dagens kvote.

Han har kjøpt rådgiving fra Tine, både EK, flere ØRT – beregninger, og er nå i gang med å kjøpe fôringsrådgiving. Han er fortrolig med tall og fører deler av regnskapet selv. Han liker å jobbe på data og skjønner ikke hvordan det gikk an å ha oversikt før Tine-sida og ande landbruksrelaterte nettsteder kun er noen få tastetrykk unna.

– Data er til uunnværlig hjelp, sier Jon Magne.

Selektiv i møtedeltakelse

Med en sånn stram tidsakkord, må han velge vekk. Spørsmål han stiller seg: Er dette noe jeg har nytte av i min drift? Er det påfyll sosialt? Trenger jeg å møte kollegaer nå? På den måten har han et bevisst forhold til møtedeltakelse, noe som kan være nyttig når invitasjoner og sms'er strømmer på. Og som han sier: Med samboer og

små barn i huset er det både godt og nødvendig å være hjemme en kveld.

Gjennomgang sammen med avløser

Når avløseren kommer på garden, tar Jon Magne seg tid til rett og slett å jobbe sammen med avløseren første stellet. Det fungerer, og de unngår misforståelser. Det å prate sammen og diskutere problemstillinger gjør at Jon Magne kan være trygg på produksjonen går som den skal også i den perioden avløseren er på garden.

Påpasselighet i grovfôrdyrkinga

Gode rutiner for brunstkontroll er ved siden av godt grovfôr viktig. Grovfôret må høstes til rett tid og i godt vær. Leirjorda må behandles med varsomhet. Rundballene lagres

HVORDAN?

- Oversikt på data
- Setter seg mål og jobber mot dem
- God til å disponere tida si

slik at Jon Magne vet hvilke slåtter og kvaliteter som ligger hvor. Det brukes ensileringsmiddel Sil-All 4x4, og Jon Magne er nøye på at fôret må fortørkes. Middelet ble først og fremst valgt av HMS-hensyn.

– For grassesongen 2012 breisprede vi graset, tørka det ett døgn og raket det sammen med en samlerive. Dette sammen med ny rundballepresse som skal lage hardere bunter og med en diameter på 135, så mener vi å spare inn kostnader til plast og transport, avslutter Jon Magne.

Ny metode for påvisning av mastittbakterier i storfemelk tatt i bruk ved TINE Mastittlaboratoriet i Molde:

PCR Mastittanalyse

PCR Mastittanalyse gir verdifulle bidrag til mastitt-diagnostikk og mastitt-kontroll. Analysen er mer følsom enn bakteriologisk dyrking fordi den påviser gener fra både levende og døde bakterier. PCR mastittanalyse erstatter ikke bakteriologisk analyse av speneprøver, men kompletterer analysetilbudet innenfor mastittarbeidet.

TINE Mastittlaboratoriet gir følgende anbefalinger for prøveuttak til PCR Mastittanalyse:

- Før avsingning sendes kukontrollprøver fra AMS-besetninger. Bruk Fjøsloggen for å finne kyr som bør prøvetas.
- Kukontrollprøver sendes fra besetninger for bekjempelse av *Streptococcus agalactiae*
- Tankmelkprøver sendes for screening og overvåking av *Streptococcus agalactiae*
- Tankmelkprøver sendes for kartlegging av bakterieflora.

PCR Mastittanalyse er en svært følsom test. Vær nøye med hygiene under hele prøvetakingen! Se til at prøveuttaker i roboten er korrekt innstilt. Bronopokonservert melk overføres til speneprøveglass og sendes som A post i vanlig speneprøveeske som merkes PCR. På medlem.tine.no finnes rekvisisjonsskjema som må følge prøvene ved innsending. Pris pr prøve er kr 130,- + mva.

Kunnskap, omtanke og orden

Oddfrid Vange Bergfjord

Frilansar Buskap
oddf-van@online.no

Tekst og foto

» Det er berre å ta av seg hatten for Reidunn Oline Skadsem og drifta av garden Skadsem. Her er alt nøye gjennomtenkt, og solid kunnskap ligg til grunn for avgjerslene som vert tatt. Sjølv er ho veldig audmjuk, og forstår ikkje kvifor nettopp deira gard utmerkar seg i positiv retning.

Det er svært viktig at me er to og at me har felles interesse i å driva.

Reidunn Oline Skadsem

Kalvane vert oppstalla ute i kalvehytter fram til dei er fem til seks veker gamle. Dei får åtte liter heilmjolk fordelt på 4 fôringar for dagen fram til dei er tre veker gamle. Deretter får dei mjølkeerstatning fram til avvenning.

» Her på garden er det Reidunn Oline som står for den daglege drifta, men ho har god støtte i mannen sin, Trond Obrestad, og han er alltid med på kveldsstellet og elles i arbeidet når han er heime.

– Det er svært viktig at me er to, og at me har felles interesse i å driva garden. Dette gir trivsel, smiler Reidunn Oline. Sjølv har ho cand.mag-grad i samfunnsfag frå Universitetet i Bergen, ho har

også agronomutdanning frå Stend jordbruksskule i Bergen.

– Eg hadde tenkt å utdanna meg til psykolog, men har heile tida også hatt planar om å verta bonde, seier ho. Dette valet har ho ikkje angra på, og det er lett å sjå at dama trivst med bondeyrket.

Godt gjennomtenkt driftsbygning

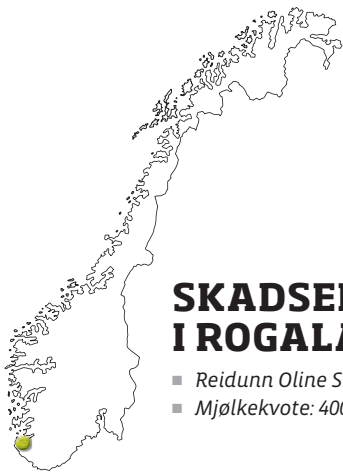
Driftsbygningen består av ein topp moderne kaldfjøs frå 2009 med mellom anna mjølkerobot, robotskrape på spaltearealet og automatiske kubørstar. Liggjebåsane er lengre og gangarealet er breiare enn norske anbefalingar fordi dette skal gi betre dyrevelferd. Det nye kaldfjøset er bygt saman med den gamle driftsbygningen som er varmfjøs, men driftsbygningane er atskilt med dørar for ikkje å punktera isolasjonen der. I gamledelen har dei sinkuavdeling, kalvingsbingar, kalveoppstalling for avvente kalvar, oppstalling av kviger, sjukebåsar og båsar for oppstalling av dyr som skal insemineras. I tillegg til dette så har dei ein eigen klauvboks der dei tek ut dyr for klauvsjekk dersom dei ser dyr som haltar. Dei nyfødde kalvane går med mora i kalvingsbingen den fyrste dagen, etter dette vert dei flytta ut i egne kalvehytter der dei står fram til avvenning.

Godt grovfôr er avgjerande

Ein av faktorane som gir god økonomi på garden, er at dei er svært opptekne

KVIFOR?

- Aldri tomt førbrett
- Høg leveranse per årsku
- God helse og fruktbare dyr

SKADSEM PÅ VOLL I ROGALAND

- Reidunn Oline Skadsem og Trond Obrestad
- Mjølkekvote: 400 000 liter

KORLEIS?

- Søkjer ny kunnskap
- Nøyaktig
- Faste rutinar

av å tilby dyra grovfôr av høg kvalitet.

– Me vil ha foreinheitskonsentrasjon på over 0,9, seier Reidunn Oline. Me tek fôrprøver for å vita kva fôr me har. Elles følgjer me nøye med på ureanivået i mjølka og på avføringa til dyra om me må gjera endringar i fôringa, fortel ho vidare. Dei brukar både fullfôr og vanleg surfôr. For å få nok struktur i fôret, kjøper dei ein del halm eller seint slått timotei. Dette kuttar dei i fullfôrvogna og blandar inn i det andre grovfôret. Dei kjøper også roepellets som dei blandar i fullfôret.

– Me fôrar mange gonger for dagen, her er aldri tomt fôrbrett. Kyrne mjølkar godt på raigras, elles så har me sådd ein del erter i attlegg. Me har også sådd i ein del ekstra raigrasfrø når me køyrer ut jylle om våren, fortel Reidunn Oline.

Beiting og mjølkerobot fungerer fantastisk godt

I sommarhalvåret nyttar dei mykje beiting, og dette er svært positivt for dyra.

– Dei vil ut når det er mat å finna. Dei fyrste kyrne går inn å mjølkar seg etter ein time, og me utvidar beita slik at det gjerne kan bli 500 meter å gå inn til mjølkeroboten. Dette går fint, kyrne kjem inn sjølv, og me må ikkje ut å henta inn dyr for mjølking, smiler Reidunn Oline entusiastisk. Dei beitar om lag 45 mål, og nyttar mykje raigras i beitene fordi raigraset kjem tidleg. Gjeldkyrne beitar etter mjølkekyrne, og dei beitepussar beita ved behov. Dyra er inne om natta, og det er aldri tomt fôrbrett i beitesesongen heller. Når dyra går ute på beite, er det viktig å få i dei mykje strukturfôr når dei er inne for å holda orden på magane og for å få dei

til å mjølka best mogeleg- både med tanke på mengd og tørrstoffinnhald.

Orden i fjøsen og systematisk arbeid

Reidunn Oline har faste rutinar på det daglegdagse arbeidet.

– Kalvingar skal aldri skje i lausdrifta. Me har som mål at alle skal kalva i kalvingsbingen med tørr halm og sagspon, her skal det vera tørt og sklisikkert. Me følgjer nøye med på om kalven syg råmjølk fyrste timane etter fødselen, dei me ikkje ser drikk godt, vert fôra med flaske, seier Reidunn Oline.

Ho går fleire rundar i fjøsen i løpet av dagen for å sjå at dyra har nok fôr, gir kalvar, passar brunst, ser at drikkekarar er reine og passar på at det er reint og tørt i liggebåsane.

– Ein må lika å arbeida og vera nøyaktig i arbeidet alt i frå jord til fôrbrett, med dyrestell og handtera maskiner, seier den flinke bonden.

Dei jobbar også systematisk med avlsarbeidet.

– Me inseminerer alle dyra med NRF, og no har me fokus på jurform. Det må ikkje bli for lang avstand mellom framspenane, for det likar ikkje roboten, smiler Reidunn Oline. På avlssida har dei også vore innom andre raude rasar, men no er det NRF som gjeld.

Søkjer ny kunnskap og trivst med arbeidet

Reidunn Oline har alltid brukt rådgivingsapparatet til Tine og Forsøksringane aktivt.

– Dei har gode rådgivingsapparat, og her er kunnskap å henta, seier Reidunn Oline. Ho har også eit stort nettverk med bønder rundt seg som er gode å ha for erfaringsutveksling. Det med trivsel er også heilt avgjerande for å lukkast som bonde, eller kva som helst anna, seier ho vidare. Når ein trivst med det ein held på med, vil ein heile tida prøva å utvikla seg og verta enda betre.

Sjølv skjønner ho ikkje kvifor

EK-OPPLYSNINGER

REIDUNN OLINE SKADSEM

■ Driftsform	Konvensjonell-enedrift
■ Areal til grovfôr dekar	226
■ Antall årskyr	39
■ Liter mjølk levert	303 657

Nøkkeltall fra produksjonen

■ Avdrått kg EKM per årsku	9 416
■ Levert per årsku liter	7 786
■ Antall kalver per årsku	1,2
■ Avling -FEM/dekar	801
■ Grovfôropptak FEM/ku/dag	10,2
■ FS-tall	67
■ Alder ved 1. kalving	25,9

Nøkkeltall fra produksjonsøkonomien

■ Brutto grovfôrkostnad -kr/FEM	2,66
■ Variable grovfôrkostnader - kr/FEM	0,52
■ Kvalitetstilegg mjølk - kr/liter	0,33
■ Variable fôrkostnader -kr/liter	1,48
■ Inseminasjonskostnader - kr/liter	0,10
■ Veterinær-/medisinkostnader - kr/liter	0,07
■ Forbruksartikler -kr/liter	0,11
■ Mjølk minus fôr - kr/liter	3,23
■ Dekningsbidrag uten tilskudd - kr/årsku	30 122
■ Dekningsbidrag med tilskudd -kr/årsku	35 690

God klauvhelse er viktig for god helse og trivsel hjå dyra. På Skadsem har dei ein eigen fastmontert klauvboks i fjøsen. Her sjekkar dei klauvene med ein gong dei får mistanke om at noko kan vera gale. Dei leiger inn profesjonell klauvskjerar for rutinesjekk av alle dyra.

nettopp deira gard er plukka ut til Buskap, for ho meiner det er så mange felt dei kan bli betre på.

23 sider
Tema

Mykje mjølk i sommarhalvåret

Oddfrid Vange Bergfjord

Frilansar Buskap
oddf-van@online.no

Tekst og foto

» Det vert pengar av mykje elitemjølkk i sommarhalvåret, for her i sone «Fjord & Fjell», er mjølkeprisen ekstra god i juni, juli, august og september.

Det er Per Gunnar som har hovudansvaret for garden. Kona er ute i anna arbeid, men både ho og ungane hjelper til når det er behov for hjelp. Per Gunnar har jobba innanfor landbruket heile yrkeslivet sitt. Han er agronom-utdanna, i tillegg har han jobba 12 år i Tine som rådgivar og hygieneteknikar.

Bås til mjølkekyr og bingar til ungdyra

Dei har båsrekker for mjølkekyrne medan ungdyra og oksane går i bingar. Fjosen var påbygt i 2006, og då bygde dei den så brei at det skal vera råd å bygga den om til lausdrift viss kravet

kjem i 2024. Dei nye bingane for oksar og ungdyr vart då så djupe, at dei har ei rast med liggjebåsar mot veggen.

Desse liggjebåsane er skråstilt med ei helling på fire prosent, og dette gjer sitt til at båsane er tørre og reine.

– Eg er nesten ikkje inne i bingane til oksane, seier Per Gunnar fornøgd.

Det er ikkje nok liggjebåsar til alle, så mange må også ta til takke med spalteplanken.

Appetittfôring med grovfôr

Då Buskap er på besøk, har han nettopp fått tak i ei brukt appetittfôringsvogn på 4 meter som skal erstatta den gamle på 2,4 meter.

– Med denne vogna vert det lengre etetid per dyr, og den har plass til minst to rundballar om gongen. Eg kan til dømes gi både fyrste- og andreslått samstundes, fortel Per Gunnar.

Per Gunnar er opptatt av at han må føra slik at vomma får tilstrekkeleg med strukturfôr for å fungera optimalt. Han er også oppteken av at han kan utjamne ulikskapar i kvalitet når han kan blanda fôr frå fleire slåttar.

Den nye vogna har også to kraftfôrautomatar, og med denne vogna i drift, kan både ungdyr og mjølkekyr få kraftfôret sitt i automaten på vogna. Fram til no har ungdyra fått kraftfôret manuelt.

– Eg brukar energiblandingar, og eg har eit tak på 15 foreiningar, seier han.

Myse er godt og rimeleg fôr

I tillegg til grovfôr og kraftfôr, er Per Gunnar så heldig at han får kjøpt myse frå meieriet på Byrkjelo.

– Dette er framifrå fôr som dyra

Med denne vogna vert det lengre etetid per dyr.

Per Gunnar Gilleshammer

EK-OPPLYSNINGER

PER GUNNAR GILLESHAMMER

■ Driftsform	Konvensjonell-enedrift
■ Areal til grovfôr dekar	171
■ Antall årskyr	17,2
■ Liter mjølk levert	133 329

Nøkkeltall fra produksjonen

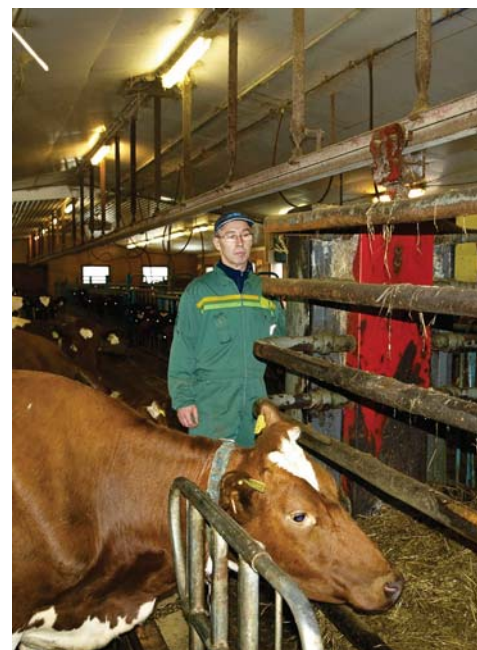
■ Avdrått kg EKM per årsku	8 714
■ Levert per årsku liter	7 751
■ Antall kalver per årsku	1,2
■ Avling -FEm/dekar	331
■ Grovfôropptak FEm/ku/dag	6,2
■ FS-tall	83
■ Alder ved 1. kalving	24,9

Nøkkeltall fra produksjonsøkonomien

■ Brutto grovfôrkostnad -kr/FEm	5,38
■ Variable grovfôrkostnader - kr/FEm	1,02
■ Kvalitetstillegg mjølk - kr/liter	0,45
■ Variable fôrkostnader -kr/liter	1,77
■ Inseminasjonskostnader - kr/liter	0,11
■ Veterinær-/medisinkostnader - kr/liter	0,06
■ Forbruksartikler -kr/liter	0,04
■ Mjølk minus fôr - kr/liter	3,11
■ Dekningsbidrag uten tilskudd - kr/årsku	25 693
■ Dekningsbidrag med tilskudd -kr/årsku	41 503

KVIFOR?

- Produserer mykje mjølk per årsku
- Leverer mykje mjølk når mjølkeprisen er høg
- Fôrar med billeg myse

Siste tur med gammel appetittfôringsvogn. Denne skal erstattast med ei større vogn på 4 meter og med to kraftfôrstasjonar.

KJØLLESDAL I EID KOMMUNE I SOGN OG FJORDANE

- Per Gunnar Gilleshammer
- Mjølkevote: 153 000 liter

KORLEIS?

- Nøyaktig
- Gjennomtenkte løysingar
- Framtidsretta

Per Gunnar leverer om lag 55 oksar til slakt årleg, og han legg vekt på høg tilvekst og god klassifisering.

God jurhelse

For å levera mykje mjølk av god kvalitet, er det viktig med god helse hjå dyra. Jurhelsa er framifrå. Tal frå siste helseutskrift viser at infeksjonsnivået ligg på 17 (21), nyinfeksjonsnivået på 46 (57), mastittfall per årsku på 0,06 (0,25) og mastitttap øre per liter på 5 (13,1). Tal for landsmiddelet står i parentes.

Høgt smittepress på kalvane

Per Gunnar kjøper inn 45–50 kalvar per år, og når han kjøper inn så mykje dyr, er det fort å få med seg uønska

smittestoff på kjøpet. Enkelte kalvar har vore plaga med luftvegsinfeksjon. Han har også hatt kalvar som er vorte sjuke av koksidiøse. Dette er ein diarèsjukdom som skuldast eincella parasittar, og som etter kvart er vorte rekna som eit vanleg funn i norske besetningar. Per Gunnar har erfart at det er lurt å få dei tidleg over på kraftfôr og grovfôr, for då er dei meir robuste enn når dei står på mjølkefôring. På tross av høgt smittepress mistar han sjeldan kalvar, og ved å leggja tilhøva til rette for god trivsel og tilvekst, får han dei raskt over «kneika»

dersom dei vert sjuke. Innkjøpte kalvar kan også vera av varierende kvalitet når det gjeld storleik i høve til alder.

Finna løysingar som fungerer

Ein må finna løysingar som fungerer for sitt bruk, og ikkje gjera ting for vanskeleg. Per Gunnar er opptatt av at drifta skal vera rasjonell, men samstundes innfri dei krav som gjeld til ei kvar tid. Han har tenkt nøye gjennom kravet til lausdrift som kanskje kjem i 2024, og då kan han lett gjera om fjøsen sin til lausdrift for 35 mjølkekyr.

Lite «arbeid» å avla *gode kyr*

Oddfrid Vange Bergfjord

Frilansar Buskap
oddf-van@online.no

Tekst og foto

– Me prøver å få kyrne til å eta mest mogeleg grovfôr, og her er aldri tomt fôrbrett, seier Jorunn og Arve Vignes.

» Mykje elitemjølke med høgt tørrstoffinnhald. I 2011 var gjennomsnittet for feitt og protein i mjølka på 4,3 og 3,5 prosent.

Det er viktig at det alltid er ein heime når ein driv med mjølkeproduksjon, og her er det Jorunn som jobbar fulltid på garden og sit med hovudansvaret for gardsdrifta. Arve er også interessert i drifta, men han jobbar 80 prosent som fôringsrådgivar i Tine. Arve er utdanna agronom i tillegg til at han har ein del etterutdanning og kurs. Jorunn har treårig vidaregåande med gymnas/handelsskule i tillegg til mykje realkompetanse frå oppveksten her på garden og erfaringar ho sjølv har gjort som bonde.

Legg vekt på godt avlsarbeid

Jorunn og Arve har jobba systematisk med avlsarbeidet gjennom mange år, og dette har gitt resultat. Dei brukar 100 prosent semin,

hovudsakleg NRF, og dei ser alltid på tørrstoffinnhaldet når dei vel ut kva oksar dei vil nytta seg av.

– Oksar med lågt tørrstoffinnhald brukar me ikkje, seier Jorunn. Det er også lite «arbeid» å avla gode kyr, så det er vel anvendt tid å sjå litt ekstra i oksekatalogen.

Godt grovfôr og aldri tomt fôrbrett

For å få dyr som mjølkar godt med høg protein- og feittprosent, må ein ha god kunnskap om fôring og i tillegg gjera ein god jobb for å lukkast. Her på garden veit ekteparet kva som skal til, og dei greier med enkle midlar å få dyra til å mjølka mykje mjølke med høgt tørrstoffinnhald.

– Her er aldri tomt fôrbrett. Me

KVIFOR?

- Studerer oksekatalogen
- Aldri tomt fôrbrett
- Rikeleg med beite

gir så mykje mat som dei klarar å eta, og ikkje så mykje som «dei klarar seg med», smiler Arve lurt.

Dei har automatisk fôring av grovfôret, og kyrne får tildelt fôr tre til fire gonger per dag.

– Me lagar så godt og smakeleg grovfôr som me kan med å prøva å slå graset til rett tid, fortørka graset når været tillet det og å bruka nok ensileringsmiddel, tilføyer Jorunn.

Dei slår mesteparten av graset i silo i tillegg til å pressa 70–80 rundballar.

SKARABØ / HAUSKJØ PÅ FINNØY I ROGALAND

- Jorunn og Arve Vignes
- Mjølkekvote: 137 000 liter

Kraftfördeling på vomma sine premisser

– Ein del av oppskrifta på høg feittprosent, er å ikkje ha for høg kraftfórandel, seier Arve. Me går sjeldan over 12 kilo, og me fôrar kraftfôr ut tre gonger dagleg manuelt. Me gir maksimum tre kilo om morgonen og fire kilo middag og kveld pluss ti prosent margin. Dei får kraftfôr og grovfôr samstundes, slik at dyra kan velja kva rekkjefølgje dei vil eta i. Dei får også minste kraftfórrasjon om morgonen når vomma er «tom», avsluttar han.

Ekteparet har også kjøpt fôrvogn til kraftfôr som skal gå automatisk, men dei ventar på fagfolk som skal komma å montera vogna. Dette skal ikkje endra mykje på opplegget.

Beiting

Ekteparet har rikeleg med beite kring fjøsen, og i sommarhalvåret vert desse nytta flittig. Når det er veldig varmt er dyra ute natt og dag, men til vanleg står dei inne om natta.

– Me fôrar alltid med silo når dyra er inne. Denne tilleggsfôringa er viktig for å holda tørrstoffinnhaldet

i mjølka oppe, fortel Jorunn.

Enkelt system og låge maskinkostnader

Fjøsstellet hjå Arve og Jorunn er lagt opp til å vera eit enkelt system slik at «alle» kan klara det. Dei leiger ikkje inn folk, for ungane stiller opp og tar fjøsstellet dersom foreldra er borte. Kostnadane til maskiner er også låge på garden. Dei leiger til rundballepressing, og elles eig dei ein del maskiner saman med naboen.

– Interesse vår ligg hovudsakleg hjå dyra, ingen av oss er spesielt interessert i maskiner, smiler Jorunn.

Nye mål

Sjølvsagt ekteparet har både høg avdrått og høg tørrstoffprosent i mjølka, så jobbar dei stadig med å bli betre på dette feltet. I tillegg så ynskjer dei å redusera mastittkostnaden. No har dei mastittkostnad på 12 øre per liter og 0,48 mastittar per årsku.

– Me har meldt oss inn i Helsetenesta for storfe, og håpar at me vil få hjelp til å redusera mastittkostnadane, seier Jorunn.

KORLEIS?

- Interessert i faget
- Målretta
- Vel enkle og rimelege løysingar

EK-OPPLYSNINGER

JORUNN VIGNES

■ Driftsform	Konvensjonell-enedrift
■ Areal til grovfôr dekar	195
■ Antall årskyr	17
■ Liter mjølk levert	134 038

Nøkkeltall fra produksjonen

■ Avdrått kg EKM per årsku	9 056
■ Levert per årsku liter	7 885
■ Antall kalver per årsku	1,4
■ Avling -FEM/dekar	543
■ Grovfôropptak FEM/ku/dag	9,7
■ FS-tall	64
■ Alder ved 1. kalving	25,8

Nøkkeltall fra produksjonsøkonomien

■ Brutto grovfôrkostnad -kr/FEM	2,23
■ Variable grovfôrkostnader - kr/FEM	0,65
■ Kvalitetstillegg mjølk - kr/liter	0,60
■ Variable fôrkostnader - kr/liter	1,47
■ Inseminasjonskostnader - kr/liter	0,11
■ Veterinær-/medisinkostnader - kr/liter	0,10
■ Forbruksartikler -kr/liter	0,12
■ Mjølke minus fôr - kr/liter	3,29
■ Dekningsbidrag uten tilskudd - kr/årsku	27 154
■ Dekningsbidrag med tilskudd -kr/årsku	41 224

Me gir så mykje mat som dei klarar å eta, og ikkje så mykje som «dei klarar seg med».

Arve Vignes

Stor interesse for mjølkeproduksjon

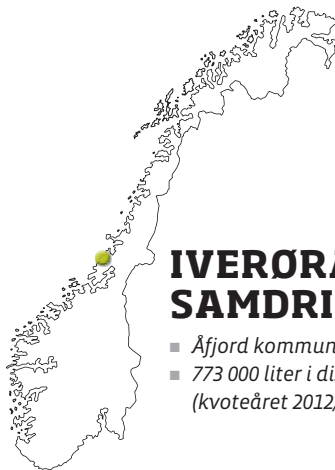
Både Jorunn og Arve trivst godt som mjølkeprodusentar, og dei brukar mykje tid i fjøsen. – Me prøver å få så trygge og rolege dyr som mogeleg, og då må me bruka tid på dyra, seier Jorunn. Dei vil også prøva å utvikla seg og stadig verta betre, og dette er eit godt utgangspunkt for vidare framgang.

Jorunn er glad i hagearbeid, og fjøsen er omgitt av velstelte blomsterbed.

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
Tekst og foto

God rådgiving gir pluss på bunnlinja

IVERORA SAMDRIFT DA

- Åfjord kommune
- 773 000 liter i disponibel kvote (kvoteåret 2012/13)

» Små marginer tvinger fram perfektjonering. EK-analysen er svært nyttig for å stake ut kursen og finne områdene der det er et økonomisk potensiale.

Iverøra samdrift i Åfjord er en konstellasjon av fire aktive og en passiv deltaker. De har en disponibel kvote i år på 773 tonn og hadde i 2011 100 årskyr. Hver av de aktive steller fjøset hver fjerde uke og arbeidsdagen i fjøset er stipulert til 9,5 timer. Utover det registers tilleggtid til forskjellig ekstrarbeid. Fôrdyrkinga utføres av en maskinstasjon, som drives av en av de involverte i samdrifta. Samdrifta dyrker i dag fôr på 15 gardar og alt arbeid inkludert fôrdyrkinga utføres med 4,5 årsverk. Godt grøvfôr er forutsetninga for å oppnå gode resultater i fjøset.

Noe å bryne seg på

Da driftsplanen og fjøset skulle planlegges falt valget på økologisk. To av deltakerne hadde drevet gard i over 25 år og hadde behov for nye utfordringer. Da driftsplanen viste og at det skulle gi bedre økonomi totalt sett ble det kjøpt mer kvote og det ble satt inn to roboter i stedet for en.

Skjær i sjøen

Utfordringene har vært flere, et fôringsanlegg som ikke svarte til forventningene, kalvehelse, kyr som mjølket mindre enn forventet, ja det er bare å

ramse opp. Det som deltakerne ønsker å formidle er at det å ta tak, få hjelp av dyktige rådgivere, gjennomføre det som anbefales, ta arbeidet med å måle kviger, få kyr over i sinkuavdelinga, ta ut fôrprøver, følge med på de daglige styringslistene som er nødvendig, ja

HVORFOR?

- Friske dyr
- God fruktbarhet
- Høgt kvalitetstillegg og stor leveranse

Beredskapsplan for norsk matproduksjon er nødvendig. Det er grunn til å være bekymret for om våre barnebarn vil ha like god tilgang på mat. Politikerne må få opp øynene og se framover. Egil Stjern til venstre og Harald F. Stjern til høgre.

Vil du ha fjøset fullt av lykkelige kyr?

Fjøs-systemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no for våre løsninger til storfe.

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3174 Revetal
Tlf. 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

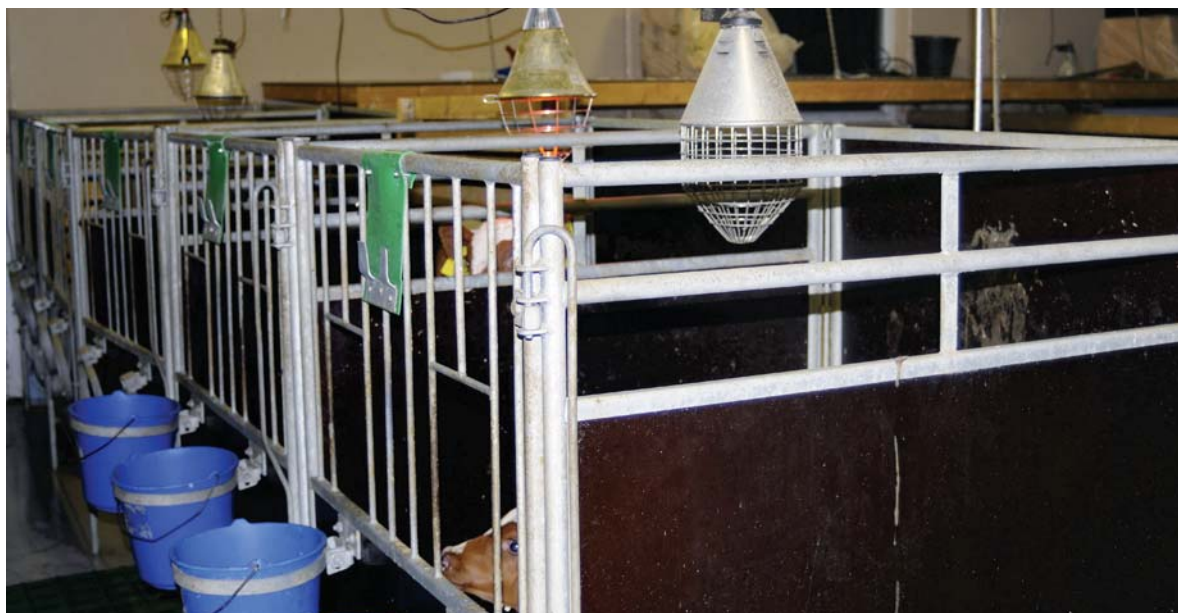
Vest
4365 Nærbø
Tlf. 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

Bygg
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00
bygg@fjossystemer.no

» Bruk av rådgiving gir pluss på bunnlinja

Gode rutiner og robuste systemer sikrer at kalvene holder seg friske.

EK-OPPLYSNINGER

IVERØRA SAMDRIFT DA

■ Driftsform	Økologisk-samdrift
■ Areal til grovfôr dekar	1 027
■ Antall årskyr	101,1
■ Liter mjølk levert	759 002

Nøkeltall fra produksjonen

■ Avdrått kg EKM pr årsku	9 069
■ Levert per årsku liter	7 507
■ Antall kalver pr. årsku	1,1
■ Avling -FEm/dekar	480
■ Grovfôropptak FEm/ku/dag	9,8
■ FS-tall	68
■ Alder ved 1. kalving	25,8

Nøkeltall fra produksjonsøkonomien

■ Brutto grovfôrkostnad -kr/FEm	2,65
■ Variable grovfôrkostnader - kr/FEm	0,43
■ Kvalitetstillegg mjølk - kr/liter	0,41
■ Variable fôrkostnader -kr/liter	1,63
■ Inseminasjonskostnader - kr/liter	0,11
■ Veterinær-/medisinkostnader - kr/liter	0,10
■ Forbruksartikler -kr/liter	0,11
■ Mjølk minus fôr - kr/liter	3,69
■ Dekningsbidrag uten tilskudd - kr/årsku	28 779
■ Dekningsbidrag med tilskudd -kr/årsku	39 489

– Vi hadde kjøpt et mjølkingssystem, som vi faktisk ikke klarte å utnytte maksimalt.

Harald F. Stjern

det gir resultat på fjøset og forhåpentlig vis mere penger i pungen på sikt. Harald F. Stjern er veldig tydelig. Det er bare å erkjenne det først som sist. Iverøra samdrift trenger god rådgiving og ikke minst oppfølging. Mye får de til sjøl ved hjelp av fjøsmøte hver mandag klokka 17 med møteplikt, men møter hver andre måned sammen med nøkkeltalrådgiver med skikkelig saksliste og referat er helt nødvendig for at drifta skal gå i riktig retning. Selv om drifta går godt, med en omsetning på over 6,2 millioner kroner så har de ennå ikke klart å ta ut en «akseptabel» arbeidsgodtgjøring, men det går i riktig retning. God rådgiving koster ikke

mener deltakerne. Den skal være selvfinansierende. Resultatet av god rådgiving får Iverøra Samdrift igjen på bunnlinja dersom de gjør de grepene som er avtalt. Iverøya har også en dyktig og engasjert veterinær og de bruker aktivt

i oppfølging av besetningen.

De faste utgiftene er store, penger må brukes riktig og de er ikke villig til å ikke få betalt for arbeidstimene. Derfor må de fylle kvote, levere kvalitetskalv, levere elitemjølk, bruke rett nivå med kraftfôr, ha null avvik i husdyrregisteret, følge det økologiske regelverket, ha et oppgående kvalitetssystem og så videre. I tillegg fokuseres det mye på å holde de faste utgiftene på et akseptabelt nivå.

Menneskelige ressurser

Samdrifta disponerer kompetanse på alle nødvendige fagfelt fra snekker, landbruksmekanikk, fôrdyrking og

HVORDAN?

- Evaluerer og setter mål
- Utfører nødvendige tiltak
- Økonomisk bevisste

regnskap. Det er ingen av samdriftas medlemmer som er «helfrelst ku-menneske», men alle får til å stelle fjøset på en god måte. De følger oppskrifta som skal føre til et topp resultat. Og det blir det! De har opplevd konflikter mellom erfaren og uerfaren, men fordelene med å sette inn robot var at der stilte alle som uerfaren.

– Vi hadde kjøpt et mjølkingssystem, som vi faktisk ikke klarte å utnytte maksimalt. Heldigvis, Tine hadde kompetanse. De gikk rett i kjernen og nå føres kyrne etter strategiføring og planlagt avdrått. Vår oppgave er å sørge for at kyr og kviger kommer inn i god nok tid for oppføring. De får 2,5 kilo kraftfôr ved kalving og med vinterens grovfôr så skal de trappes opp til 11,1 på kviger og 13,2 på kyr. Der står de i 60 dager. Derfra til 120 dager får de kraftfôr etter ytelse. Ved 120 dager vurderes ytelsen og de plasseres i høg eller normal gruppe. Fra 120 dager startes gradvis nedtrapping mot avsinning. Grovføret tildeles 11 ganger i døgnet. Og det at det her i fjøset er fri trafikk uten stengler ser jeg på som en stor fordel. Det gir kyr som er lavere på rangstigen en reell mulighet til å prestere. Jeg har erfaringer fra skoleverket og vet at en elev som blir mobbet ikke yter maks, sier Harald.

Klauvhelse og beiting

I Iverøra Samdrift er beiting en av forutsetningene fordi det er økologisk mjølkeproduksjon. Det betyr at 90 kyr er ute på beite og mjølkes i robotene.

Laktasjonskurvene viser at kyrne holder ytelsen oppe i beitesesongen. Fri kutrafikk og stor kapasitet på roboten mener Harald er noen av suksessfaktorene. Det hender at kyr må hentes, særlig når kyrne slippes på et nytt skifte. Maks avstand fra fjøs er 400 meter og de beiter i underkant av 80 dekar. I tillegg får kyrne fôr inne.

Klauvene skjæres minst en gang i året på hver ku, og i tillegg når det trengs. Hovedskjæringa legges til låglaktasjon. Gode bein er helt nødvendig for at dyra skal gå som de skal i systemet

Effektivitetsanalysen og budsjett er uunnværlig

For å avsløre hvor skoen trykker er EK uunnværlig. Det er helt nødvendig for å finne hvor tiltakene skal sette inn for å stake ut veien til bedre inntjening. En grundig gjennomgang med nøkkelrådgiver og økonomirådgiver som for øvrig er samme mann er stedet for å legge en plan. I tillegg blir det utarbeidd budsjett for samdrifta og det blir fulgt opp i felles møter tre ganger i året. Da er og regnskapsfører med.

Både regnskap, budsjett og EK brukes for å orientere banken om hvordan drifta går. Banksjefen inviteres ut og lukter faktisk fjøs når han kommer tilbake på kontoret. Økonomirådgiver Frank Arne Andreassen sier at det å få bankfolka ut for å vise hva som faktisk skjer på gården, hvordan de jobber målbevisst med planer og oppfølging har de siste åra resultert i bedre rentebetingelser. Og det trengs for å vedlikeholde, utbedre og ikke minst øke godtgjøringa per arbeidstime.

Landbruksutdanning + 1-årig fagskole i storfehold og driftsledelse på Tomb

- Spennende studie- og fagmiljø - mye praksis
- Studenter fra hele landet
- Tilbud om internat
- Mange muligheter i vgs på Tomb: Påbygging til generell studikompetanse, TIP/kjøretøy, Bygg- og anleggsteknikk/byggteknikk, Naturbruk; hest, friluftsliv el. landbruk.

Ta gjerne kontakt på tlf: 69 28 30 00

www.tomb.no

TOMB Fagskole

buskap

1-2013 kommer ut 28. januar

Bestillingsfrist for annonser 8. januar,
aksel@adapt-da.no

23 siders
Tema

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no
tekst og foto

» Sjølforsynt og energisk med fokus på energiforbruk. Før våronna går Svenn Hallgeir mye på ski for å vere i toppform før hardkjøret.

Gjennomfører *det han tror på*

» Svenn Hallgeir Kaldahl er bonden som heller vil diskutere store viktige spørsmål om matvaretrygghet, vårt forhold til tilsetningsstoffer i mat, sprøyting i gulmoden åker, humler og bier som trues og konsekvenser av det, den Bottniska Viken som trues, der den eneste muligheten er kretsløpsjordbruk, energiforbruket i jordbruket vårt, mangel på fokus på hva alt det tunge utstyret gjør med jorda enn hvorfor og hvordan han tjener penger på mjølkeproduksjon.

Levende lys på bordet, ferske potetlomper sammen med nykøkt kaffe innbyr og til samtale. Men stram tidsplan gjør at Buskap må prøve å avdekke oppskrifta på mjølkeproduksjonen på garden.

HVORFOR?

- Gode grovfôravlinger
- Stor del egenprodusert kraftfôr
- Friske, fruktbare kyr som mjølker godt

Orden og system

Inngangspartiet til fjøset forteller sitt tydelige språk om hvor denne bonden legger lista. Her er orden, hensiktsmessige instruksjoner og tilrettelegging for de som skal inn i driftsbygningen. Det er umulig å gjøre feil. Enkelt og praktisk.

Inne i fjøset ligger kyr og ungdyr og ørter. Det er utenom normal rutine. Her er det fire korte fjøsstell i døgnet, morgen, middag, mjølke- og kveldsstell. Slikt blir det mjølk og kjøtt av. Svenn Hallgeir er selv «roboten» og utfører arbeidet. Han er glad i

Orden er et av suksesskriteriene hos Svenn Hallgeir Kaldahl.

Jeg ligger på været og bruker dårlig vær til andre arbeidsoppgaver. Svenn Hallgeir Kaldahl

å bruke kroppen, han bruker fjøset som treningsarena og påpeker at det er ikke usunt å bli svett. Hver vinter går han også på ski og han avslører at han ble nummer 370 av 7 000 i Marcialonga i Italia med kun få mil i skisporet før han dro. Med fokus

på rett arbeidsstilling og vekslende arbeid har han ei god helse på nivå med dyra på fjøset. Nok fôr, vann, mosjon, klauvpleie og liggeunderlag gjør at ytelsen er høg. Det meste av fôret er fra egen gard, en stor del av kraftfôrrasjonen er krosset bygg som

LEDANG I NAMDALSEID KOMMUNE I NORD-TRØNDELAG

- Svenn Hallgeir Kaldahl
- Kvote 137 000 liter

og dyrkes på garden. Svenn ønsker å kjøpe inn minst mulig innsatsfaktorer.

Avling på høgde med konvensjonelle

Svenn Hallgeir syns det er tilfredsstillende at avlinga er like bra som det de konvensjonelle oppnår. Med varsom hånd, på lag med naturen, dyrker han fôr og korn til drifta. Han kjører heller ut på plenen enn å kjøre ut på jordet når det er for rått. Kløveren er selve motoren i grovfôrdrinkinga. Svenn har alltid med kvitkløver i det arealet som skal beites, mens alsikkekløver brukes der det er tyngre jord. Når det gjelder rødkløver så ønsker han å gi et spark til FK, det må satses på rødkløversorter. Ellers er det flerårig raigras og timotei i blandinga. Flerårig raigras konkurrerer bedre med kløveren enn timotei.

– Jeg ligger på været og bruker dårlig vær til andre arbeidsoppgaver. Når været er der er jeg klar og da jobber jeg hardt på lag med naturen. Jeg kjenner glede ettersom arbeidet går unna. Ja, det å trække i sekkene med kross for å hindre lufttilgang gir meg ekstra trening og energi, sier Svenn Hallgeir.

Sammen med en kollega som

HVORDAN?

- Arbeider hardt i lag med naturen
- Stor arbeidsglede
- System

og driver økologisk var han på Agroteknikk. De var ute etter ei såmaskin som kunne så både grasfrø og korn på samme operasjon. Det var heller vanskelig å få tak i, men tilslutt fikk de hjelp. Ei finsk maskin som har gått ut av produksjon skal være på plass til våren. Han ble virkelig skremt over at det ikke er mer fokus på hva alt det tunge utstyret gjør med jorda. På utstillinga var det utrolig mange av framtidens bønder, og Svenn klarte ikke å observere at det var særlig fokus på energiforbruk, pakkeskader eller økologi.

Fornybare ressurser

– Jeg ville ikke trives som hangar-bonde, det er ikke noe for meg. For meg er det å ha hånd om alle arbeidsoppgavene som gir arbeidsglede

EK-OPPLYSNINGER

SVENN HALLGEIR KALDAHL

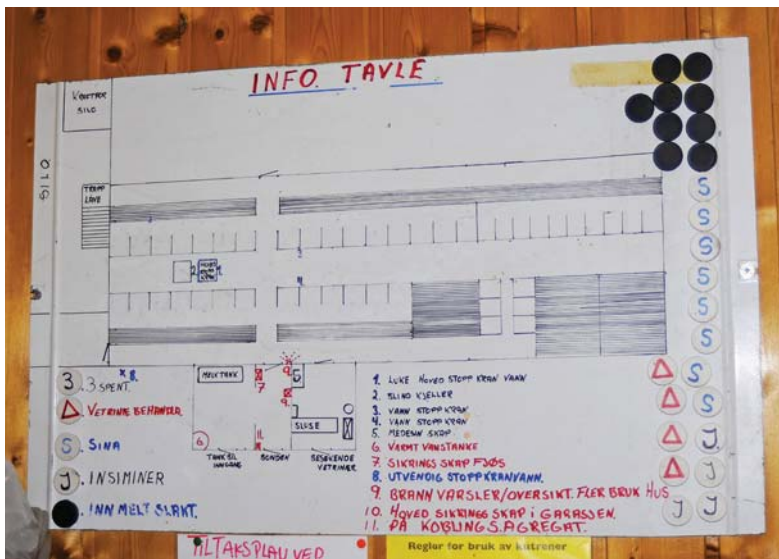
■ Driftsform	Økologisk-enedrift
■ Areal til grovfôr dekar	276
■ Antall årskyr	19,1
■ Liter mjølk levert	119 062

Nøkkeltall fra produksjonen

■ Avdrått kg EKM per årsku	7 986
■ Levert per årsku liter	6 234
■ Antall kalver per årsku	1,2
■ Avling -FEM/dekar	376
■ Grovfôropptak FEM/ku/dag	10,2
■ FS-tall	83
■ Alder ved 1. kalving	22,4

Nøkkeltall fra produksjonsøkonomien

■ Brutto grovfôrkostnad -kr/FEM	4,38
■ Variable grovfôrkostnader - kr/FEM	0,15
■ Kvalitetstillegg mjølk - kr/liter	0,50
■ Variable fôrkostnader -kr/liter	1,25
■ Inseminasjonskostnader - kr/liter	0,13
■ Veterinær-/medisinkostnader - kr/liter	0,11
■ Forbruksartikler -kr/liter	0,15
■ Mjølk minus fôr - kr/liter	4,38
■ Dekningsbidrag uten tilskudd - kr/årsku	28 572
■ Dekningsbidrag med tilskudd -kr/årsku	47 871

Info sikrer at ting blir gjort rett.

og mening sier Svenn. Jeg ønsker å utnytte alle delene av eiendommen, fra skog til kystfiske av villaks.

– Det å hente nitrogen fra lufta, få plantene til å gro, drive vekstskifte med et lavt energiforbruk er for meg framtidrettet. Vi opplever nå at isbjørnen som er på toppen av næringskjeden sliter. Vi som mennesker er også på toppen av næringskjeden. Det er nødvendig at vi tenker oss om. Vi er kjøpesterke nå, men å øke sjølforsyningsgraden er viktig. Føre var er et viktig prinsipp, avslutter Svenn Hallgeir.

» Geno lanserer nå en brunst-test som vil kunne være et godt hjelpemiddel ved inseminering.

Simon Tobias
Kvasnes Reisvaag
Veterinær, Geno
simon.reisvaag@geno.no

Ny brunsttest på markedet

» Brunstsyklusen til storfe er som kjent gjennomsnittlig på 21 dager. Når kua er i brunst viser den psykiske og fysiske brunstsymptomer i form av økt kontakt med andre dyr og sliming. Brunsten blir etterfulgt av eggløsning, og deretter vil det vokse frem et gult legeme på eggstokken, som produserer hormonet progesteron. Dersom kua ikke blir drektig, vil det gule legemet brytes ned i løpet av dag 17–19 etter forrige brunst, og det vil ikke produseres progesteron før etter neste eggløsning.

Tester progesteronivået

P4 Rapid tester progesteronivået i melka på den enkelte ku. Testen inneholder en engangspipette, prøveglass og progesteronstix, og bonden kan selv utføre testen. Ved å plassere progesteronstixen i prøveglasset med melk, kan resultatet leses av etter 10 minutter.

Dersom stixen viser 2 tydelige blå streker, er progesteronivået lavt og det er sannsynlig at kua er nært forestående eller i brunst. Insemineringstidspunktet må avgjøres ved å sammenholde resultatet på stixen med synlige brunstsymptomer.

Lavt progesteron kan også bety at kua ikke er i syklus, har eggstokkcyser eller andre abnormaliteter på eggstokkene, som kan undersøkes av veterinær.

Dersom det bare er en blå linje på stixen, er progesteronivået høyt, og kua er ikke i brunst.

Erstatter ikke brunstkontroll

P4 Rapid Brunst-test kan ikke erstatte vanlig brunstobservasjon, men vil være til god hjelp dersom synlige brunsttegn ikke er fremtredende.

Eksempelvis vil det kunne være vanskelig for en produsent

å avgjøre om ei ku er i mellom-brunst eller normal brunst, og en slik test vil være til god hjelp i denne vurderingen. Den vil også være til god hjelp dersom ei ku viser tegn til omløp, da testen vil vise om progesteronivået er lavt. Det er her viktig å presisere at testen ikke kan brukes som en drektighetstest, da den ikke kan måle høye nivåer av progesteron nøyaktig nok.

Prisen pr stix vil ligge mellom 40–50 kr, og et sett med P4 Rapid Brunst-Test inneholder 25 stix.

Geno ønsker å tilby dette produktet til veterinærer og produsenter i nær fremtid, og tar sikte på at veterinærer kan selge produktet selv eller henvise produsenten til Genos nettbutikk. Spørsmål om produktet kan rettes direkte til Geno.

SMÅTT TIL NYTTE

Under 5 000 melkebønder i Sverige

Svensk Mjolk melder at det nå er mindre enn 5 000 melkebønder i Sverige. Det betyr at antallet melkebønder har blitt halvert de siste 10 årene. For hver melkebonde som gir seg forsvinner det ytterligere fem arbeidsplasser. Jakob Söderberg i Svensk Mjolk peker på at den negative utviklingen har uheldige konsekvenser langt utover melkesektoren. Melkeproduksjon er en forutsetning for levende bygder med barnehager, skoler og annen service, sier han. Som årsaker til utviklingen nevner Söderberg at melkeproduksjon er veldig kapitalkrevende og at svenske melkebønder opererer i et globalt marked med tøff konkurranse. Halvparten av all ost som blir spist i Sverige er nå importert.

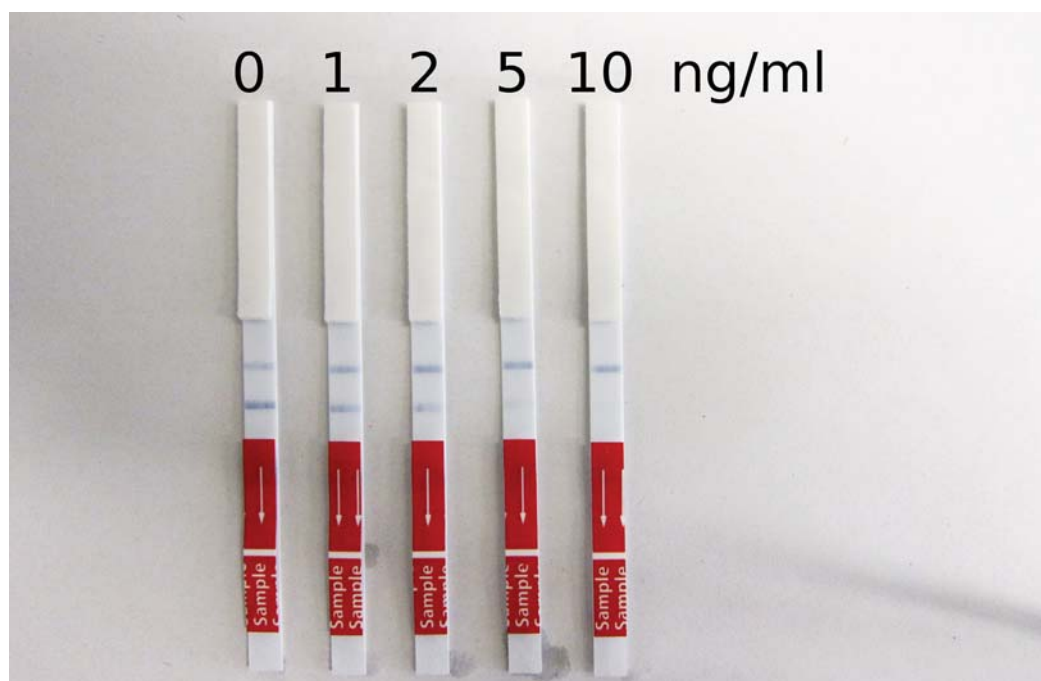
www.svenskmjolk.se

Jordprisene stiger fortsatt

Mens jordprisene har falt kraftig i kjølvannet av finanskrisen i Danmark øker prisene fortsatt i andre land. I Bayerne har prisene økt med 16 prosent på et år og er oppe på 22 900 DKK per dekar. I Storbritannia har de også steget og ligger nå på 17 500 DKK per dekar i Øst-England, og i Skottland er prisene enda høyere. I USA har prisene passert 10 000 dollar per acre i Midtvesten, noe som svarer til 16 500 DKK per dekar, men noen steder er prisen oppe på 20 000 DKK per dekar.

Gode priser på landbruksprodukter, lav rente og begrenset tilbud i markedet er faktorer som forklarer at prisøkningen fortsetter.

www.landbrugsavisen.dk

P4 Rapid tester progesteronivået i melka. To blå streker viser at nivået er lavt og kua kan være i brunst.

KALVEGODT Gul = Mer energi = Tidlig tilvekst

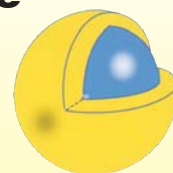

Tidlig tilvekst = Bedre utvikling av melkekjertler
Tidlig tilvekst = større melkeproduksjon

Kvige kalven trenger ekstra oppmerksomhet
Bruk Kalvegodd Gul de første tre uker

Kalvegodd basert på norsk myse

Fettpartikler som er kapslet i protein,
det gir god utnyttelse og god tilvekst.

Fett kapslet i protein

Hva er kalvens behov:

Næringsbehov?
Vitaminbehov?
Mineralbehov?
Jern er viktig for blodets oksygentransport. Selen viktig for immunsystemet.

Hva får kalven i kumelk?

Sugen på Sprayfo

**Tidlig tilvekst
God utvikling**

Hvor utviklet må kalven være før den kan nyttiggjøre seg energi, mineraler og vitaminer i konsentrat (kraftfôr)?

Blå til alle kalver

Råmelk er viktig for en god start.
Har råmelk innvirkning på dødeligheten?

Vi tilbyr Slotens program for kalveoppdrett

Kontakt en forhandler og få svar på spørsmålene.

Basert på melkeråstoff levert av TINE

Vår drive-in restaurant

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

FLEKSIBEL FERSK FÔRING

Har du tenkt over hvor mye tid du bruker på få fôre kyrne dine? La Lely Vector automatisk fôringssystem ta over jobben, slik at du kan fokusere enda mer på kyrnes trivsel og drift av gården din. Sulten på mer? www.flexiblefreshfeeding.com

UTVIKLING.

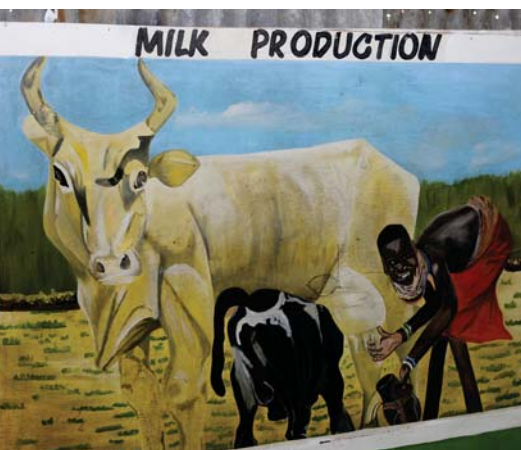

Melkeproduksjon i Kenya

Kenya er et land med store kontraster. Fattigdom og arbeidsledighet, men også en økonomi i vekst. Og ikke minst: Et landbruk med enorme muligheter. Medieturen Exposure-4-development i november ble arrangert av av den internasjonale landbruksjournalistorganisasjonen IFAJ og Agriterra, en nederlandsk samvirkeeid organisasjon som arbeider med rådgiving mot utviklingsprosjekt innen landbrukssektoren i utviklingsland. 2012 er FNs samvirkeår

og nettopp samvirke har sterke røtter Kenya der 95 prosent av bøndene er med i en eller annen samvirkeorganisasjon.

Melk er det landbruksproduktet som gir størst bidrag til brutto nasjonalprodukt i Kenya, og melkeproduksjonen vil spille en helt sentral rolle i utviklingen av dette øst-afrikanske landet. Men det er mange utfordringer som skal forseres om melkeproduksjonen skal holde tritt med befolkningsveksten.

Smått og krevende

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Vask av melketanken hos Nye KCC. Den tidligere samvirkekjempen sliter i motbakke og har nå en markedsandel på rundt 35 prosent.

Om morgenen møter melkebøndene opp på melkeinnsamlingspunktet med melka si. Herfra blir melka transport til et nedkjølingssenter og senere til et meieri.

» Mellommennene har noen trumfkort på hånda i konkurransen om melka. De kan tilby bonden en høyere pris og forbrukerne billigere melk, og det er noe av forklaringen på hvorfor så mye av melka omsettes på denne måten. Men i det lange løp er bonden taperen fordi råmelkesomsetningen hindrer utviklingen av melkesektoren. Selv om bonden kan få høyere pris på kort sikt er det ingen garantier hverken for pris eller avsetning. Utifra et folkehelseperspektiv er selvsagt en slik omsetningsform langt fra bærekraftig.

Småskala

I dag er melkeproduksjonen helt dominert av småbønder med noen få kyr, men Kenya har en forhistorie med en helt annen struktur. Da britene bestemte seg for å satse på Kenya, satte de opp moderne gårder på 500

dekar jord og 50 melkekyr. Dette skjedde rundt 1900, og meierisektoren utviklet seg positivt. Kenyansk smør ble en stor eksportartikkel. Etter frigjøringen fra britene i 1963 ble gårdene delt opp og gitt til arbeiderne. Det ble ikke mye på hver og 1–5 dekar med jord er fortsatt en vanlig gårdsstørrelse.

Samvirket som gikk tapt

Britene etablerte samvirkemeierier, og Kenya Cooperative Creameries (KCC) fikk etter hvert en markedsandel på nærmere 100 prosent. Det gikk bra til 1990 da politikerne begynte å ta kontrollen. Styrene ble fylt opp av politikere som stakk penger i egne lommer og de holdt på å kjøre meieriselskapet i grøften. Myndighetene tok da full kontroll over selskapet og ansatte utenlandske ledere. Meieriet ble senere omdøpt til Nye KCC, og historien

som det store meierisamvirket var et avsluttet kapittel. Det private meieriselskapet Brookside har etter det opparbeidet seg markedsposisjon på 40–50 prosent, mens Nye KCC har cirka 35 prosent. Brookside er for øvrig eid av familien til Kenyas første president Jomo Kenyatta. Resten av markedet er fordelt på mange små samvirkemeierier. Githunuri Dairy Cooperative er med sine 17 000 medlemmer det største.

Nye samvirker på offensiven

Nye KCC mister markedsandeler og har noen store utfordringer. Dandorafabrikken utenfor Nairobi bærer tydelig preg av at det er over 30 år siden danskene var med og bygde anlegget, og det skriker etter investeringer som KCC ikke har rygggrad til å ta. Myndighetene vurderer å privatisere Nye KCC, mens bøndene

Små bruk og krevende melkeinnsamling karakteriserer melkesektoren i Kenya. Meieriene har tøff konkurranse fra mellommenn som omsetter råmelk utenom de offisielle kanalene. Foreløpig er mellommennene vinnere med 80 prosent av markedet.

Coop-meieriet Ndumberi Dairy Coop lager kun yoghurt. Ved å foredle melka til yoghurt øker verdien fra de KES 30–32 bonden får per kilo til en butikkpris på KES 250 per liter yoghurt i butikk. Hovedmålgruppen er den voksende middelklassen.

ønsker å ta meieriet tilbake. Bøndene hevder med en viss rett at meieriet ble tatt fram dem på ureglementert måte. Problemet er at bøndene ikke har kapital til å ta over, og derfor går tipsene mer i retning av salg til stor internasjonal aktør som Nesle eller et indisk selskap etter valget i mars 2013.

Vital utfordrer

Mens de store sliter, er det noen mindre utfordrere som viser muskler i konkurransen. Ndumberi Dairy Coop, en halv times kjøretur utenfor Nairobi, satser på yoghurt og kan vise til svært positiv salgsutvikling. Ved å satse på et foredlet produkt ønsker de

Styreleder Waruingi E. Njau i Ndumberi Dairy Coop har selv 12 kyr og en dagsproduksjon på 100 liter. I tørkeperioder har han kostnader på 27 k. shilling, og ellers 15–18 k.sh. Han får 32 k.shilling for hver kilo melk han leverer og på det beste vil det si en margin på 17 k. sh (NOK 1,20).

å bevege seg oppover i kjeden og ta ut høyere marginer til sine medlemmer. Styreleder Waruingi E. Njau kan fortelle at de 1 800 medlemmene i snitt har under 4 dekar med jord og 3–5 melkekyr. Produksjonen per ku ligger på 8–12 liter per dag. Nesten alle praktiserer nullbeiting, fordi det er voldsomt press på arealene så nær Niarobi med en pris per dekar på over NOK 70 000 (ja, du leste riktig).

Njau forklarer at meieriet har åpnet flere melkeinnsamlingspunkter og investerer i rådgivningsservice for å trekke til seg flere medlemmer. Samvirkemeieriet selger fôr til medlemmene sine. De tjener ikke penger på dette med bedre tilgang til fôr øker produksjonen. Selv om de har økt volumet, mener Njau at dette ikke er nok.

– Vi trenger mer muskler for å være attraktive nok for bøndene og overbevise dem om å satse på landbruk. For å oppnå dette arbeider vi nå med en fusjon med et annet meieriselskap, forteller styrelederen.

Markedet og økonomi

Bonden får cirka KES 30–32 (NOK 2,30) for hver kilo melk han leverer. Meieriet videreselger for KES 35. I butikken koster melka det dobbelte, og det betyr at nesten halvparten av det forbrukeren betaler går tilbake til

FAKTA

MELKEPRODUKSJON I KENYA

- Årlig produksjon på 4,3 millioner tonn
- 80 prosent kommer fra bønder med mindre enn 10 kyr
- 1 million husholdninger har inntekt fra melkeproduksjon
- De 3,5 millioner melkekyrne er Holstein, Ayrshire, Jersey og Guernsey og kryssninger. I tillegg kommer 9,3 millioner zebukyr. Kameler og geiter står for en betydelig melkeproduksjon
- Melkeproduksjonen må tredobles innen 2030 for å dekke det innenlandske behovet for melk og meieriprodukter
- 80–90 prosent av melka omsettes utenom de offisielle kanalene som råmelk
- Bonden får cirka KES 30–32 per kilo melk (NOK 2,30). Meieriet oppnår KES 35 ved salg til butikk der en liter melk koster cirka KES 70 (NOK 5,10)

Inntransporten av melka til Ndumberi Dairy Coop skjer med melkespann.

bonden. En melkepris på NOK 2,20 er ikke mye under det for eksempel danske bønder oppnår, så slik sett ligger det til rette for at melkeproduksjon i Kenya kan gi god økonomi. Om vi ser bort fra høye kostnader til fôr er krevende logistikk i inntransporten av melka en kostnadsdrivende faktor. Bøndene går, sykler eller kjører med motorsykkel til lokale melkeoppsamlingsplasser med sine melkespann eller plastkanner. Fra nedkjølingssentrene transportert videre til meieriet.

Mange har ikke mer enn 8–10 liter å levere om dagen. Bonden skal kunne komme seg til et slikt

» Smått og krevende

oppsamlingspunkt innen 1 time og målet er å få det ned til 30 minutter.

Ikke marked for lettmelk

Kenyanerne foretrekker helmelk, og lansering av varianter med lavere fettinnhold har ikke vært noen suksess. Produksjon av tørrmelk er buferen mot svingninger i innveingen. I perioder med lite tilgang på melk spes konsummalka med halvparten tørrmelk. Selv om representanter for KCC påsto en ikke kunne kjenne dette på smaken, ble dette tilbakevist av andre som hevder seg smaker akkurat som «kalvegodt».

Organiserer inseminasjon

Både KCC og Ndumberi Dairy Coop organiserer inseminasjon for sine medlemmer. Inntrykket er at semin er relativt mye brukt til tross for kostnadene. Prisen bonden må betale vil avhenge av type sæd, men en pris på cirka KES 1 000 (NOK 73) for bra sæd ble nevnt, men for sæd etter de beste importoksene spretter prisen fort opp i KES 5 000 (NOK 363). Det blir også produsert sæd lokalt, og det er da etter okser som er gransket med svært små dattergrupper. Holstein er den mest populære rasen, og sæden importeres fra de store seminselskapene i Canada, USA og Nederland. Det brukes også noe Ayrshire, Jersey og Guernsey og det er noe krysningsavl. Holsteininteressen kan forklares med veldig fokus på avdrått, jur og kropp. Både bønder og meierirepresentanter ga uttrykk for at de var godt fornøyd med rasen, men at det mangler mye på føringen før de klarer å ta ut kyrnes potensial for melkeproduksjon.

Må ha mer og bedre fôr

Arthur Kabana synes han tjener brukbart på kua si, men ønsker å utvide med to eller tre kyr til. Melka leveres på et oppsamlingspunkt bare 200 meter fra gården.

Melkeproduksjonen står for 6–8 prosent av brutto nasjonalprodukt i Kenya, og det er mer enn noen annen landbruksproduksjon. Landet er selvforsynt med melk, men det er ingen eksport av meieriprodukter. Det meste av produksjonen skjer på bruk med under 10 kyr, og veldig mange har bare ei eller to. Det finnes også store bruk med opptil 100 kyr og noen av disse er eid av hvite. Med en million husholdninger som har inntekt fra melkeproduksjon pluss ringvirkninger, er melkeproduksjonen helt sentralt for den økonomiske og sosiale utviklingen i dette øst-afrikanske landet. Med en befolkningsvekst på en million i året og en voksende middelklasse, må produksjonen øke kraftig skal landet fortsatt være selvforsynt med melk og meieriprodukter.

Fôret er ikke der dyra er

Det er et problem for næringa at produksjonen ikke er lokalisert der fôret er. Elendige kommunikasjoner har ført til at befolkningkonsentrasjon har vært viktigere for lokalisering av melkeproduksjonen enn forutsetningene til fôrdryrking. Oppskriften er derfor å få bøndene til å gå over fra ekstensiv beitedrift til mer intensiv nullbeiting. Det åpner for å øke utbyttet fra begrensede jordressurser med mer produktive grassorter og bedre dyrkingsteknikker. Bruksenhetene er svært små og ekstremt høye jordpriser i de bynære områdene gjør at leie eller kjøp av jord er uaktuell strategi. For å føre sterkere må det kjøpes inn både grovfôr og kraftfôr og til det trengs det penger, som er en annen flaskehals i kenyansk landbruk. Det er tradisjon for å gi kyrne en del lavenergifôr som for eksempel blader og grener fra beskjæring av banantrær.

» Bedre fôring må til for at kyrne i Kenya skal melke mer. Overgang fra ekstensiv beitedrift til null-beiting er noe av oppskriften for å dekke den økte etterspørselen etter melk.

Gjør penger på ei ku

Arthur Kabana er en typisk representant for den kenyanske melkebonden. Gården ligger utenfor Nairobi og er på 8 dekar.

– Jeg begynte med melkeproduksjon for få år siden, og vil prøve å bli en av de beste, sier Arthur.

Foreløpig har han bare ei ku, men planen er å utvide til 3–4 kyr. Kua som er i sin andre laktasjon melkes tre ganger om dagen, og gir til sammen 19 kilo melk om dagen. Det vil si at han har ei melkeinntekt på NOK 45 om dagen. Han dyrker gras selv og supplerer med innkjøpt høy og kraftfôr. Kraftfôret må han betale KES 26 per kilo fôr (NOK 1,90). Grassortene er napier, desmodium og louisiana, pluss en svært trevlerik lokal sort som nok mest tjener som vomfyll. En kikk inn i stua til familien Kabana avslørte at selv om rommet var lite var det plass til et lite høylager bak sofaen.

Arthur ønsker flere bein å stå på og vil kombinere melkeproduksjonen med gris og grønnsaker. Han dyrker melon, mais og bønner for salg og i tillegg poteter til eget bruk. Poteter er populært å dyrke for mange bønder nettopp fordi det er så anvendelig i husholdningen.

På spørsmål om kua er bedekt ennå, svarer Arthur at det er hun ikke. Men han har bestemt seg for at hun skal insemineres, selv om det vil koste han inntekten fra 30 kilo melk. Rasevalget er også klart – Arthur satser på Holstein fordi han er opptatt av høy ytelse.

Melk, gårdsturisme og biogass

Peris Njenga sammen med mannen George. Hun er styreleder i Kiambaa Dairy Coop og har en etter kenyansk målestokk stor melkebesetning.

Flere bein å stå på er heller ikke i kenyansk melkeproduksjon noen ukjent strategi. Peris Njenga er styreleder i Kiambaa Dairy Coop og driver en melkegård med 18 melkekyr i Kiambaa utenfor Nairobi. Det er en stor besetning i et land der få bønder har over fire kyr. Men ikke nok med det – Peris driver også med matservering og har investert i biogassanlegg.

Strøkne forhold

Fjøset er bygd i to omganger. Kvigene holder nå til i gamledelen, mens melkekyrne er i den nye. Det er ikke noe å utsette på forholdene for dyrene, og ikke minst er renholdet bra. Genetikken er Holstein og Ayrshire, og det er 100 prosent semin i besetningen. En veterinær fra meieriet utfører inseminasjonen, og kostnaden trekkes på melkeoppkjøret. Kyrne fôres med tørket og opphakkert høy kraftfôr og mineraltilskudd. Av dette kraftfôret, får kyrne tre kilo om dagen. Peris dyrker noe gras selv (napier), men må også kjøpe inn høy og alt kraftfôret. Kyrne får også litt blad og stengel etter mais som dyrkes på gården. Jorda i Afrika er svært jernholdig og høyt jerninnhold i graset hemmer kopperabsorpsjonen. Det er derfor nødvendig å supplere med mineralnæring med kopper.

Peris har investert i en melkestall med to organer. Hun forteller at kyrne kommer opp i dagsvdrått på 30 kilo og har et snitt på 20 kilo i dagsvdrått. Gården er bare på 2 dekar, og selv om de leier noe areal må det meste av fôret kjøpes inn.

Nybygd melkekufjøs, mens kvigene fyller opp i de gamle fjøset vegg i vegg.

Håndmelking er regelen i Kenya, men Peris hører til unntakene og har investert i melkestall med to organer.

Mastitt et problem

Peris mener at mastitt er det største helseproblemet i besetningen, og at årsaken er problemer med hygien i regntida. Ellers vaksineres kyrne hver sjettede måned mot blant annet munn- og klauvsjuka, miltbrann, lumpy skin (virussjukdom) og black quarter disease (bakteriesjukdom). Kyrne kalver kanskje så mye som sju ganger før de utranteres. Oksekalfene blir solgt to uker gamle, til andre bønder som fører de fram til slakt.

Samvirke er viktig

– Det er viktig for bøndene å være med i et samvirke, sier Peris. Det bringer bøndene sammen og gir styrke i markedet. Samvirkene organiserer også veiledning og kurs for å lære bøndene å ta i bruk moderne produksjonsteknikker. Melkeforbruket er høyt i Kenya og det vil være et stort behov for melka vi produserer, avslutter hun.

Peris mener at samvirkene er i framgang på melkesektoren, selv om konkurransen er svært tøff fra de andre aktørene.

Tar vare på vannet

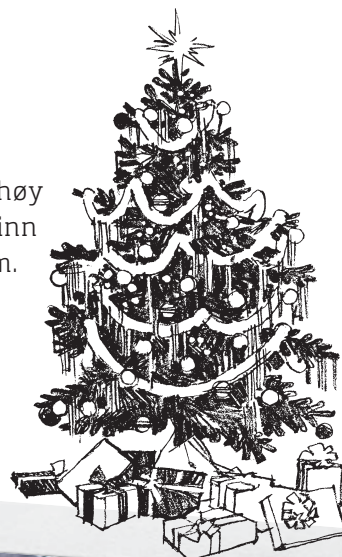
Det er to regnperioder i året i Kenya. På Peris sin gård sørger to svære tanker for å ta vare på vann fra regntida til tørken setter inn. Det er også et biogassanlegg på gården. I tilslutning til fjøset er det laget lokale som kan brukes til matservering.

*Datter etter 10801 Dahle. Kua eies
Aarsland v/ Andreas Aarsland i Njå.*

» Vi oppfordrer leserne til å sende oss tekst og bilder til Lesernes side! Ved innsending av digitale bilder til Buskap er det viktig at bildene har høy oppløsning. Vi vil gjerne ha bildene som vedlegg i e-posten og ikke limt inn i meldingsteksten. Eller aller best: Last bildene opp på www.filemail.com.

Lesernes side

Her bringer vi denne gang noen gromme bilder fra flere av de små kalvemønstringene rundt om i 2012. Takk til alle fotografer for blinkskuddene!

Fuglesetfjorden

Åpen gård Sømna

Kalvemønstring Vefn og Grande

Matfestival i Hokksund

Kalvemønstring i Soknedal

Matfestival i Fauske

Ronsdalsmarken

Tanker fra graven

Disse tanker kommer langt fra graven. G. G. Graven er på tur sydover. Har tenkt å overvintre i sydligere strøk. Ikke der Framstegspartiet har lokallag i Spania eller på Kanariøyene. Siktemålet er Sør-Frankrike, kanskje svitsjer han også innom Italia og Spania. Han har dratt av gårde på raumerra som han kaller den nå, den røde tohjulingen.

Akkurat nå sitter han på et koselig lite hotell midt i Tyskland. 300 kroner for å overnatte med solid frokost. 80 kroner for en kraftig, god tysk middag. 20 kroner for en halvliter øl. 15 kroner for en snaps. Det er ikke til å undres at G. G. Graven trives her. Har en vett til å svinge av Autobahn er Tyskland et ganske fint land. Akkurat her er landskapet sjarmerende, åser med lauvskog og store bølgende åkre. Autobahn, ja. Det var Hitlers ide. Å sitte der og dirre i 140 kilometer i timen blir en etter hvert gal i hodet av. Heretter på ferden blir det bare småveger for G. G. Graven.

Han har tid nok. Starten på turen var imidlertid spennende nok. Han skulle bli bestefar for første gang og hadde fått streng beskjed av dattera om ikke å reise før han hadde hilst på ungen. Samtidig som ungen kom det ti centimeter snø, og turen så tvilsom ut for G. G. Graven. MC og snø går dårlig i hop. Men snøen forsvant med regnet, og G. G. Graven rakk å besøke bessfarungen. Ei diger gryte med barselgrøt hadde han også med seg på klinikken.

Så har han altså kommet til Midt-Tyskland. Litt pjuskete og bløt og kald i blant, men som kårkall må han ta utfordringer. Han vil ikke gå i fella som mange andre i samme situasjon. Drive bare å sultre med litt hogst og fli litt her og der. Verden blir mindre og mindre, og til slutt låser en døra og tør knapt gå ut.

Hva er så hensikten med G. G. Graven ekspedisjon? Jo, han skal studere foredlingen av frukt og bær, vin og desillater. Har fått støtte fra Innovasjon Norge, NAV og diverse andre. Det handler om kultur så kultursjefen i kommunen har også gitt en slant, nok til ei flaske vin eller to. Han har jo allerede god erfaring og har med seg en smaksprøve nedover til bedømmelse av franske eksperter. Kanskje kommer også G. G. Graven til å kreere en utvidet G. G. Graven i bokform om tilstrekkelig inspirasjon oppstår. Time will show!

På bruket har G. G. Graven jr. leid bort mjølkekvota for tre år. Han har ambisjoner om å gjøre om fjøset til bare liggebåser. Det lokale Mattilsynet tåler ikke halmtalle. Om Erna og Siv kommer i posisjon etter neste valg kan det kanskje være lurt å avvente litt med satsing på landbruk her til lands. De vil senke tollbarrierene og kutte i overføringer. Slipper bonden fri så kan han finne på noe annet for å tjene til livets opphold, er deres motto for de norske matprodusenter.

God jul alle sammen. G. G. Graven kommer også hjem til jul. Denne gangen skal det feires med tre generasjoner og det blir stas.

G. G. Graven

Hilsen G. G. Graven, denne gang som trekkfugl

Takk

Med dette setter vi i en – i allefall foreløpig – strek for denne spalten. Vi ønsker G. G. Graven lykke til i sydligere egner og takker for alle bidragene som vi vet mange har satt stor pris på. Red.

Inga Skretting
Mjølkeprodusent
ingaskretting@gmail.com
Tekst og foto

Tid for **fagtur**

Frå fagturen: Praktisk og enkel vogn for flytting av gjeldkyr mellom to fjøs på same tun.

Dei fleste kvigene er inne no. I morgon skal me slakta fem kyr og etter det er det plass til dei siste store kvigene som går ute. Tidlegare i haust tok eg den tunge avgjerdsla å slakte favorittkua mi. I år er me svært nøgde med kvigene sin tilvekst på beite. Snitttilveksten på 17 kviger i alderen frå fem til elleve månader ved utslepp var knappe 800 gram/dag. Dei fleste gjekk ute i om lag fem månader. Mange har også teke kalv på første inseminering etter at dei kom inn. Me inseminerer når kvigene er minimum 13 månader og 360 kilo. Målet er innkalvingsalder på 23 månader med ei vekt på minst 560 kilo.

Kalvane ute

For å nå ynskja vekt ved kalving bør kalvane få ein god start og veksa godt heilt frå fødselen. Hjå oss står dei fleste kalvane i hytter ute dei første vekene av livet. Etterpå vert dei flytte til ein rundbuehall, framleis ute i frisk luft, der dei står til dei er fire-fem

månader. Årsaka til at me har dei ute er først og fremst at det ikkje er plass nok i fjøset. Kulde har ikkje vore noko problem så langt me kan sjå, då er det verre med mykje regn og vind. Det har absolutt mange positive sider å ha kalvane ute, men det er tidkrevande å følgja opp føring og tilsyn på ein god nok måte. Her har me nok ein del å gå på. Både nokre småkalvar og avvende kalvar har hatt diare det siste året. Lunge- og leddbetennelse har me stort sett sluppe unna. Trass i noko sjukdom har dei fleste kalvane tilfredsstillande tilvekst, men målet er jo at alle skal vera friske og verta bortimot 100 kilo på to månader. Der har me litt igjen...

Haustmøte

Sidan sist har eg delteke på eit av Geno sitt haustmøte for Geno-kontaktar i region sør. Spesielt diskusjonen rundt framtidig avlsretning er interessant og viktig. Som vanleg var det stort engasjement på møtet. Mange ulike synspunkt kom fram, men dei fleste

var einige i dei store linjene; at det er viktig med ein stor raud populasjon og at eventuell innkryssing av Holstein bør skje på buskapsnivå, ikkje inn i Geno-systemet, Geno må framleis ha stort fokus på mjølk og eksteriør og ein må få på plass eit godt mål på haldbarheit, helst uttrykt med ein haldbarheitsindeks. Ein ynskjer også lågare vekt på lågarvelege eigenskapar, spesielt på mastitt. Her ser eg fram til at celletal vert teke i bruk. Celletal har klart høgare arvegrad enn klinisk mastitt. Med høgare arvegrad kan ein redusere vektlegginga og likevel ha same framgang eller unngå tilbakegang, om det er det ein ynskjer.

Fagtur

I begynnelsen av november var me nokre bønder som reiste på ein fire dagers intensiv fagtur til Nederland. Målet var først og fremst å sjå ulike løysingar med sand i liggebåsane, separasjonsavdelingar og kalveoppstalling. Me besøkte seks

Seinhausten er ei tid der det skjer lite nytt her på garden. Med andre ord, ei god tid til å reisa på fagtur og å delta på ulike møte og samlingar. Det gjer også nyttig påfyll av kunnskap og motivasjon for arbeidet vidare.

Frå landbruksmessa i Hardenberg. Levande reklame for ein enkeltokse.

Kalvane våre trivs i hyttene. Bak hallen dei vert flytte til etterpå.

kufjos og to ngdyrfjos. Deira måte å handtera og bruka sand på kan gjera det aktuelt for nokre i Noreg.

Ei stor landbruksmesse med spesielt fokus på storfe/mjølkeproduksjon og landbruksbygg fekk me også vore innom. Denne var spissa direkte inn mot det me var mest interesserte i, og me slapp dei store traktorane og maskinane som uansett er for store for våre forhold. Her var over ti ulike avlsselskap representerte. Hjø Xsires, som sel oksar av mange rasar til kryssingsavl, såg me ein fin kalv etter 10232 Sand i trirasekryssing (NRF x Flekkfe x Holstein). Ho var ein fin representant for NRF i det

Frå fagturen – smart patent for å halde toppduken på plass på plansiloen.

holsteindominerte området. Møtet med avlsselskapa gav oss betre forståing for utfordringane Geno Global står overfor på den internasjonale marknaden.

Vandreutstilling

Produsentlaget her hadde vandreutstilling i går. Eg var heldig å få vera med dommarane rundt på «opplæring». Om kvelden var det gild samling der me fekk sjå bilete og høyra omtale av kyrne. Som eg skreiv i førre dagbok er målet vårt at kyrne skal vara lengst mogleg. Difor var det gildt å få første premie på både ei femte- og ei sjettekalvsku.

SMÅTT TIL NYTTE

Tar tid før det viser seg

Det koster å miste kalver, men de økonomiske konsekvensene viser seg først på sikt. Det er selvsagt besetninger som ikke er selvforsynt med kviger som har mest å tjene på å berge flere kalver. Men det er først når friske kalver har blitt til friske og sterke kviger som kalver yngre og blir gode kyr at effekten av lavere kalvedødelighet vises på bunnlinjen. Bruno Due i Danish Agro slår fast at den som kjøper kviger alltid får noe som andre har valgt å kvitte seg med. Du får aldri en topp besetning ved å kjøpe kviger, slår han fast.

Kvæg Nyt 20/2012

Flytt nykalvede kviger på kvelden

Flytting og omgruppering av dyr kan gi problemer med aggressiv atferd overfor nykommerne og redusert melkeproduksjon. I et engelsk forsøk sammenlignet en flytting av kviger som har kalvet tilbake til kugruppe enten etter morgenmelking klokka 0800 eller på kvelden etter kveldsmelking 1800. Det viste seg at de nykalvede kvigene som ble flyttet på kvelden åt mer fôr og sto lenger ved fôrbrettet. Disse dyra ble også utsatt for mindre aggressiv atferd enn de kvigene som ble flyttet på morgenen.

Husdjur 10/2012

Erik Brodshaug

Fagspesialist fôring og økologi, Tine Rådgiving/
ToppTeamFôring
erik.brodshaug@tine.no
Tekst og foto

Fullfôr som fôringsstrategi

Fullfôrblandinga må være homogen samtidig som den har riktig struktur.

I Buskap 6/2012 definerte vi de tre hovedstrategiene, normfôring, fôring etter planlagt avdrått og fullfôr. Denne gangen er det fôringsstrategien fullfôr sin tur. Det er viktig å skille mellom fullfôr som fôringsstrategi (TMR) og det å blande fôr med en fullfôrblander.

Fullfôr er ei fôrblending som kan benyttes som en fullverdig rasjon alene uten bruk av tilleggsfôr. For drøvtyggere innebærer dette en blanding av grovfôr og andre fôrmidler til en ensartet og homogen blanding som sikrer at alle dyra i gruppa får samme blanding uavhengig av laktasjonsstadium og uansett om de oppsøker fôrbrettet like etter, eller

en stund etter utfôring. I Norge har ikke interessen for fullfôr vært like stor som i utlandet, hovedsakelig som følge av relativt små besetninger, lite bruk av alternative råvarer/fôrmidler og en sterk tradisjon for individuell normfôring. Større besetninger, økt fokus på ytelse og effektiv teknikk har gjort det mer aktuelt å erstatte separat fôring av kraftfôr og grovfôr med fullfôr. Det store innslaget av melkeroboter/AMS vil begrense utbredelsen av fullfôr som strategi i Norge.

Stabilt vommiljø

En fordel med fullfôr sammenlignet med andre strategier er at fullfôr

normalt gir økt fôropptak. En forklaring på dette er at fullfôr gir mer stabil pH i vomma slik at fôret blir raskere fordøyd og opptakskapasiteten øker. Ved bruk av fullfôr vil fôrblendingen være det eneste fôret kyrne får. Dette fôret har samme innhold av energi, næringsstoffer og fysisk struktur, og skal dekke dyrenes behov både i tidlig og seint i laktasjonen (Figur 1). Ved tradisjonell normfôring gir vi mye tilleggsfôr til kyr som mjølker mye og veldig lite kraftfôr til de som melker lite. Store kraftfôrmengder vil påvirke mengden grovfôr eller grunnblanding kua kan ta opp men øke energikonsentrasjonen i totalrasjonen. Lite kraftfôr gir stor grovfôrandel og mindre lettløselige karbohydrater i totalrasjonen. På den måten vil både kjemisk og fysisk sammensetning av totalrasjonen variere med ytelsen, men også gjennom døgnet ettersom kraftfôr og grovfôr oftest gis separat.

Det må presiseres at det ved feil optimering og blanding vil være fullt mulig å fôre kyrne slik at vommiljøet blir dårlig også med fullfôr.

Eter etter behov

Noe av teorien bak fullfôrstrategien er at kyrnes energibehov vil styre opptaket av fullfôr. Ved tillaging av fullfôr vil utfordringen være å lage en blanding som dekker behovet i gruppa eller besetningen mest mulig optimalt med hensyn på næringsinnhold og fôrkostnad.

Utfordringen med bruk av fullfôr vil være at kyr som har høyt potensial for melkeproduksjon risikerer å bli underfôret, og kyr med lavt potensial risikerer å bli overfôret i forhold til behovet.

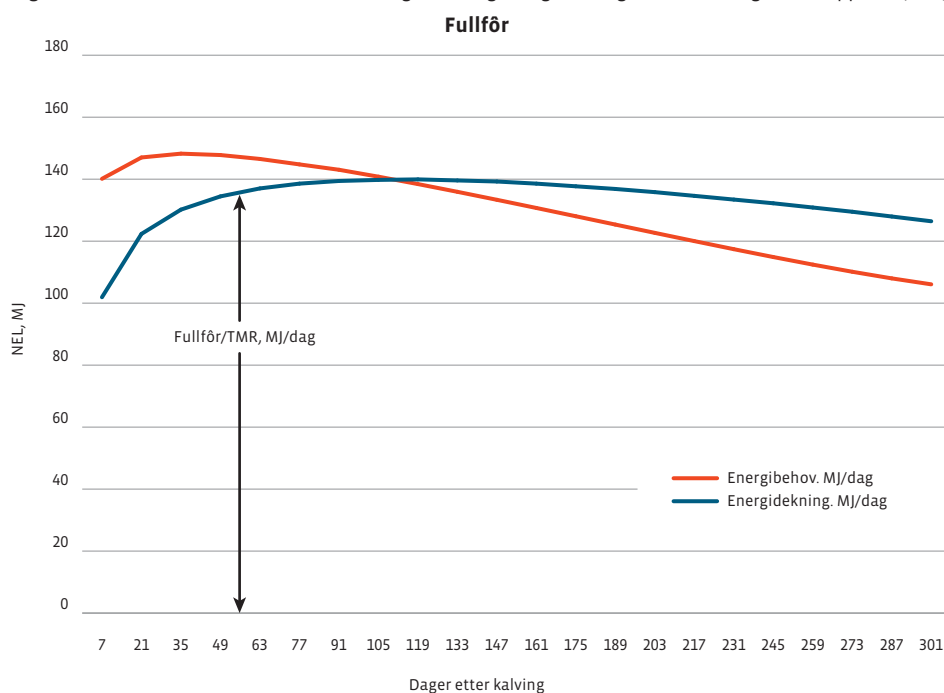
Et vanlig tema når man diskuterer bruk av fullfôr er om strategien passer like godt for kombinasjonsrasen vår NRF, som de typiske melkerasene Holstein/Jersey. NRF-kyr kan fungere godt på fullfôr, men det er større risiko for at NRF legger på seg og ikke holder ytelsen like godt gjennom

Selv om fullfôr som strategi er veldig lite utbredt i Norge, er det den dominerende fôringsstrategien i mange land. Metoden har utvilsomt mange fordeler, men det er også en krevende strategi som krever mye kunnskap og interesse for dyr og fôring.

Dette er fullfôr;

- Alle dyr i gruppa får samme fôrblanding som eneste fôr
- Legger vekt på at ytelsen og behovet styrer fôropptaket
- «Godtar» men balanserer forholdet mobilisering/deponering
- Kreves mye av et godt fullfôr
- Balansert kjemisk innhold, også vitaminer og mineraler
- Må kjenne fôrmidlenes næringsverdi/tørrestoffinnhold
- Riktig lasterekkefølge
- Homogen blanding
- Nok fysisk struktur

Figur 1. Kurvene viser forholdet mellom energibehov og energidekning i en TMR som gis etter appetitt (NRF).

Sørg for at det alltid er rikelig med fôr innenfor dyras rekkevidde.

Med fullfôr er det helt nødvendig med egen sinkuavdeling for å hindre at kyrne blir feite ved kalving.

hele laktasjonen. Laktasjonskurvene i gjennomsnitt for NRF-populasjonen er litt brattere (høyere topp og raskere nedgang) enn de andre melkerasene. Det kan diskuteres hvor mye av denne forskjellen som skyldes valg av fôringsstrategi og hvor mye som skyldes genetik.

Flere blandinger

I større besetninger der det er praktisk å dele inn kyrne i grupper etter ytelse eller dager etter kalving, kan det være ønskelig å lage to eller flere fullfôrblandinger tilpasset gruppene. Antallet fullfôrblandinger kommer da til uttrykk som et tall etter TMR-betegnelsen

(TMR2, TMR3). Det vil være betydelig enklere å optimere fullfôrblandinger gruppevis, enn for alle melkekyrne samlet. Kostnadmessig kan det også være penger å spare på mer tilpasset bruk av kostbare fôrmidler.

Hovedårsaken til at det er lite vanlig å blande flere blandinger her

» Fullfôr som fôringsstrategi

Riktig lastning og blanding hver eneste dag er viktig for resultatet.

hjemme er nok at det er mest vanlig å blande fôr en gang om dagen og at arbeidskostnaden med å blande flere blandinger er høy. Dessuten er det få som har muligheter for å gruppere kyr.

Besetninger som har valgt fullfôr, må ha en egen avdeling og lage en energifattig blanding for sinkyr og drektige kviger. Ellers blir dyra feite før kalving. Feite kyr ved kalving vil få det spesielt tøft i et fullfôrsystem, fordi opptakskapasiteten blir nedsatt. Det skyldes to hovedårsaker, mindre plass i vomma/innvendig fettavleiring og økt mobilisering av kroppsfett som virker veldig negativt på fôrøptaket.

Ikke enkelt

Noen har fattet interesse for fullfôr fordi det virker så enkelt, men det handler ikke bare om å tippe fôrmidler i fullfôrblenderen og fôringa er utført. Før en blander noe som helst bør næringsinnholdet i fôrmidlene være kjent. Dersom man bruker innkjøpte kraftfôrmidler eller råvarer er disse vanligvis godt dokumentert. Ved bruk av avfallsfôr

eller egne fôrmidler, er det viktig å få tatt analyser regelmessig. Grovfôr utgjør vanligvis den største delen av fullfôrblendinga. Grovfôranalyser vil være avgjørende for å kunne optimere fullfôrblendinga riktig.

Det vanskeligste er å ha kontroll på tørrstoffinnholdet i blandinga. Spesielt surfôret kan variere mye i tørrstoffinnhold. Dette vil naturligvis få betydning for blandingsforholdet. Blir surfôret bløtere og tyngre og du bruker samme mengde som før, reduseres grovfôrøptaket i forhold til de andre fôrmidlene i blandinga. Det kan være lurt å skaffe seg enkelt utstyr for å få målt tørrstoffinnholdet selv.

Alle skal få

En viktig forutsetning for å lykkes med fullfôr er at alle kyrne får tilgang til fullfôr i rikelig mengde og med samme kvalitet når de selv ønsker det. Det må derfor alltid være tilgjengelig fullfôr på fôrbrettet, med unntak av en kort periode hvor fôrbrettet skal renskes helt for fôrrester. Nok eteplasser er også nødvendig slik

at selv de lavest rangerte kyrne får utnyttet opptakskapasiteten sin.

Det er ikke nødvendig med mange utfôringer daglig, men det er avgjørende med gode rutiner for å skyve fullfôret inntil kyrne.

Dyra i fokus

Som ved de andre strategiene handler det også med fullfôr om å være god til å lese dyra og signallene de gir. Det er på tanklappen, i møkka og på kyrne man virkelig ser hvor godt fôringa fungerer, ikke bak PCn eller fra traktoren. Hovedutfordringen når en skal lage godt fullfôr er å sørge for stabilitet for dyra året rundt. Det betinger stabil råvaretilgang og grundighet med optimering og ikke minst den daglige jobben med å blande fullfôr.

Fullfôrblenderer finnes i mange varianter og med ulike blandeprinsipper. Ved valg av blander er det viktig å sette fokus på hvor god blanding den lager for dyra. Homogenitet, kutting og skånsom fiberbehandling er stikkord. Bruk god tid og søk kyndig hjelp når du skal velge fullfôrblender.

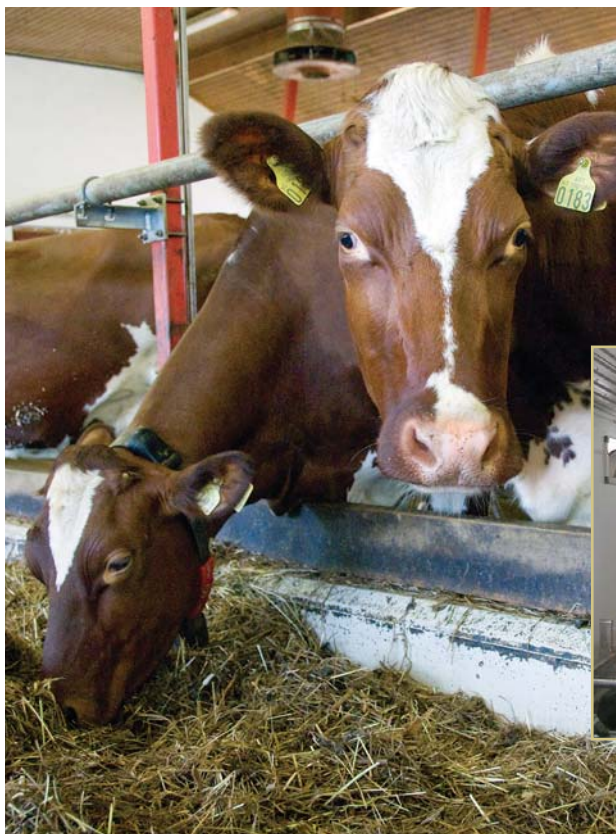
Flere av leverandørene av fullfôrblenderer leverer gode hjelpemidler som «tvinger» den som blander til å følge oppsatt lasterekkefølge, mengdeanvisning og blandetid.

Så gjenstår bare serveringen.

Artikkelen er skrevet i samarbeid med prosjektgruppe i Topp Team Fôring: Eirin Sannes Sleteng, Noralv Sandvik, Geir Henning Eid Fjuk, Jon Kristian Sommerseth

Myter om fullfôr;

- Enkelt
- Krever tilgang på billige fôrmidler/avfallsfôr
- Gir feite kyr
- Passer ikke for NRF
- Gjelder kun ved konsentrert kalving

Godt inneklima

Har husdyrrommet ditt god nok ventilasjon?

Godt inneklima gir bedre helse for dyra, bedre arbeidsmiljø og bedre økonomi.

Les mer på www.felleskjopet.no og kontakt våre selgere.

Delettf. I-mek 815 00 320.

I-mek

Kompetanse
Løsninger
Produkter

Montering
Service
Optimalisering

www.felleskjopet.no

Felleskjøpet

Nytt kalvekraftfôr «*Dette fôret må dere lansere*»

- er den klare anbefalingen bonde Halvor Egeland på Varhaug gir Fiskå Mølle etter å ha testet ut det nye kalvekraftfôret «TopKalv» denne våren.

Det nye kalvefôret, som er utviklet i samarbeid med Forum Ku og det danske firmaet «Slagtekalve», er blitt grundig testet ut i flere besetninger i Rogaland fra april måned. Mengden av «testfôr» på gårdene har variert fra 700-800 kg til 21 tonn. Halvor Egeland er en av de som har testet fôret over tid (11 tonn) på et stort antall kalver.

«Jeg har prøvd alt av kalvekraftfôr fra ulike produsenter de siste årene og dette er det beste. Jeg har aldri hatt så blanke og fine kalver. Noe jeg kunne se etter noen få måneder. Kalvene har god appetitt, tar fôret godt og har fast og fin avføring.

-forteller Halvor Egeland- en frittalende, kritisk og dyktig bonde. Han har 70 melkekyr som produserer 750.000 liter melk. 750-800 storfé hvorav 400 stuter, 150-200 kalvinger i året.

www.fiska.no

Fiskå Mølle

Godt gjort er bedre enn godt sagt

Fiskå Mølle, 4120 Tau. Tlf 51 74 33 00

Kyrne eter det de trenger

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

» Nytt fjøs, som skal være innflytningsklart i januar/februar, forteller at på Raanaas i Eidsberg i Østfold er det ingen tanker om å trappe ned på melkeproduksjonen. Det gamle fjøset ble bygd om til løsdrift i 2005, men nå tas snart steget inn i robotalderen. Svend Arild er kjempefornøyd med fullfôr som fôringsstrategi, og ønsker å ta med seg så mye som mulig av konseptet inn i nyfjøset. Avdråttene skulle vært bedre og han forventer at den vil øke når forholdene for dyra blir optimalisert i det nye fjøset.

Fasinert av totalmix

Svend Arild forteller at bakgrunnen for at han kjøpte fullforvogn i 2004, var han han var fasinert av tanken om ett fôr til kua – en totalmix. Keenans tankegang om at dyra spiser det de trenger for å produsere, og regulerer sitt fôropptak i takt med avdråttene, var tiltalende. Fôrbrettet var for smalt til å komme fram med fullfôrvogna. Den har derfor hele tiden stått stasjonært i fôrkjøkkenet, mens fôret har blitt trillet ut med to-hjuls trillebår. Det er et opplegg som har fungert, men i nyfjøset vil fôret bli kjørt ut med hjulgående distribusjonsvogn.

Kontroll på tørrstoffprosenten

Kyrne har i snitt et opptak på 48 kilo av fullfôrmixen. Dette skal dekke en dagsavrått på 40 kilo melk. Kyr som melker mer, må øke opptaket og omvendt må kyr som melker mindre redusere opptaket for ikke å legge på seg. I optimeringen er det viktig å holde kontroll på tørrstoffprosenten. Varierende tørrstoffprosent vil påvirke blandingsforhold og grovfôropptak. Derfor justeres TS alltid med noe vann slik at den ferdige mixen får en tørrstoffprosent på 42. Når han er oppe å går i nyfjøset vil det bli vurdert å bruke alternative forslag med lav tørrstoffprosent som mask eller potetavfall.

Optimeringen er nøkkelen

Optimeringen av fullfôrmixen er noe av nøkkelen til å lykkes med fullfôr. Svend Arild ønsker surfôr med høyest mulig fôrenhetskonsentrasjon, og både 1. og 2. slått tas tidlig, mens 3. slått får stå litt lenger for å få et mindre kraftig grovfôr til ungdyr og sinkyr. I år viser fôrprøvene fôrenhetskonsentrasjon på 0,98 og fôrprøver er rutine. For å få så stabilt grovfôr som mulig i mixen blandes

Fullfôrvogna fra 2004 går fortsatt som ei klokke. Den skal fortsatt være stasjonær, men nå blir det el-drift og traktoren pensjoneres.

alltid to og noen ganger tre grovfôrslag. Det kan være flerårig raigras og vanlig grasblandinger, første/andreslått, eller tårnsilo/rundballer.

Sodabehandlet hvete gir stivelse som tas opp sent i tarmen og bidrar til å stabilisere pH i vomma.

Sinperioden er kritisk

– Med fullfôr er sinperioden veldig viktig, understreker Svend Arild. Kyrne må forberedes på å klare et høyt grovfôropptak etter kalving, og da må de få mye struktur i fôret for å opprettholde vomvolumet.

Sinkyrne får i mengde cirka 20 prosent av kumixen pluss 5 kilo tørr halm (eventuelt noe strukturrikt, seint høstet surfôr).

Kyrne avlates tvert etter morgenmelking. Samtidig flyttes de til en egen bing og der de står på tørr ubehandlet halm og vann i tre dager. De neste

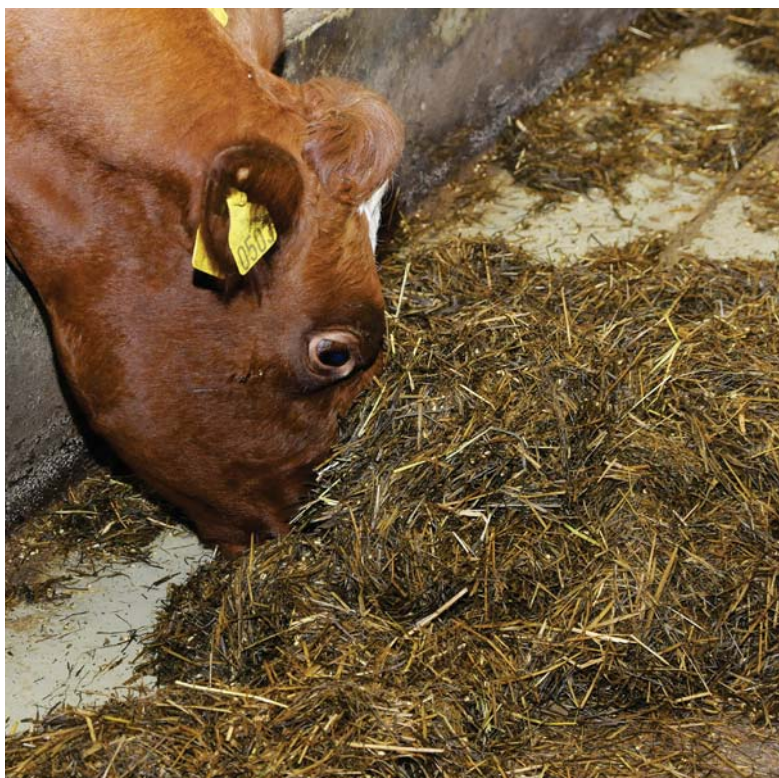
Svend Arild Uvaag ønsker å ta med seg så mye som mulig av fullfôrkonseptet over i nyfjøset. Med mere optimale forhold for kyrne er håpet at avdråttene går opp med 1 000 kilo. Foto: Privat

RAANAAS I EIDSBERG I ØSTFOLD

- Svend Arild Uvaag
- Eid og leid areal på 885 dekar
- Kvote på 336 400 liter
- 40 årskyr
- Avdrått på 8 760 kilo EKM
- Proteinprosent på 3,6 – 3,7 og fettprosent på 4,2
- Aktuell for valg av fullfôr som fôringsstrategi

Svend Arild Uvaag gikk over til fullfôr i 2004, og mener han får bedre utnyttelse av grovforet økt opptak og en mer stabil produksjon med denne fôringsstrategien.

48 kilo av fullfôrmixen (gjennomsnittlig opptak) skal dekke 40 kilo melk.

8–10 dagene får de gjerne litt frøhøy, før de flyttes over til sinkuavdelingen. Dette opplegget har alltid fungert veldig bra med tanke på jurhelsen. Svend Arild mener det er viktig med flytting og miljøskifte samtidig som de avlates. I sinkuavdeling føres de med sinkublandinga helt fram til kalving.

– Siden jeg ikke trapper opp fôringa fram mot kalving, melker de kanskje ikke mer enn 5–10 kilo første dagen. Men jeg mener en lav start på laktasjonskurva ikke virker negativt for den totale produksjonen. Dyra kommer raskt opp i sitt produksjonspotensial. Dette regimet gir en flatere og lengre produksjon. Jeg har prøvd med ei skarpere blanding siste uka før kalving. Det blir brattere stigning på kurva, men så faller den også raskere.

En innvending mot fullfôr er at kyrne fort kan legge på seg for mye i siste delen av laktasjonen. Svend

Arild synes ikke dette har vært noe problem i hans besetning med NRF-kyr. Hvis det skjer at kyr begynner å legge på seg blir de avsinet, men det er sjelden at det skjer.

Kvigeoppdrettet

Som for sinkyrne må kvigene forberedes på et stort grovfôropptak for å fungere i et fullfôr- opplegg. Kvigene føres mye hardere helt fra kalvestadiet enn før, for Svend Arild ønsker et stort kroppsvolum på kvigene når de kalver ved to års alder. De siste 2–3 månedene før kalving går kvigene over på sinku-mixen. Gruppering er et stikkord når en velger fullfôr, og Svend Arild forteller at han godt kunne ønske seg å ha ei egen gruppe for kviger siste måneden før kalving, for å kunne fore dem litt hardere. Kvigeoppdrettet må være optimalt, og han ser fram til at melkekuene flytter

Tips om fullfôr

- Må ha rasjonell løsnings (vogna under tak der fôret er)
- Mixen må være stabil
- Må ha kontroll på tørrstoffprosenten
- Fôranalyser en forutsetning
- Fôring av sinkyrne og oppdrettet av kvigene må forberede dyra på høyt grovfôropptak

Fullfôr-sammensetning

I snitt får kyrne i seg:

- 4,5 kilo TS sodabehandlet hvete (egen produksjon)
- 3,5 kilo TS knust byggpellets
- 2,0 kilo TS proteinkonsentrat tilpasset grovfôret
- 10 - 11 kilo TS silo (50/50 flerårig raigras og vanlig grasfrøblanding, blander silo fra to slåtter)
- 0,5 – 1 kilo halm
- 150 gram kalkfett
- 160 gram vitaminer/ mineraler
- 130 gram kalk
- Mixen er justert med vann til tørrstoffprosent på 42

inn i nyfjøset. Da vil kvigene overta det gamle kufjøset. Denne forandring vil gi kvigene bedre plass med egne liggebåser. Sammen med jevnlig måling av tilvekst og optimalisering av fôringa tror han dette vil gi høyere og mer stabil produksjon på kvigene.

Mange fordeler

Det å kunne bruke fôrslag med veldig høy energikonsentrasjon, synes Svend Arild er en av fordelene med fullfôr. Han synes også han får et bedre grovfôropptak og en mer stabil produksjon med fullfôr. Erfaringen på Raanaas er at laktasjonskurva blir flatere og lengre. Blanding av grovfôr og kraftfôr gir mer stabil pH i vomma som er gunstig for vomfloraen. Etter at han begynte med fullfor er produksjonssykdommer som ketose og melkefeber helt borte.

Svend Arild bruker fôringsrådgiving fra Tine. Ureainnholdet i melken

➤ Kyrne eter det de trenger

Egendyrket hvete tilsettes 3 prosent kausisk soda og 27 prosent vann. Behandling skjer i fullfôrvogna og tar 1 time. Dette gjøres for hver 4-6 uke, alt etter forbruk. Sodabehandlet hvete gir stivelse som tas opp sent i tarmen, og det er med på å stabilisere vommiljøet. Det gir bedre økonomi enn å levere kornet på mølla mener Svend Arild, og det selv om det er hvete med matkvalitet.

Struktur er alfa og omega i fôringa av sinkyrne. Det gjelder å opprettholde vomvolumet, slik at de er beredt til mye fullfôrmix etter kalving.

og møkkas konsistens er også viktige parametre for å vurdere kuas produksjonsevne. Urea bør ligge på 4,5 - 5. Er det avvik på dette må man korrigere på mengde eller type stivelse eller på proteinkilden.

I nyfjøset må det gis litt kraftfôr i roboten for å lokke kyrne til melking, men Svend Arild kommer til å gi maksimalt 3-4 kilo som

flat tilleggsfôring. Han har sett på erfaringene fra Danmark og har ikke funnet positive utslag av å flytte mer av kraftfôret fra mixen over til roboten. Kyrne vil få det mer optimalt enn det var mulig å få til den gangen bås fjøset ble bygd om til løsdrift. Med mer plass for kyrne og bedre liggebåser er håpet at de skal betale tilbake med mer melk.

AVL

KVIGEVURDERING

Ingunn Nævdal

Husdyrkonsulent i Geno
ingunn.nevdal@geno.no

Mulig å rapportere «Vet ikke»

Tine har gjennomført en endring i registreringsprogrammet slik at det nå er mulig å innrapportere «Vet ikke» for én eller flere av kvigevurderingsegenskapene (lynne, lekkasje og utmjølkingshastighet). Muligheten for dette har vært etterspurt, spesielt hos dem som har robotbesetninger og som synes det er vanskelig å registrere lekkasje.

Det er bedre å benytte koden «Vet ikke» for en av egenskapene enn å ikke innrapportere kvigevurdering i det hele tatt.

Det er samtidig viktig å oppfordre til at alle tre egenskapene i kvigevurderingen blir registrert så langt det lar seg gjøre. Kode 4 «Vet ikke» skal kun benyttes i de tilfellene det er spesielt vanskelig å registrere egenskapen.

Antall innrapporterte kvigevurderinger er betydelig redusert i den seinere tid. Det er viktig å registrere og innrapportere kvigevurderingene slik at sikkerheten på indeksene for utmjølkingshastighet, lekkasje og lynne opprettholdes.

GODKALVEN

Colo Quick er et system for håndtering og tining av råmelk. Fôring av temperert råmelk kan gjøres etter 15 minutter.

Melketaxi kan brukes til helmelk og melkepulver og leveres både med og uten pasteurisering.

Calf Tel Pro kalvehytte leveres komplett med grindør. Det følger med smokkebøtte og det er en praktisk luke i bakkant for påfylling av strø. Pris for et komplett sett er kr. 4 500 kr + mva.

Vi har innledet et samarbeid med Gårdsby Iglu AB i Sverige om levering av anerkjente produkter for kalvestell fra Danmark, Tyskland og USA.

Godkalven v/Erling Søyland

Flassamyrveien 265 - 4332 Figgjo
tel. 908 26 618 - post@godkalven.no
www.godkalven.no

NYHET!

Prøv nye **Drøv Fase 1** med **LEVENDE GJÆR!**

Vomspesifikk levende gjær optimaliserer vommiljøet og stimulerer nedbrytningen av fiber i vomma.

Varmestabil – dokumentert overlevelse gjennom hele produksjonsprosessen!

RESULTAT:

- Bedre fôrutnyttelse
- Mer melk og fett

NYHET:

- **LEVENDE GJÆR** i flere av våre Drøv-blandinger
- Økt innhold av vitamin E

Ta kontakt med din nærmeste Norgesfôr-bedrift for mer informasjon.

www.norgesfor.no

ÅRETS NYE MELKESIMMENTALOKSER. Tilgjengelig på sædruten fra Oktober.

WILLE, NR 73947.

Den mest populære oxen i Østerrike og Tyskland!
Med fokus på utmelking, celletall og mengde, +1356kg.
Sønn av Winnipeg. F.F Wespe, M.F Humlang
Samla avlsverdi 143. Melk 132,
Kjøttindex 102, Fitness 125.
Forventes å gi lette kalvinger.

For mer informasjon om oksene se www.norsksimmental.no
Eller ring Ole Jakob Berget, tlf 91197686.
Eller Kristin Stølan, tlf 41515160.

EGON, NR 73521.

Østeriker med fokus på jur og melkemengde. +1146kg.
Samla avlsverdi 123. Melkeindex 116,
Kjøttindex 113, Fitness 112.
Sønn av Engadin F.F Egol, M.F Hodach
Forventes å gi lette kalvinger.

HULKOR, NR 73523. Tysk.

God på melk, +864kg.
Topp på kjøtt! Sønn av Hulock.
F.F Hucki, M.F Romel. Samla
avlsverdi 133. Melkeindex 121.
Kjøttindex 129, vitalitet 111.
Anbefales ikke til bruk på kviger da
oksen forventes å gi kraftige avkom.

WEBURG, NR 73522.

Stormelk fra Tyskland! +1520 kg.
God på laktasjonskurve og utmelking.
Sama index 125. Melkeindex 133,
Kjøttindex 94, Vitalitet 93.
Sønn av Webal. F.F Weincox, M.F Boss.
Forventes å gi lette til normale kalvinger.

Liv Sølverød

Veterinær, Tine
Mastittlaboratoriet i Molde
liv.solverod@tine.no

Blir kyrne friske etter mastittbehandling?

➤ Fjøsloggen på <http://medlem.tine.no> viser deg oversikt for å evaluere effekt av mastittbehandling.

Effekt av mastittbehandling kan du følge fortløpende i besetningen.

I Fjøsloggens meny kan du velge oppfølgingsområde «Kyr og kviger som er behandlet og bør vurderes».

Gjør vurdering om lag en måned etter behandling.

Velg kunnummer fra lista for å se på celletall og andre registreringer for å evaluere om behandlingen hadde ønsket effekt.

Legg også merke til om kuas prognose var «suksessku» eller «fiaskoku» før behandling.

Manglende effekt av behandling skyldes ofte at prognosen var dårlig («fiaskoku»).

Fjøsloggen er avhengig av at alle helsekortopplysninger rapporteres raskt for å vurdere effekt av behandling riktig.

Fjøsloggen gir deg aller best oversikt når det tas spenepøver i forbindelse med mastittbehandling – både i laktasjon og ved avsingning.

TINE Rådgiving - Fjøsloggen

Minne data
Kukontrollen BETA
• Velg produsent
• Kukontrollen
• **Fjøsloggen**
• Dyrehelse
• Fôring
• Leveranse og kvalitet
• TINE Effektivitetsanalyse
• Laste ned data

• Min buskap Geit
• Mitt område
• Laste ned program
• Fagbiblioteket
• God drift
• Egne kalkyler
• Medlemsinformasjon
• Samvirkesiden
• Brukerstøtte
• Nyttige linker
• Rådgivingstilbud
• TINE Mastittlaboratoriet

[Tettere på TINE](#)

Observasjonsperiode: Fra og med 21.11.2012 t.o.m. 01.12.2012

Distrikt/rådg.nr: 410/13 Rådgivende veterinær: Ikke registrert
Siste kontroll: 09.11.2012 Ant. kontr. siste 12 mnd: 12
Siste helsekortoppl: 20.11.2012 Ant. kontr. m/analyser siste 12 mnd: 12

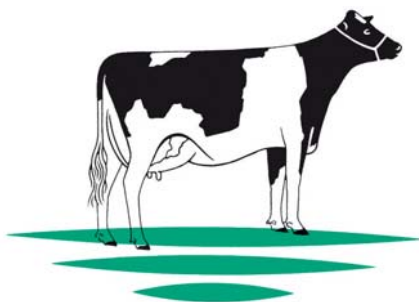
Slutt-dato: 01.12.2012 Velg oppfølgingsområde:
Alle
Venta kalvinger
Insem./paringsplan
3-ukers omløpskontroll

Vis også opprinnelsesmerke

Kyr og kviger som er behandlet og bør vurderes
Rapporten er sortert etter stigende dato i kolonnen *Vurderes dato*

ønsket tidspunkt for vurdering av dyr: 40 dager etter behandling							Celletall siste 3 prøver				
Ind.nr	Navn	Siste-kalving/født	Lakt.nr./alder	Siste insem./paring	Siste dr.hets kontroll	Siste helsekort	Vurderes dato	06.09 2012	06.10 2012	09.11 2012	Venta kalving
1886		16.01.12	2	11.04.12	Drektiq	23.08.12	02.10.12	140	290	50	16.01.13
1936		07.08.12	2	02.10.12		01.09.12	11.10.12		30	50	09.07.13
1875		16.12.11	2	09.02.12	Drektiq	02.10.12	11.11.12	520			15.11.12
1862		07.10.12	3			08.10.12	17.11.12			510	
0009		28.06.12	3	16.09.12	Drektiq	17.10.12	26.11.12	60	60	30	23.06.13
0015	544	24.01.12	2	22.03.12	Drektiq	17.10.12	26.11.12	840	1310		27.12.12
1901		16.01.12	2	26.03.12	Drektiq	22.10.12	01.12.12	120	30		31.12.12
1932		03.07.12	2	24.09.12	Ikke drektiq	22.10.12	01.12.12	250	490	260	
1933		20.08.12	2	14.11.12		22.10.12	01.12.12	40	20	1740	21.08.13
1984		22.01.12	1	27.03.12	Drektiq	22.10.12	01.12.12	510	390		01.01.13
1986		14.02.12	1	21.04.12	Drektiq	22.10.12	01.12.12	120	60		26.01.13

Bli medlem av Norsk Holstein i dag!

Norsk holstein er en relativt ung organisasjon som arbeider for å ivareta interessene til bønder som driver med holstein. Organisasjonen drives av bønder for bønder, og du vil som medlem ha flere fordeler. Norsk Holstein har som mål å være en miljøskapende faktor i norsk storfehold og samarbeider derfor tett med Geno og Norsk Jersey. I tillegg har vi tette relasjoner til avlsforeningene for holstein i både Danmark og Sverige. For å nå dette målet trenger vi flere medlem fordelt over hele det langstrakte landet. Er dette noe for deg?

Som medlem vil du blant annet:

- ✓ Motta fagblad fra Dansk Holstein og Svensk Holstein
- ✓ Få tilbud om avlsplanoppsetting av høgt respekterte internasjonale fagfolk
- ✓ Delta på foredrag med anerkjente folk innen holsteinavl

Skann koden med din smarttelefon for å komme til vår hjemmeside

Kontakt Norsk Holstein: Sigmund Rangen på tlf. 402 24 153 eller sjå heimesida: www.danskholstein.dk/Norskholstein/Norskholstein.htm

Profesjonell rådgiving tilpasset dine behov

Som bedriftsleder er det viktige å ta riktige beslutninger og lønnsomme valg. TINE Rådgiving vil være din kompetansepartner med uhilda, tverrfaglige og spisskompetente råd.

medlem.tine.no / medlemstelefon 815 02 000

Få fart på vomma

Pluss Yea-Sacc¹⁰²⁶ - levende gjær

- * Stimulerer til økt grovfôropptak og økt grovfôrutnyttelse
- * Virker positivt på sur vom
- * Gir økt melkeproduksjon
- * Gir økt tilvekst

Pluss

Investering

- før eller

Torleif Hove

Rådgiver eierskifte/
landbrukstakstmann
torleif.hove@loqal.no

I forbindelse med planlegging av fremtidig eierskifte av landbrukseiendommen, kan det være flere faktorer som har innvirkning på tidspunktet for når skifte skal foretas. Dersom senior innen en 5-års periode har tenkt å overlate driften til junior, og samtidig har planer om større investering på garden, kan det ha stor betydning hvilken rekkefølge nevnte planer blir realisert. Når det gjelder større investering blir det i denne artikkelen spesielt fokusert på bygging av ny driftsbygning.

Bruk tid på eierskifte

Først og fremst er planlegging og gjennomføring av eierskifte ikke en operasjon som skal gjennomføres etter hasteparagrafen. Det samme

gjelder dersom driftsapparatet på garden skal fornyes i form av en ny driftsbygning. Begge deler er begivenheter innen familien som gjennomføres bare en gang i en eierperiode. Både senior og junior må vurdere alle relevante fordeler og ulemper som tiltak på eksisterende forhold vil føre til. Effekten av feil valg kan ha svært stor betydning for begge parter i økonomisk sammenheng.

Bygging først - skifte etterpå

I dag kan kostnadsrammen for en ny driftsbygning variere fra 5 000 000 – til 10 000 000 kroner. Dette setter store krav til ressursgrunnlaget på eiendommen samt finansiering i form av lån og egenkapital. Når driftsbygningen

står ferdig kommer kravet om inntjening og likviditet. Dersom senior gjennomfører utbyggingen før eierskifte, og dette er et krav fra junior for at han/hun skal overta, må en være oppmerksom på følgende. På overdragelsestidspunktet vil det da stå en ny driftsbygning på eiendommen med en kostpris på 10 000 000 kroner. Bygningen er finansiert med egenkapital på 2 000 000 kroner og et låneopptak på 8 000 000 kroner. I forkant av eierskifte fortar en landbrukstakstmann en verddivurdering av alle gårdens aktiva. I sin verddivurdering har takstmannen vurdert verdien av den nye driftsbygningen til 6 000 000 kroner og ikke 10 000 000 kroner som var bygningens kostpris. Og her er vi ved

Bygging av nytt fjøs de siste fem årene før eierskifte gir kraftig redusert avskrivingsgrunnlag sammenlignet med at bygging etter eierskifte. Foto: Jan Arve Kristiansen

» Rekkefølgen på investering og eierskifte kan få store økonomiske konsekvenser.

etter eierskifte

noe av sakens kjerne. En utbygging til x antall millioner kroner medfører ikke en tilsvarende verdiøkning på eiendommen samlet sett, men en verdi i størrelsesorden 50–70 prosent av opprinnelig kostpris – jamfør NTF (Norges Takseringsforbund) sine retningslinjer. Variasjon kan ligge i beliggenhet og mulighet for alternativ bruk av bygget.

Negativt for begge parter

Fremgangsmåten som er skissert i eksemplet har flere negative elementer i seg. Når det gjelder senior, som skal selge eiendommen, kan en salgssum på minimum 8 000 000 kroner med tillegg av eventuell borett, medføre gevinstbeskatning.

Junior får redusert avskrivningsgrunnlaget på ny bygning fra 10 000 000 til 6 000 000 kroner. I tillegg har junior fått seg forelagt en kjøpesum på minimum 8 000 000 kroner som tilsvarer den gjelda han/hun skal nedbetale samt et redusert avskrivningsgrunnlag på 4 000 000 kroner. Ved annuitetslån kan en slik verdireduksjon få stor effekt på betalingssevnen når avdragene setter inn for fullt. Et vesentlig moment er også at junior må betale dokumentavgift av den verdistigningen investeringen har medført.

Overdra først - bygge etterpå

Hvis eierskifte gjennomføres før utbyggingen starter, vil senior stå friere med hensyn til å fastsette kjøpesummen for gårdens aktiva og dermed unngå å gå i skattefella. For junior sitt vedkommende vil det føre til reduserte offentlige avgifter (dokumentavgift). Eksempelvis vil en overdragelse etter utbygging føre til en verdistigning på fast eiendom tilsvarende 6 000 000 kroner. Med en avgiftssats på 2,5 prosent, gir dette en økning i dokumentavgiften på 150 000 kroner. Dersom overdragelsestidspunktet er før utbygging, vil junior få redusert avgiften tilsvarende. Overdragelse etter utbygging medfører også at det ikke være korrekt samsvar mellom

eiendeler og gjeld i junior sin regnskapsmessige balanse. Overdragelse etter vil føre til en redusert kostpris på bygget fra 10 000 000 kroner til 6 000 000 kroner, det vil si redusert med 4 000 000 kroner. Sum balanse vil dermed få en tilsvarende reduksjon på aktivasiden og tilsvarende regnskapsmessig «feil» egenkapital.

Skattemessig for junior vil en overdragelse etter utbygging gi kostpris på 6 000 000 kroner for driftsbygningen, og med en avskrivnings-sats på 4 prosent gir dette en årlig avskrivning på 240 000 kroner. Med en marginalsatt på 39 prosent blir resultatet et inntektsfradrag på 93 600 kroner. Overdragelse før utbygging gir junior en kostpris på 10 000 000 for driftsbygningen, og med samme avskrivningssats som nevnt over gir det en avskrivning første året på 400 000 kroner. Ut fra en marginalsatt på 39 prosent blir inntektsfradraget 156 000 kroner. Det vil si en differanse på (156 000 – 93 600) 62 400 kroner.

Junior bør overta før bygging

Artikkelen gir ikke et komplett bilde av de utfordringene en står overfor. Her er det tatt utgangspunkt i en enkel problemstilling for å belyse noe av effekten. I en eierskifteprosess vil de beslutninger som gjøres der og da, ha store konsekvenser for de berørte parter. Jeg vil derfor råde til at man i forkant tar en grundig gjennomgang av situasjonen på bruket. Dersom man kommer frem til at eierskifte og utbygging skal foretas innenfor den 5-årsperioden som tidligere er nevnt, vil jeg erfaringsmessig anbefale at junior overtar før utbygging starter. Men husk at prosessen ikke må gjøres for komplisert.

Øko-utfordringer

På den internasjonale IFOAM-konferansen i Hamburg kom det fram at øko-produksjon kan møte noen utfordringer når det gjelder regelverk. EU vedtok i 2009 et forbud mot avhorning av kalver i økologisk melkeproduksjon. I Danmark er dette foreløpig løst med dispensasjonsordning, mens noen delstater i Tyskland har fulgt vedtaket. Hvis regelverket strammes inn vil det for eksempel ha følger for anbefalte arealkrav på oppsamlingsplass før melking. Dessuten vil det øke etterspørselen etter raser med kolletegenskapen. Hva gjelder bruk av antibiotika i økologisk melkeproduksjon er det nulltoleranse i USA, Canada og New Zealand, mens økologene i Danmark på frivillig basis forsøker å fase det ut. Avvenning av kalven har også vært et hett diskusjonstema. I land som Sveits, Tyskland og Nederland er det relativt vanlig at kalven ammer i hele melkeperioden parallelt med at kua melkes, mens det blant økologene i Danmark er mest vanlig at kalven tas fra kua etter 24 timer. Undersøkelser kan vise til positive effekter ved at kalven ammer i hele melkeperioden. Avgjørende for hvilken retning regelverksutviklingen for økologisk melkeproduksjon tar vil være hvor mye det blir vektlagt å dokumentere at produksjonen skiller seg fra den konvensjonelle.

www.landbrugsinfo.dk

AVL

Ingunn Nævdal

Husdyrkonsulent i Geno
ingunn.nevdal@geno.no

Bruk av genomiske seleksjonsverdier i kalvekjøpet

Geno er godt i gang med å benytte informasjon om genomiske seleksjonsverdier (GS-verdier) ved rekruttering av kalver. Hensikten er å bruke disse verdiene som en tilleggsinformasjon for å gjøre et sikrere utvalg av de avlsmessige beste kalvene. Når seminokseemner meldes inn til Geno blir de først testet for rekesmakgenet. De kalvene som ikke er bærer av dette genet blir genotypet videre for beregning av GS-verdier. Det beregnes GS-verdier for rundt 40 egenskaper i tillegg til en samla GS-verdi. I den samla GS-verdien inngår egenskapene i avlsmålet med tilsvarende vektning som i den ordinære avlsverdien. Bearbeiding av prøver, analysearbeid, genotyping og beregning av GS-verdier tar tid. Bruk av GS-verdier i kalvekjøpet innebærer at det tar noe lenger tid enn tidligere fra kalven er innmeldt til avgjørelsen om kjøp eller avslag foreligger. Kalvene vil derfor i snitt bli litt eldre ved innkjøp.

Høg avdrått - lønnsamt ei

Åse Flittie Anderssen

Fagrådgjevar føring og økonomi i Tine Rådgiving
ase.anderssen@tine.no

» Tidene forandrar seg. På 80 og 90-talet var kvotene tronge og dei fleste hadde meir enn nok fjøsplass til å fylle kvota utan at kyrne mjølka særleg mykje. Buskapane var jevnt over såpass småe at det lønte seg å fylle kvota med mange kyr og moderat avdrått fordi auken i tilskott meir enn kompenserte for auka førkostnader.

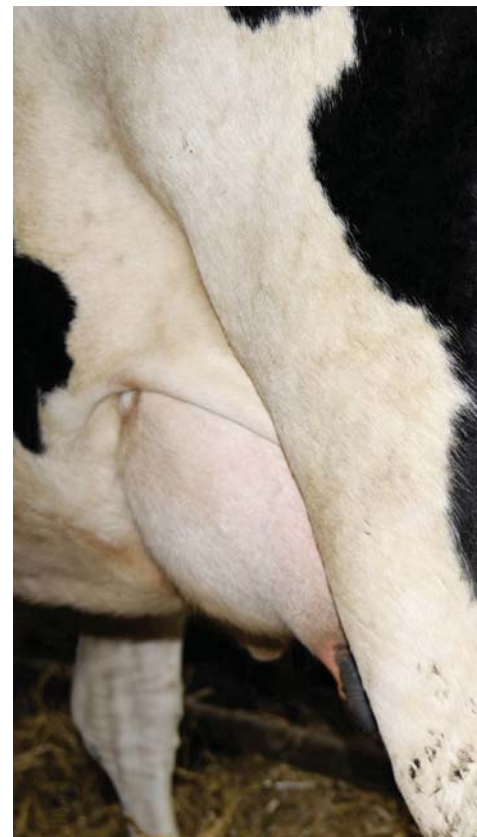
Nå er situasjonen annleis hjå dei fleste. Det er lett tilgang på mjølkekvoter – sjølv om prisane både ved kjøp og leige er høge i mange fylke. Mange har derfor skaffa seg ei kvota som er romsleg i høve til båsar eller liggeplassar for kyr i fjøset. Med fjøsplass som avgrensande faktor er det avdråtten som avgjer om kvota blir fylt eller ikkje.

Kukontrolldata viser at mjølkeprodusentane i stor grad har valgt avdråttsnivå i samsvar med

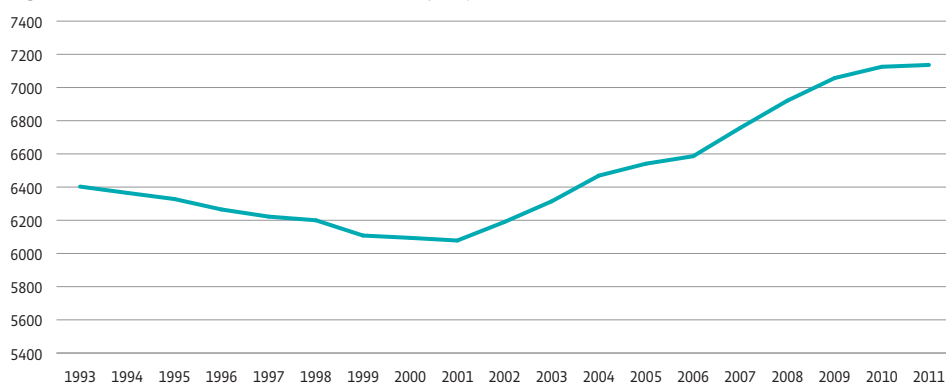
marknads- og kvotesituasjonen (sjå figur 1). I løpet av dei ti siste åra har talet på mjølkekyr vorte redusert med 50 000 dyr, medan totalmengda med mjølk er nokonlunde stabil.

Tilskott i høve til kutsal

Nokre av produksjonstilskotta er innretta slik at dei skal kompensere for smådriftsulemper i små buskapar. Svaret på om høg avdrått er lønnsamt – eller berre moro – er derfor ikkje det same hjå alle. I tabell 1 er vist sum tilskott ved seks ulike kutsal, middel beløp per ku og kor mykje den siste kua utløyser. Berre tilskotta som har strukturell gradering er teke med, og ikkje distriktstilskott og beitetilskott som er «flate». Ved utrekning av avløyssarrefusjon/-tilskott er det rekna med at bonden har to ungdyr per ku, og da kjem

Figur 1. Avdrått i Kukontrollen 1992–2011, kilo mjølk per årsku

Tabell 1. Sum tilskott (driftstillegg, produksjonstillegg dyr, avløyssarrefusjon/-tilskott) ved ulikt antal kyr i buskapen, middel av desse tilskotta per ku og utløyst beløp av siste kua.

Antal kyr	5	8	16	25	50	75
Driftstillegg	116 000	116 000	116 000	116 000	116 000	116 000
Prod.tillegg	20 140	32 224	64 448	83 096	104 596	104 596
Avløyssarrefusjon/-tilskott	19 140	30 624	51 408	52 251	52 251	52 251
Sum tilskott til kyrne	155 280	178 848	231 856	251 347	272 847	272 847
Middel tilskott per ku	31 056	22 356	14 491	10 054	5 457	3 638
Sum tilskott utløyst av den siste kua	31 056	6 626	6 626	2 072	860	0

han/ho opp i maksimumsgrensa på 69 000 kroner med velså 16 kyr og 32 ungdyr. Av dette blir cirka 52 000 kroner utløyst av kyrne.

Det er liten vits i å ta arbeidet med fleire kyr eller la dei oppta fjøsplass når ekstra kyr knapt utløyser ei tilskottskrone. Derfor er det ingen overrasking at Kukontrollen viser høgare avdrått per årsku dess fleire kyr buskapen har, sjå tabell 2. Dilemmaet er at denne tilpassinga gjev færre fødte kalvar i mjølkebuskapane totalt sett, og dette er hovudgrunnen til stor underdekning med norsk storfekjøtt nå.

Førforbruk og førkostnader i høve til avdrått

Kyrne treng energi til å produsere mjølk og til vedlikehald, foster og eventuel tilvekst. Energi-behovet

» Mange forhold påvirkar økonomien ved ulike avdråttsnivå.
Produksjonsplan ØRT gjev svar på om høg avdrått er lønnsamt.

er berre moro?

I nåverande situasjon ser det ut til å lønne seg å satse på høg avdrått; og det er moro i tillegg! Foto. Solveig Goplen

per kilo energikorrigert mjølk er konstant, medan behovet til vedlikehald, foster og tilvekst er tilnærma det same per ku enten ho mjølkar lite eller mykje. Derfor går det mindre fôr per kilo mjølk dess meir kua mjølkar. På den andre sida utnyttar kyrne

store kraftfôrmengder dårlegare enn meir moderate mengder, og det er grenser for kor mykje kraftfôr dei tåler utan at det blir usunt vommiljø. I biologien pratar vi ofte om lova om avtakande utbytte; vi får mindre mjølkeutbytte av ein kilo ekstra kraftfôr viss kua får ein stor rasjon frå før enn om ho får lite frå før.

Med Tine OptiFôr er det fort gjort å rekne ut sannsynleg grovfôropptak, kraftfôrbehov og samla energibehov for kyr ved ulike avdråttsnivå. I tabell 3 er vist resultat med grovfôr som har middels fordøyelegheit. Resultata er basert på normal samansetjing av kuflokken; fyrstekalvskyr utgjer 39 prosent, andrekalvskyr 27 prosent og eldre kyr 34 prosent av flokken. Vidare er det rekna med at fyrstekalvskyr mjølkar 78 prosent og andrekalvskyr 92 prosent av det dei eldre kyrne presterer.

20 prosent lågare energibehov

Samla energibehov er etter dette 20 prosent lågare ved å fylle mjølkevota med kyr som ligg på 10 000 kilo EKM i årsavdrått i forhold til 6 000 kilo EKM. Med fri tilgang på grovfôr av same kvalitet på alle avdråttsnivå går det mest kraftfôr på høgt avdråttsnivå, men innsparinga i samla grovfôrforbruk er mykje større. Dette er viktig økonomisk for produsentar med svakt grovfôrgrunnlag, som ofte må leige jord langt unna fjøset eller kjøpe inn mykje grovfôr. Korleis avdråttsnivået

Tabell 2. Kotal, avdrått og kraftfôrforbruk ved ulike meierileveranse frå buskapen (Kukontrollen 2011).

Liter meierileveranse	Antal bruk	Antal årskyr/ buskap	Liter levert/ årsku	Kg mjølk / årsku	FEm kraftfôr / 100 kg mjølk
< 50.000	729	8,0	4 929	5 748	30,4
50.–100.000	2876	13,4	5 874	6 600	30,3
100.–150.000	2550	19,5	6 361	7 059	30,4
150.–200.000	1225	26,1	6 664	7 377	30,4
200.–300.000	858	35,8	6 811	7 717	30,7
300.–400.000	356	49,6	7 029	7 878	30,8
> 400.000	342	68,1	7 389	8 330	30,4

påvirkar økonomien er også avhengig av prisen på grovfôr i forhold til kraftfôrprisen. Reknar vi 1,25 kr per kg TS surfôr (tilsvarar cirka 1,50 kr /FEm) og 3,40 kr per kg kraftfôr, blir produksjonskostnaden per liter levert mjølk tilnærma lik for alle avdråttsnivå. Kraftfôrprisen vil normalt vera litt høgare på dei høge avdråttsnivåa fordi det trengs «finare» kraftfôr (meir energirik, meir vombestandig stivelse).

Ikkje meir kraftfôr ved høg avdrått

Tabell 2 viser imidlertid at det ikkje blir brukt vesentleg meir kraftfôr per 100 kilo mjølk i buskapar med høg enn med låg avdrått, slik ein skulle forventast ut frå tabell 3. Forklaringa må ligge i at dei som oppnår høg

Tabell 3. Energibehov, sannsynleg surfôropptak og kraftfôrbehov per ku i buskapar med ulike årsavdrått i flokken. Fôrforbruk og energibehov i sintida er ikkje medrekna (likt uavhengig av avdråttsnivå).

Middel kg EKM/ årsku i buskapen	Liter levert/ årsku 1	Kg TS surfôr		Kg kraftfôr		Energibehov, MJ	
		I alt	Per 1000 liter levert mjølk	I alt	Per 1000 liter levert mjølk	I alt	Per 1000 liter levert mjølk
6 000	5 480	3 637	664	1 358	248	32 172	5 871
7 000	6 451	3 654	566	1 767	274	35 173	5 452
8 000	7 422	3 593	484	2 299	310	38 175	5 143
9 000	8 393	3 547	423	2 811	335	41 175	4 906
10 000	9 364	3 507	375	3 383	361	44.175	4 718

1 kg EKM er omrekna til liter og trekt frå 345 liter til kalvemjøl og svinn.

➤ Høg avdrått - lønnsamt eller berre moro?

Tabell 4. Nokre nøkkeltal for fire ulike driftsopplegg med 200 000 liter mjølkekvote og plass til 32 årskyr. Dei nederste radene er resultat ved halvert ressursgrunnlag.

Nøkkeltal/kontrolltal	7000 kg 4,14% fett-3,36% prot.	9000 kg 4,00% fett-3,30 % prot.	som alt.1 260.000 ltr	Som alt.1 med oksar
	«Utgangspunktet»	«Alternativ 1»	«Alternativ 2»	«Alternativ 3»
Melkekyr, antall årskyr	31,4	24,1	31,3	24,1
Påsett av oksekalver, %	0 %	0 %	0 %	100 %
Sum antal ungdyr i middel	41	32	41	49
Melkeleveranse, liter	200 000	200 000	260 000	200 000
Kjøttleveranse, kg	3 763	2 894	3 760	7 234
Salg av livdyr, kr	96 763	77 065	96 935	25 265
Kyr - kraftfôr pr. 100 kg melk, FEm	33,3	36,4	36,4	36,4
Melkepris med pristilskudd, kr/liter	5,07	4,92	4,92	4,92
Melk med sesongtillegg, %	33 %	33 %	33 %	33 %
Melkeavdrått, kg/årsku	7 000	9 000	9 000	9 000
Melkelevanse, liter/årsku	6 378	8 294	8 298	8 294
Okser - slaktevekt, kg	0	0	0	310
Okser - slaktealder, måneder	0,0	0,0	0,0	17,0
Arealgrunnlag for driftsgreina, daa	369	285	369	328
Husdyrtilskudd, kr	154 395	131 717	154 370	144 784
Avløsertilskudd, kr	69 000	69 000	69 000	69 000
Driftstilskudd, kr	116 000	116 000	116 000	116 000
Sum arealtilskudd, alle driftsgreiner, kr	137 654	137 654	137 654	137 654
Førsalg/jordleie - dekningsbidrag, kr	0	31 453	0	15 448
- kvoteleige å 50 øre/liter	0	0	-30 000	0
Sum DEKNINGSBIDRAG, kr	1 161 015	1 114 310	1 303 321	1 177 739
Avvik fra utgangspunktet, kr	---	-46 705	142 306	16 724
Dekningsbidrag ved halvert driftsomfang (kvote 100.000 liter, plass til 16 årskyr, arealgrunnlag 185 dekar):				
Sum DEKNINGSBIDRAG, kr	691 971	645 892	763 044	681 796
Avvik fra utgangspunktet, kr	---	-46 079	71 073	-10 175

Høg avdrått krev:

- Godt kvigeoppdrett
- Høgt fôrøpptak gjennom god grovfôrkvalitet, reell appetittføring og optimal tilpassing av kraftfôr-mengder og -typer.
- Riktig føring i sintida
- Godt miljø. Viktige faktorar er god vassforsyning, gode klauver, mjukt liggeunderlag, god ventilasjon.

avdrått vanlegvis produserer best grovfôr (energirikt og kanskje betre gjæringskvalitet), og dermed får i kyrne meir grovfôr enn gjennomsnittet. Dette er lønnsamt så lenge avlingsnivået ikkje blir vesentleg redusert på grunn av tidleg slått. Statistikk frå Effektivitetsanalysen (EK) på landsbasis i 2010 (1 300 bruk) viste at grovfôrøpptaket per ku steig frå 8,2 FEm per dag i buskapane med

under 100 000 liter i meierileveranse til 8,9 FEm i middel for buskapane med over 40 000 liter levert mjølk. Dette bekreftar at høg avdrått i stor grad skuldast godt og rikeleg grovfôr, og i liten grad eit høgt kraftfôrforbruk.

ØRT gjev svar

Mange forhold påvirkar økonomien ved ulike avdråttsnivå. Så langt har vi sett på tilskott og førkostnader. Kva

Ei rekke faktorar påvirkar økonomien ved ulike avdråttsnivå

Dei viktigaste er:

- Antal kuplassar i høve til disponibel mjølkekvote.
- Grovfôrgrunnlag: Høg avdrått og dermed færre kyr kan spare mykje grovfôr.
- Arbeid: Færre kyr gjev mindre arbeid og eventuelt mindre «spreng» på roboten.
- Tilgang på kalv: I buskapar med stor kapasitet på framføring av oksar kan det vera rett å ha relativt mange kyr som kalvar, og heller gje litt avkall på maksimal avdrått.
- I praksis er energirikt surfôr med vellykka gjæring ein føresetnad for å få til høg avdrått. Utan dette på plass vil kraftfôr-andelen i fôrrasjonen bli høg og føreffektiviteten går ned på grunn av mindre gunstig vommiljø.

Tal frå Kukontrollen viser at det ikkje blir brukt vesentleg meir kraftfôr per 100 kilo mjølk i buskapar med høg enn med låg avdrått. Forklaringa er at dei som oppnår høg avdrått vanlegvis produserer best grovfôr, og dermed får i kyrne meir grovfôr enn gjennomsnittet. Foto: Rasmus Lang-Ree

med mjølkeinntekter, kostnader til veterinær, medisin, forbruksartiklar, rekruttering og så vidare? Og kva med dagens fokus på mjølkefett og om fettbetalinga er høg nok i nåverande marknadssituasjon? I samband med dette gjorde vi ØRT-kalkyler som illustrerer noko om avdråttsnivå også. Normalt får vi litt lågare fett- og proteinprosent ved høg enn ved låg avdrått, slik det er teke omsyn til i

utrekningane oppsummert i tabell 4. Viktige forutsetningar i kalkyla er: Tilskotssone mjølk D, kjøtt 2 og areal- og kulturlandskapstillegg 5; disponibel mjølkekvote 200 000 liter; fjøs plass til 32 årskyr; fôrkostnader grovfôr 1,25 kroner/ kilo tørrstoff (TS) og kraftfôr 3,40 kroner/kilo. Fylgjande alternativ for drifta er prøvd:

Utgangspunkt: Avdrått 7 000 kilo mjølk, 4,14 prosent fett og 3,36 prosent protein

Alternativ 1: Avdrått 9 000 kilo mjølk, 4,00 prosent fett og 3,30 prosent protein (gjev 10,6 øre lågare mjølkepris)

Alternativ 2: Avdrått som i alternativ 1 og kutsal som utgangspunktet. Leige av mjølkekvote 60 000 liter for 50 øre per liter

Alternativ 3: Som alternativ 1, men ledig fjøs plass og grovfôr blir brukt til å føre fram oksar til 310 kilo slaktevekt på 17 månader.

Skilnader for store og små buskaper

I såpass store driftseiningar viser kalkyla i tabell 4 (øvre del) at det mest lønnsame når ein ikkje tek omsyn til arbeidsmengde er å satse på høg avdrått og samtidig skaffe seg nok mjølkekvote til å utnytte all disponibel kuplass til mjølkekyr. Den lågaste avdråtten kjem berre best ut dersom bonden verken vil/ kan skaffe seg større kvote eller kan bruke frigjort fjøs plass til framføring av oksar utan ombygging.

I dei to nederste radene er tilsvarende dekningsbidragsresultat vist for ein buskap med berre halvparten så store ressursar i form av kvote, fjøs plass og arealgrunnlag. Her er det meir lønnsamt å la kyrne mjølke 7 000 kilo, og dermed bruke opp all fjøsplassen for å fylle kvota (inklusive oppdrettet) enn å satse på 9 000 kg mjølk for å få plass til å føre fram oksane (alternativ 3). Dette skuldast sjølv sagt at tilskotta per ekstra ku utgjer meire på dette driftsomfanget.

Høg avdrått - lønnsamt og moro

I nåverande situasjon med god tilgang på kjøp eller leige av mjølkekvote ser det altså ut til å lønne seg å satse på høg avdrått; og det er moro i tillegg! Dei fleste synest det er inspirerende å sleppe å «bremse» kyrne for å treffe kvota, og spennande å forbetre føring og stell for å få dei til å yte best mogleg. Men avdrått kjem ikkje av seg sjølv (sjå faktaboks).

Magne Skjervheim

Veterinær,
Optima produkter as
optimaph@kvamnet.no

Om pH ved hudplager og i sår

» Gjennom mange tiår er grønsåpe brukt til vask av hud og sår. Kanskje ikkje så rart sidan det tidlegare var lite å velja i. Grønsåpa var universalmidlet som kunne brukast til mange formål utan at effekt kunne dokumenterast. Men så lenge ingen stilte spørsmål til denne bruken trudde både lek og lærd at grønsåpa var eit bra produkt. Derfor har denne bruken halde fram, lenge etter at den faktiske effekt av grønsåpa var kjent. I familien har eg sjølv sett, for ikkje så mange år sidan, korleis fotbad med grønsåpe to gonger per dag over lang tid fungerte på ein fot med sår.

I ein del år har underskrivne vore medlem i Norsk Interesseggruppe For Sårheling. I retningslinjer for sårheling frå denne faggruppa blir grønsåpa omtalt slik: «Grønsåpe er svært alkalisk og skal derfor ikke brukes».

Bruk av grønsåpe

I bladet Svin nr 4/2012 tilrådde Helsetenesta for Svin å vaska bogsår hos purke med grønsåpe. Det var overraskande. Blant folk flest finst det nok framleis mange som har stor tru på dette produktet, både til bruk på hud og i sår. Ein stor kjemikalieprodusent fortel stadig at «Xxxx

grønsåpe er velegnet til vask av sår», og norske apotek omset grønsåpe til medisinske formål. Gledelig er det at så godt som alle fotterapeutar har slutta med dette til fotbad.

OG i bladet Svin nr 7/2012 går HT Svin tilbake på si tilråding om vask av bogsår med grønsåpe.

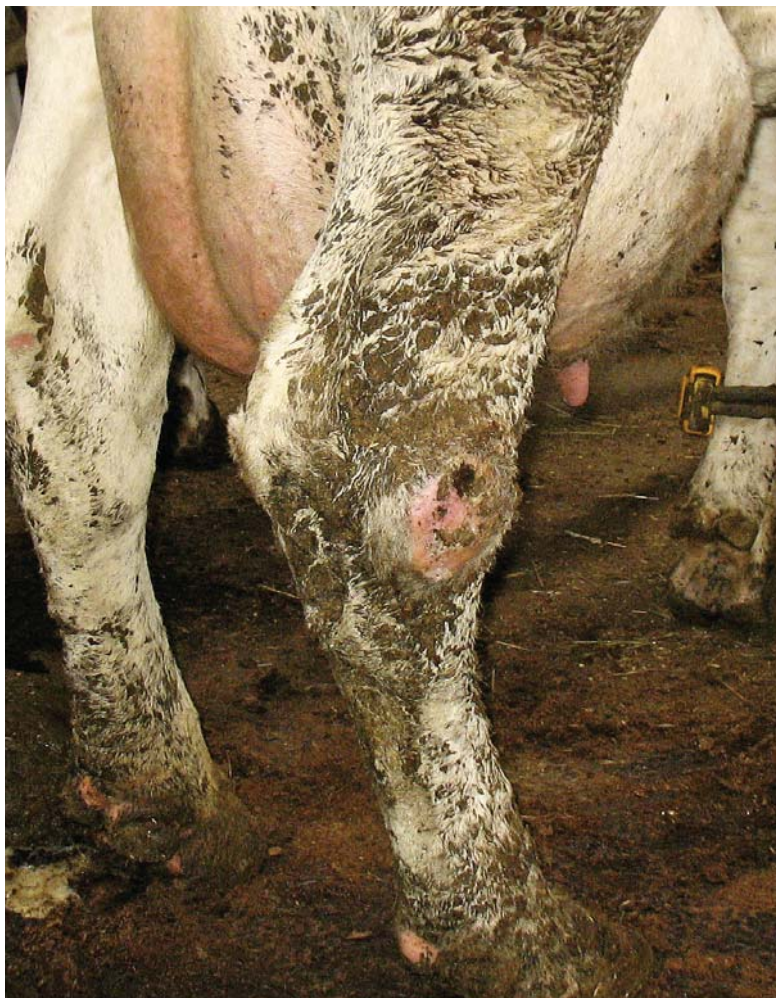
Effekt av såper høg pH

I grønsåpe er det umetta feittsyrer, inntil 0,5 prosent KOH(lut), og 2–3 prosent glyserol. I tilrådd utblanding er pH framleis så høg som cirka 10.

I mange år har eg visst at bruk av grønsåpe og andre såper/produkter med høg pH på hud er skadeleg. Lenge visste eg om to gode grunnar til dette. Såper med høg pH vil fjerna det viktige feittlaget i huden, og favoriserer vekst av sopp og skadelege bakteriar. Dette siste skjer fordi pH på hud og i sår vil stiga etter bruk av slike såper. Den nyttige syretolerante normalfloraen vil derimot få det vanskeleg. Den tredje grunnen refererer seg til proteaseaktiviteten og pH, og er relativt ny.

Proteaseaktivitet og pH

Proteaser er viktige enzym ved sårheling, men ofte blir desse enzyma altfor aktive. Etter 2005 kom så kunnskapen om at denne aktiviteten var styrt av pH. Det viste seg også at pH i sår som ikkje gror er mellom 7 og 8. Omtrent på same tid viste ny forskning at dei same mekanismene ligg til grunn når hudplager oppstår og utviklar seg. pH kan stiga til over 7 og hudbarrieren sviktar. Høg proteaseaktivitet eller for lite proteasehemmar er viktige faktorar i denne utviklinga. Resultatet er at proteasane klypper av armeringa mellom hudcellene; cellebindingane løyser seg opp og gjer det lettare for aktuelle bakteriar å få fotfeste. Proteasane er mest aktive ved pH 7–8,5. Ved pH 4–5 er denne aktiviteten sterkt redusert. Proteasane er dels endogene (frå kroppsvevet) dels eksogene (frå bakteriar og sopp).

Låg pH i og rundt såret over tid er viktig for at hasesår og andre sår skal gro. Foto: Ola Stene

Formålet med denne artikkelen er å dokumentera korleis grønsåpe og såper/produkter med høg pH fungerer på hud og i sår; i lys av det som til nå er dokumentert på dette området. Artikkelen er like aktuell både for folk og dyr.

Bakterievekst

I sår og på unormal hud er vekst av skadelege bakteriar og sopp eit stort problem. Vekst av stafylokokkar står sentralt i denne problematikken. Tiltak mot denne og andre bakteriar blir derfor viktige. I humanmedisinen blir det dels brukt antibiotika generelt eller lokalt sjølv om det siste er omstridt. Diverse desinfeksjonsmiddel blir også brukte (klorhexidin, jod, sølv, pyrisept).

Optimal sårheling

I sår som ikkje gror er pH 7–8, og i dette er det ofte vekst av skadelege bakteriar. Hvis såret skal gro må proteaseaktiviteten og bakterieveksten dempast.

Vanlege tiltak på humansida er, som denne artikkelen viser, antibakteriell behandling, sårrevidering, og bruk av proteasemodulator eller ein pH-buffer med låg pH. Og så er det eit viktig moment at pH <5 i seg sjølv vil minska bakterieveksten.

Utvikling av produkter med låg pH

Ved utviklinga av Optimakonseptet på nittitalet var intensjonane å laga produkter med gode hudpleieegenskapar; med hemmande effekt mot skadelege bakteriar og utan å fjerna den viktige syretolerante normalfloraen. God hudpleie blir oppnådd med glyserol og alginat. Tidlegare kunnskap om organiske syrer gjorde det naturleg å satsa på at ei eller fleire av desse syrene hadde tilstrekkeleg bakteriehemmande effekt til formålet. Med eddiksyre som grunnlag har dette vist seg å slå til. Det har også vist seg at ei blanding av fleire organiske syrer ved pH 4 har betydeleg betre effekt enn ei enkeltsyre. Og i tillegg er pH 4 ideelt for å senka proteaseaktiviteten til eit optimalt nivå.

Om pH i hud og hudpleieprodukter

I normal hud hos folk kan pH variera mellom 4 og 6,5. Ofte blir denne tilstanden omtalt som syrekappa, og er ein

viktig del av forsvaret mot mikroorganismar. Som vist ovanfor er for høg pH ein vesentleg faktor når hudplager oppstår og sår ikkje gror. Bruk av grønsåpe og såpe/hudpleieprodukter med høg pH kan derfor ikkje ha positiv effekt i slike tilfelle.

Dyr har høgare pH i hud enn folk

På internett finst det ein del sprikande opplysningar, men det er grunn til å festa lit til at pH i hud hos dyr er i overkant av 7. Dette er ein pH verdi med stor risiko for at problem i hud og sår vil oppstå. I tillegg er det slik at dyr flest lever i eit alkalisk miljø. Ikkje minst gjeld dette for storfe. Og sidan dette trekker pH ytterlegare oppover blir det endå viktigare med låg pH i såper og hudpleieprodukter til dyr. All bruk av grønsåpe og andre produkter med høg pH bør derfor fasast ut. Å ta i bruk kunnskapen om pH og proteaseaktiviteten vil ha stor nytteverdi.

Normalhud og pH i såper og hudpleieprodukter

Denne artikkelen handlar mest om unormal hud og sår, men har også relasjon til folk og dyr med normalhud. Hudplager hos folk og dyr er eit tiltakande problem. I humanmedisinen har enkelte omtalt dette som «eksemeksplasjonen», og ser denne i samanheng med stort forbruk av såper. Når ein så veit at såper i generasjonar har hatt høg pH og at desse effektivt fjernar feitt frå huda, er dette ei rimeleg forklaring. Og denne forklaringa blir forsterka ved at høg pH også legg til rette for høg proteaseaktivitet og vekst av skadelege bakteriar. Ut i frå dette er det sannsynleg at produkter med låg pH også vil førebbygga hudplager hos folk og dyr.

Oversikt over referansar kan fås ved henvendelse til forfatter.

Såper med høg pH vil fjerna det viktige feittlaget i huda, og favoriserer vekst av sopp og skadelege bakteriar. Foto: iStockphoto

SMÅTT TIL NYTTE

Det er kostnadene som teller

Analyser av regnskapstall fra 313 melkebruk i regi av EDF (European Dairy Farmers) viser at for 2011 var produksjonskostnaden per kilo melk i gjennomsnitt 44 eurocent (NOK 3,26). Inntektene (melk, kjøtt, livdyr) utgjorde 41,1 eurocent slik at i snitt tapte produsentene 3,6 eurocent per kilo melk. Når støtten fra EU tas inn i regnskapet ender det så vidt i pluss 0,2 eurocent per kilo melk. Når en ser på de 25 prosent beste brukene med tanke på økonomisk resultat, er det lavere kostnader og ikke høyere inntekter som forklarer resultatene. De beste har lavere kostnader til arbeid, bygninger og maskiner. De bruker færre timer per ku og har mindre bundet kapital til bygninger og maskineri per ku. Konklusjonen er at arbeidet planlegges og gjennomføres mer effektivt. De 25 prosent beste kan dekke sine produksjonskostnader med en melkepris på 28,4 eurocent (NOK 2,10) per kilo EKM.

AgriFuture for European Business
Farming høst/vinter 2012

Koster mer enn du tror

Olav Østerås

Seksjonleder helse
og dyrevelferd,
Tine Rådgiving/
leder HT storfe
olav.osteras@tine.no

Utbrudd av smittsom diare i besetningen gir en fall i melkeproduksjonen som varer i mange måneder. For en besetning med 400 000 liter i kvote vil det kunne bli et tap på 40 000 liter. Foto: Rasmus Lang-Ree

Tabell 1. Reduksjon i leveranse og økning i frie fettsyrer i tankmelk levert til meieri relatert til utbruddsdag for vinterdysenteri

Dager i forhold til utbrudd	prosent reduksjon i melkeleveranse	prosent økning i frie fettsyrer
Før utbrudd	0	7,0
7-14 dager før	6,0	1,1
1-6 dager før	8,2	0,0
0-7 dager etter	16,4	7,7
8-14 dager etter	14,3	2,2
15-30 dager etter	12,7	24,7
31-60 dager etter	18,3	16,2
61-90 dager etter	20,7	13,3
91-120 dager etter	26,0	25,8
121-150 dager etter	28,9	38,4
Senere enn 150 dag	30,5	49,1

Smittsom diare hos storfe, eller vinterdysenteri, er en sykdom som opptrer i Norge med jevne mellomrom. Den arter seg som en diare-farang som spres raskt fra gård til gård, og etableres oftest i nye områder ved livdyrinnkjøp fra smitta besetninger. I 2011/2012 var det en slik farang som opptrådte flere steder på Østlandet og delvis på Vestlandet. På høsten 2012 ble det igjen nye tilfelle i Midt-Norge og noen steder på Vestlandet og Østlandet. Tidligere år har det også vært avgrensede epidemier i Alta og Lofoten/Vesterålen i Nord-Norge. De siste farangene synes å ha hatt mer alvorlige symptomer enn tidligere, med til dels blodig diare og delvis innslag av blod fra neselim hos voksne kyr. Sykdommen

forårsaker produksjonstap og kan forebygges med nøyaktige og gode smitteforebyggende tiltak.

Årsak til sykdommen

Sykdommen forårsakes av et virus som heter Bovint Corona-Virus (BCoV). BCoV forårsaker epidemisk akutt diare hos kalver eller voksne storfe. Sykdommen er mest vanlig på høst vinter og kalles derfor vinterdysenteri. Kalver med god råmelkstiltgang i godt miljø og med godt stell kan greie seg bra, men med en kryssinfeksjon med andre infeksjonsagens som rotavirus og cryptosporidier kan den være dødelig. BCoV formerer seg på tarmceller eller i luftveiene. Virus overføres via avføringspartikler som viktigste kilde,

» Smittsom diare hos storfe gir stort produksjonstap og dårligere melkekvalitet.

men kan også overføres via luftveiene. Dette er årsaken til at en kan få symptomer både fra tarm (diare) og luftveier. For storfe er diare mest vanlig.

Vinterdysenteri

Mekanismene bak vinterdysenteri er ikke helt kjent. Corona-virus er vel kjent i den norske storfepopulasjonen. Et kalvehelseprosjekt fra 2005 fant antistoffer mot BCoV hos 40 prosent av kalvene, og det fantes minst en positiv kalv hos hele 80 prosent av besetningene. Det vil si at de aller fleste besetninger har hatt kontakt med et eller annet BCoV. Vinterdysenteri oppstår gjerne om vinteren, og om dette skyldes en sterk oppformering av allerede eksisterende virus eller en ny virusvariant (mutasjon) som så sprer seg vites ikke. BCoV har egenskaper slik at det kan mutere, lage nye varianter av virus. Det er tydelig at sjukdommen er svært smittsom og en ser at det produseres antistoffer mot BCoV etter et utbrudd av vinterdysenteri. Besetninger som har hatt vinterdysenteri har større sjanse for å få det igjen. Coronavirus overlever best ved lave temperaturer og mangel

på ultrafiolett lys. Derfor blir smittebelastningen størst om vinteren.

Produksjonstap

I forbindelse med epidemien på Østlandet i 2011/2012 ble det registrert hvilke besetninger som fikk diareutbrudd og når, samtidig som det ble informert slik at aktører i området kunne bidra med videre forebygging. Totalt var det 243 besetninger med kjent utbruddsdato. Disse besetningene ble så benyttet til å se på leveranse av melk og melkekvalitet før og etter utbruddet. Dette gav svært interessante tall som viser at betydningen av denne sjukdommen er sterkt undervurdert. Det ble benyttet data fra 2010, 2011 og 2012. Det ble laget statistiske modeller som kunne korrigere for årstall, måned i året samt se på effekten av antall dager etter diareutbruddet. Tabell 1 viser reduksjon i melkemengde og frie fettsyrer i forhold til utbruddet.

Tabell 1 viser at det er en viss reduksjon i melkeleveransen noen dager før diareen oppstår. Dette kan dels bero på at sjukdommen har oppstått før eier har rapportert det til Tine, eller

også at kyrne er i inkubasjonstida og føler seg uvel. Enkelte har fortalt at etelyst og drøvtygging har stoppet opp et par dager før kyrne står med sprutende diare. Det er ellers å bemerke at melkeleveransen i snitt er redusert med 16,4 prosent null til 7 dager etter utbruddet for å stige igjen til en reduksjon på 12,7 prosent cirka 30 dager etter utbruddet. Men så har melkeleveransen blitt redusert ytterligere igjen helt ned til 25–30 prosent helt fram til 5 måneder etter utbruddet. Data ble plukket ut i mai måned 2012, og vi har derfor lite data fra 5 måneder etter utbruddet. Det er også interessant å bemerke at økning i frie fettsyrer i melk spiller reduksjonen i melkeleveranse til meieri. Dette indikerer at disse dyra i flere måneder etter utbruddet faktisk sliter med energiforsyningen, noe som kan indikere at tarm eller stoffskifte fortsatt ikke er helt i toppform. Frie fettsyrer i melk er altså økt med 25–30 prosent 3 til 5 måneder etter utbruddet i forhold til hva det var i de samme besetningene før eller rundt utbruddet. Redusert melkemengde sees også hos enkelt dyr, og noen

Tabell 2. Stofflig innhold (gjennomsnitt) i melkeleveranse (tankmelk) i forhold til utbrudd av vinterdysenteri.

Dagklasse	Fett	Protein	Laktose	Celletall	Urea	Frysepunkt	Frie fettsyrer
30 til 60 dager før	4,11	3,34	4,59	142	5,56	-0,527	0,290
15 til 30 dager før	4,12	3,34	4,60	142	5,46	-0,528	0,274
5 til 15 dager før	4,10	3,34	4,61	140	5,52	-0,528	0,271
0 til 5 dager før	4,17	3,34	4,61	150	5,38	-0,528	0,292
0 til 5 dager etter	4,34	3,27	4,60	130	6,14	-0,526	0,277
5 til 15 dager etter	4,05	3,32	4,58	150	5,10	-0,527	0,338
15 til 30 dager etter	4,12	3,34	4,60	143	5,17	-0,528	0,315
30–60 dager etter	4,09	3,34	4,59	143	5,32	-0,528	0,307
60 til 90 dager etter	4,13	3,37	4,58	142	5,31	-0,528	0,341
90 til 120 dager etter	4,12	3,35	4,56	137	5,41	-0,528	0,375
120 til 150 dager etter	4,14	3,36	4,57	136	5,43	-0,528	0,404
150 til 180 dager etter	4,24	3,40	4,59	152	5,04	-0,529	0,420

» Koster mer enn du tror

For å forebygge smittsom diare er det viktig med smittesluse med støvler og overtrekksklær til besøkende. Men dette må være i passende størrelser og ikke minst vært rent! Foto: Rasmus Lang-Ree

taper så mye melk at de rett og slett sines av midtveis i laktasjonen.

Økning i frie fettsyrer

Tabell 2 viser resultatene for stofflig innhold i melk før og etter utbruddet. Dette viser ikke store forandringen unntatt økning for frie fettsyrer. Fettprosent går betydelig opp 0 til 5 dager etter utbruddet, samtidig som proteinprosenten går ned, celledetallet faller, etter en økning dagene før diareen bryter ut, urea øker og frysepunktet øker. Ellers er det liten forandring i stofflig innhold etter 5 dager, bortsett fra en økning i celledetallet fra 5 til 15 dager etter utbruddet.

Store økonomiske tap

Det er altså en betydelig reduksjon i melkemengden. Om en beregner dette tapet i melkemengde for et bruk med en kvote på rundt 400 000 liter melk vil

det tilsvare cirka 40 000 liter melk i tapt leveranse. Regner en dekningsbidrag på 2,85 kroner i tapt inntekt for denne melke vil det utgjøre rundt 120 000 kroner. I tillegg kommer tapt elitemelk på grunn av økning i celledetallet, eventuelt effekt på frysepunkt og effekter på frie fettsyrer. Det kan også komme redusert/økt betaling for fett og protein. I første omgang virket disse funnene fra data ekstreme og utrolige. Men, disse funnene stemmer med det litteraturen sier, nemlig at tapet i melkeproduksjonen kan bli svært høy, og produksjonen kanskje ikke kommer tilbake til normalen på flere måneder. Dette stemmer også med det inntrykk jeg har når jeg har snakket med produsenter av store besetninger som har erfart et utbrudd. I tillegg til disse tapene kommer tap på kalvehelse, eventuelle dødsfall på kalv, reproduksjonsproblemer og andre følgesjukdommer.

Vi kan derfor regne med at tapene i en stor løsdriftbesetninger med en kvote på rundt 400 000 liter vil dreie seg om cirka 100 000 til 150 000 kroner bare i tapt produksjon og kvalitet. I tillegg kommer all utrivelighet med alle dyr som har diare og blir allment påkjent. En kan også regne med at 1–2 prosent av smitta kyr kan dø.

Forebygging

Med de store tapene en slik farang kan påføre en stor løsdrift er det all grunn til å legge vekt på forebyggende tiltak. Slike tiltak vil være så enkelt og så vanskelig som å la være å transportere avføringspartikler og spytt/nesefflod fra en smitta besetning til en annen besetning. De viktigste forhold for å hindre dette er:

Vær svært forsiktig med innkjøp av livdyr. Forsikre deg at selgerbesetningen ikke har aktivt utbrudd eller så nær utbrudd at det er dyr som kan overføre smitte. 14 dagers karantene ved innkjøp er også en forsikring for å sikre at dyret ikke har med seg smitte.

Etabler en velfungerende smittesluse i fjøset ditt, slik at besøkende kan ta på seg overtrekksklær og støvler. Det beste er å ha egne overtrekksklær for din besetning, men disse må passe til de besøkende og være reine. Engangs overtrekksklær som kastes etter bruk er et alternativ. Viktigste fjøsvandrere er:

Dyrlegen, inseminøren, klauvkjærer, tankbilsjåfør (skal ikke inn i fjøset – bare melkerommet), rådgivere, slakterisjåføren, utstyrsleverandører, førleverandører og gode naboer (husk også at disse skal skifte klær/ha overtrekk).

Vi er nå midtvinters midt inne i sesongen hvor det er vinterdysenteri igjen. Det er all grunn til å tenke gjennom smittebeskyttelsen i din besetning. Og om du får diare som tydelig er av den smittsomme typen, si fra til dine veterinærer og andre som skal besøke deg slik at de kan ta sine forholdsregler.

KVALITET

Böck TraunsteinerSilo

Gir kvalitetsför Sikker innlegging

Föringskasse med/uten fanghekk.

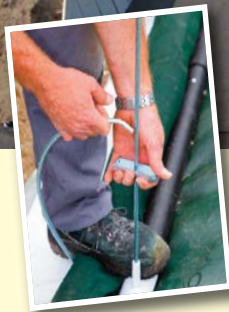
14 plasser: 2x3m, vekt 720 kg

12 plasser: 2x2m, vekt 545 kg

Vi leverer fanghekk i mange ulike lengder.

Föringskassene er forsterket med 2 stk 60x60 mm firkantør under gulvet.

Flyttes enkelt med trepunktsløft eller med pallegaffel. Forsterket takkonstruksjon i lengderetningen på alle 2x3 m kasser.

- Unngå frossent för
- Lite synlig i terrenget
- Gjennomkjøring ved innlegging
- Leveres med Silo-clip og plast

BB agro
Kunnskap og kvalitet
HUSDYRTEKNIKK

Telefon: 69 12 68 00

www.bbagro.no

PLAST
sveis as

Veggplater til driftsbygningen

Miljøtett veggplater for den kvalitetsbevisste. Kvalitetsplater i PP og PE til driftsbygningen. Platene er fuktbestandige, tåler kjemikalier og er meget lette å rengjøre. Ring Gry på 750 27 880 eller ta kontakt på e-post: post@plast-sveis.no

Berg, 8920 Sømna
75 02 78 80
www.plast-sveis.no

NESTE NUMMER AV

buskap

- Føring etter planlagt avdrått
- Konsekvenser av smale båser
- Avkomsgransking og ny oksekatalog
- Gårdsreportasjer pluss mye, mye mer

OPTIMA TIL KALV OG STORFE

Optima pH gel

er vårt nye produkt til glidemiddel, spenesår og andre overflatesår. Les også om diarè hos kalv på: www.optima-ph.no sider for storfe

OPTIMA PRODUKTER AS

Gamle Dalaveg 86,
5600 Norheimsund
Tlf. 56 56 46 10

Aktive høstmøter

Mari Bjørke
Avdelingssjef
kommunikasjon,
organisasjon, IT i Geno
mb@geno.no
Foto: Mari Bjørke

Geno-entusiast 2012 er Jo Helge Sunde, prosjektleder Tine. Prisen er på 10 000 kr og ble delt ut av nestleder Torill Nina Midtkandal på høstmøte/AgroNordVest i Loen.

På alle høstmøtene ble det diskutert både avl, vedtekter, distribusjon og annet medlemmene ønsket. Engasjementet var stort og vi takker for godt frammøte!

Kan NRF markedsføres som miljøkua?

Mange ønsker ei ku som er enda bedre fôrutnytter og med større fôrkapasitet. Kua skal være både kostnadseffektiv og miljøvennlig, og noen hevder at Geno mye sterkere bør markedsføre NRF-kua som den klimakua eller miljøkua den er!

Mjølkk og fôropptak er viktig, men å finne det ultimate mål for fôrutnytting slik at en kan avle for dette, var det mange ideer om, men ingen helt opplagte. Mange var også opptatt av at det er viktig med både mjølk og kjøtt og utnytting av både han- og hundyr, ikke minst sett i et klimaperspektiv. Det ble også fremmet ønsker om ei lettere ku med tanke på klimautfordringene fra noen, mens andre ønsker ei større ku.

Mer fett i mjølka?

På høstmøtene ble det presentert hvordan en eventuelt økt vekt på fettinnhold vil virke. Samtidig er det viktig å huske at slik avlsmålet er i dag med vekt på mjølk, så gir avlsmålet avlsmessig framgang for både kilo mjølk, kilo fett, kilo protein og fettprosent og proteinprosent. Vi hadde vært verre stilt med smørmangel om fokuset som de siste ti årene har vært på ernæring og lite fett hadde fått gjennomslag i avlsarbeidet på NRF.

I debatten om Geno burde øke vektleggingen på fett, var mange skeptiske. De fleste mente nok at uten å greie å ta ut merverdien av fett i markedet, blir det feil å gjøre store endringer i vektleggingen på fett. Disse meningene skal styret i Geno drøfte sammen med mer langsiktige ønsker fra Tine og markedet om mer fett, før det eventuelt gjøres noen endringer i eksisterende avlsmål. På

» I år er det gjennomført 11 høstmøter rundt omkring i landet. Geno har møtt vel 200 tillitsvalgte som møtte svært godt forberedt til flere høringssaker.

kort sikt er jo beste tiltaket å gjøre noe med føringa og eventuelt også velge blant oksene som er best for fett.

Teknologi og driftsformer versus avl

Holdbart jur, gode bein og klauver, lite sjukdom og godt lynne er viktig i alle driftssystemer enten det er løsdrift eller båsfjøs, kan vi lese fra mange av referatene. Balansen mellom hastighet og lekkasje var også oppe på alle møter sammen med både speneform og speneplassering. Ekstraspenner egner seg ikke i robot, ble det også uttrykt. Noen stilte spørsmål ved om lynnet er godt på bås men ikke så godt i løsdrift. Horn er uønsket, og det ble reist spørsmål om ikke celletall bør inn i mastittindeksen.

Rase eller egenskapsfokus?

Det er bra å få inn nytt blod hele tiden, uttrykker noen. Finner man genetik som er ønskelig i avlsarbeidet, må det tas inn nå som før. Andre er mer skeptiske til å dra inn andre gener i rasen nå, fordi de mener rasen er veldig bra i øyeblikket og at en skal være forsiktig med å «vanne ut» rasen og heller bare ta inn dyr fra de andre nordisk røde rasene.

Distribusjon

Geno hadde sendt ut et notat om utfordringer med dunker og distribusjon når vi har så mange ulike okser og typer sæd og en del spesialbestillinger som alle skal ha plass i eksisterende dunker. Det er også en utfordring for Geno at det blir ganske stort svinn på sæddoser med måten vi distribuerer på i dag, da sæd som er sendt ut fra Store Ree, ikke kan tas inn dit igjen for å benyttes til for eksempel eksport.

Det var vel ingen klare tilbakemeldinger om hvordan de ulike ønsker å handle med Geno i framtida. Men mange uttrykker at noe svinn må det være for å sikre bøndene samme tilbud og service som i dag. Og det er nok her vi er ved kjernen i dette

Stort engasjement og mange spørsmål på høstmøtene i år. Her fra samlinga i Loen i vest med Per Kristian Gjerde og Nina Engelbregtson i forgrunnen.

temaet, at bonden forventer å få den sæden han vil ha. Om tilbudet skal baseres på erfaringstall og prognoser eller på rene forhåndsbestilte avtaler, er noe som må diskuteres videre. Avlsplanene kan være et godt verktøy for å anslå behovet, og ved en videreutvikling med gode prognoseverktøy mente mange at det var det beste. Effektiv og rasjonell produksjon og distribusjon av etterspurte okser blir stadig viktigere for Geno.

Vedtekter

Vi velger å ikke referere fra diskusjonen rundt vedtektene her i Buskap, men kun takke for alt arbeid som er lagt ned i produsentlagene med å komme med tilbakemeldinger og forslag til forbedringer i vedtektsforslaget som var sendt ut. Dette er viktige ting å få med for styret når de skal lage det endelige forslaget før årsmøtet i mars 2013. Medlemsbegrepet, fordeling av

årsmøteutsendinger, spørsmål om digitale valg, hvem som skal ha stemmerett i årsmøtet, antall årsmøteutsendinger og kontrollkomite med mer var av de sakene det ble gitt gode og konstruktive tilbakemeldinger på.

Valgkomiteen

På alle møter ble det presentert hvem som er på valg før årsmøtet i mars 2013, og valgkomiteen fikk anledning til å presentere seg og knytte kontakter framover.

Innkjøp av oksekalver

Nytt system for innkjøp av kalv ble gjennomgått i alle møtene. Mange ønsker at både bonde og rådgiver må få fortløpende meldinger om gangen i innkjøpet. Det ble også ytret ønske om mer tilgjengelig informasjon om alle okser på web. Mange av bøndene liker at de skal bli mer involvert. Buskap kommer med mer info i egen artikkel om dette.

» Aktive tillitsvalgte på høstmøter

Konsentrert diskusjon om vedtekter i Tromsø. Fra venstre: Jan Harald Tørrfoss, Åse Heim, Petter Ingar Bartholsen, Daniel Høyseth og Birger Skreddernes.

Medlemskontakten

Vi er imponert over alle produsentlag som har greid å planlegge aktiviteter i fruktbarhetsuka i tillegg til alle høringssakene som Geno har hatt ute i høst. Selv om noen syntes fruktbarhetsuka var en kostbar aktivitet, sa andre at de syntes det var verdt å betale for faglig gode tilbud.

Egen okse og lave seminandeler var tema på noen av møtene, og det er veldig fint om produsentlag med mye bruk av egen okse, drar i gang aktiviteter for å øke bruk av semin.

Opplæringen av nye Geno-kontakte må bli bedre, uttrykte flere, og det ble foreslått å opprette en ordning med at mer erfarne tillitsvalgte som faddere for de nye. Det kan være en god ide å prøve ut til våren, men gi gjerne tilbakemeldinger om du har gode forslag i tillegg. Ellers skal nå alle tillitsvalgte få et månedlig nyhetsbrev fra Geno. Slik håper vi å gi svar på noe av det som ble etterspurt.

Takk for stort engasjement og givende møter. Jeg tror jeg kan si det på vegne av både de sentrale tillitsvalgte og oss i administrasjonen! Referatene er lagt ut på www.geno.no under menyen for tillitsvalgte.

Gruppearbeid på høstmøtet i Mosjøen. Fra venstre: Rigmor Sørdal, Kenneth Svaleng Jessen, Roger Eliassen og Terje Olav Jessen.

LES BUSKAP PÅ NETT

- og finn tidligere utgaver

Skann koden eller se www.geno.no

Link til Buskap finner du i menyen til venstre på siden

SAC med egen organisasjon i Norge

» Hittil har SAC melkeutstyr i Norge vært solgt gjennom Norbye og Co, men fra nyttår etablerer SAC eget salg- og serviceapparat.

SAC opplyser i en pressemelding at en samarbeidsavtale med tre SAC-sentre skal ivareta service for de cirka 1 700 kundene som SAC har i Norge. De tre sentrene vil være G.K. Røe AS, Enger Agri Service og et nystartet firma i Rogaland kalt Fjøsteknikk. Under disse vil det være cirka ti mindre forhandlere som skal stå for kundeoppfølging og service i sine geografiske områder. SAC vil også ansette en norsk leder for virksomheten i Norge.

SAC skriver i pressemeldingen at de i løpet av 2013 vil sende fire danske service-teknikere som er spesialister på RDS Futureline robot og tradisjonelt SAC

melkeutstyr til Norge. Dette skal sikre alle som ønsker det up-to-date service, oppgradering eller kjøp av nytt utstyr. SAC har også innledet samarbeid med aktører på byggsiden. Det loves også at de nyeste managementprogrammene ProFarm og TIM skal kunne utveksle data med Kukontrollen.

Det er tydelig at SAC ønsker å satse tyngre i Norge og ikke minst har ambisjoner om høyere andeler av markedet for melkeroboter i Norge. For norske melkebønder betyr det at de to store – DeLaval og Lely – får sterkere konkurranse, og konkurranse har aldri vært negativt for kunden.

Erik Brodshaug

Tine Rådgiving
erik.brodshaug@tine.no
Tekst og foto

Glade direktører: Knut Ree og Johnny Ødegård er godt fornøyd med den nye samarbeidsavtalen.

Sammen om rådgiving

DeLaval og Tine har inngått en ny samarbeidsavtale som gir alle som investerer i DeLaval melkerobot (VMS) muligheten til å kjøpe en rådgivingspakke fra Tine. Et knippe spesialtrente Tine-rådgivere, har i tillegg til sin fôringsfaglige kompetanse, gjennomført opplæring og står klare til

å utføre de første oppstartsbesøkene. Rådgivingstilbudet består av to gårdsbesøk supplert med nødvendig støtte via telefon og fjerntilkobling/skygging av PC via nett. Det første besøket skal ha vekt på analyse, planlegging og forberedelse før DeLavals montører tar over stafettspinnen og

kjører i gang melkeroboten. Besøk nummer to vil bli utført noen uker etter oppstarten, og vil ha fokus på observasjon, robotinnstillinger, innlegging av fôrtabeller og gjennomgang av viktige rapporter og rutiner.

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Optimismen

» Nord-Europas største landbruksutstilling samlet 543 utstillere på 81 dekar utstillingsareal. En-, to- og trestjerners nyhetene var flere enn noen gang. Hele 91 to- og trestjernersnyheter vitner om bra innovasjonskraft i bransjen.

Landbrukets sterke mann

I Danmark organiserer Landbrug og fødevarer alt og alle innen landbruket fra bøndene og agroindustrien til maskinbransjen og etter hvert kanskje også maskinforhandlerne. Det gir en sterk posisjon til den nyvalgte lederen Martin Merrild, som skal være talsperson for de samlede danske landbruksinteresser. Merrild uttalte på en pressekonferanse at situasjonen fortsatt var vanskelig for dansk landbruk. Kostnadsnivået i dansk landbruk er for høyt sammenlignet med konkurrentene. Dårlig økonomi gjør at det investeres for lite på danske gårdsbruk. Faktisk er nettoinvesteringene i dansk landbruk nå negativ. Merrild mente utfordringen framover ville bli å forsøke å redusere det generelle kostnadsnivået og bedre finansieringsmulighetene. Fordi jordprisene har falt har bøndene problemer med å skaffe sikkerhet for nye lån selv om driften kan vise til overskudd.

Flemming Jørgensen er nestleder i Danske Mælkeproducenter, som med sine 1 800 medlemmer, er melkebondens talerør overfor Landbrug og fødevarer, meieri og politikere.

Martin Merrild, den nyvalgte lederen for Landbrug og fødevarer i Danmark, mener det høye kostnadsnivået og problemet med å finansiere nye investeringer er dansk landbruks største utfordringer akkurat nå.

Hva kommer etter kvotene?

Danske bønder er allerede svært gjeldsbelastet sammenlignet med resten av Europa, og er sårbare for renteendringer. En av dem som sitter på gjerdet og vil avvente litt hva som skjer er nestlederen for Danske Mælkeproducenter, Flemming Jørgensen. Han har 250 kyr og 2 200 dekar med jord, men vil se hva som skjer i 2015. Etter planen skal

melkekvote avvikles, og det er fortsatt usikkert hvordan dette vil bli gjennomført. Jørgensen er bekymret for at økt melkeproduksjon etter kvotefrislipp vil presse prisen ned og gjøre situasjonen uholdbar for mange melkeprodusenter. Han sier han har gjort alle forberedelser for å satse, men vil se tiden litt an før han trykker på startknappen.

» Hvis en skal bruke bransjens oppslutning om Agromek som indikator er optimismen tilbake i dansk landbruk.

tilbake

Kubørster var rikt representert på Agromek.

Ikke bare maskiner

Selv om det blir mye maskiner er det ikke fritt for dyr i utstillingshallene i Herning. Konkurransen om Brandts sunnhetspris samlet en fin gruppe RDM-kyr i mønstringsringen. Konkurransen går både på helse og eksteriør, og vinnerne får en reise til DKK 25 000. Viking Genetics viser også fram døtre etter noen av de beste oksene på sin stand.

Et produkt for bedre dyrevelferd stakk også av med en av de to prisene for beste produktnyhet for storfe. Den fleksible fronten fra Cow-Welfare kan bøyes 30 grader framover førbrettet og vil dermed følge kyrnes bevegelser når de strekker seg etter fôret. Kyrne får større rekkevidde og slipper trykkskader. Firmaet er for øvrig på utkikk etter distributør i Norge, så i skrivende stund er det usikkert hvem som blir forhandler.

Melkekjøler

Agrima har utviklet en stand alone-enhet som kjøler melka fra

melkeroboten før melka transporteres til tanken. Kostnaden på cirka DKK 90 000 skal tjenes inn igjen ved bedre melkekvalitet og lavere energiforbruk. Drikkevannet til kyrne brukes til forkjølingen og varmen som utvikles gjenvinnes for oppvarming av vaskevann til roboten.

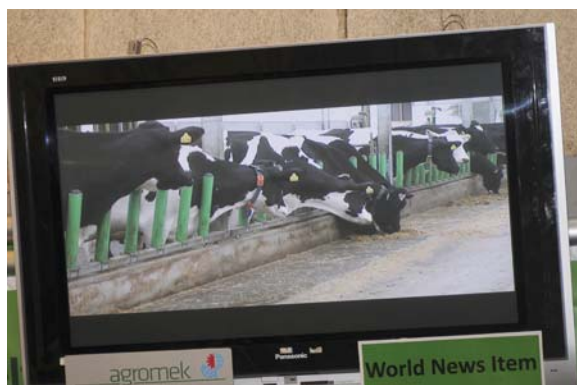
Robotmarkedet

Robotiseringen går sin gang og DeLaval viste fram sin robot for spenedusjing tilpasset utvendig melkekarusell. Denne enheten inngår også som en av fem roboter i karusell-AMR fra samme firma. En løsning for litt andre besetningsstørrelser enn vi har i Norge (300 til 800 kyr).

Konkurransen på melkerobotmarkedet i Norge spisser seg til. SAC har varslet at de har skilt lag med Norby og bygger opp eget salgs- og serviceapparat. Geo melkerobot markedsføres av AK Maskin og representanter fra Westfalia legger ikke skjul på at de har store forventinger til det norske markedet.

Vinnerne av Brandts sunnhetspris.

Fleksibel front fra Cow Welfare vant en av prisene for beste nyhet på storfesiden

Agrima melkekjøleanlegg.

Geo melkerobot fra Westfalia.

Robotiseringen går sin gang - her representert med spenedusjer for utvendige karuseller fra DeLaval.

Kari Nyborg

Solveig Goplen

solveig.goplen@geno.no

tekst og foto

Arbeidsglede

Kufjøset med kjørbart førbrett, talle og skrapeareal.

Vårt første besøk på fagturen til Frankrike var på garden Earl de la Tuilerie. Den ble drevet av Monsieur Julien stod det i programmet. På tunet møter vi derimot ei sprudlende dame med navnet Jacklin.

– Min mann sover middag, sier Jaclin på flytende engelsk.

Det gjør oss enda mer nysgjerrige. Det er flere som prøver å forsvinne ut i periferien for å fange opp andre detaljer, men denne kommentaren får oss til å spisse ørene. Og ganske snart kommer en høy flott franskmann til syne i sine godt brukte gummistøvler. Vi ser arbeidskaren, han holder seg i bakgrunnen, mens Jacklin forteller om deres tanker og visjoner for drifta på garden.

Hun målbinder gruppa og forteller om sine tre krav da hun flyttet inn på garden. Det første var at familien skulle spise middag sammen, det neste var kravet om ei ukes ferie

og det siste kravet «nice farm» som kunne vises fram med stolthet.

Åpen gård

I dag framstår garden som ryddig, med blomster og trær, dyr og et hyggelig

vertskap. Hit kommer folk. De kan komme 15.30 på ettermiddagen. Da kan de delta i fjøsstellet. Vertskapet synes det er viktig å åpne garden slik at forbrukerne får nærhet til produksjon av mat og at de kan ha tillit til hva de kjøper. Ved siden av 1 500 dekar med gras som de bruker til beite og høyproduksjon så har de eplehager og selger eplecider direkte fra garden.

Endringer i driftsopplegg

Jacklin forteller med stolthet og ingen tvil om at de har valgt den langsomme veien å produsere på. De har kuttet ut maissurfôr og produserer mjølka bare på høy, beite og kraftfôr. De leverer mjølka til 46 cent per liter (cirka NOK 3,36) som ligger opptil 15 cent over «normalprisen på mjølk i Frankrike». Hver morgen tester de mjølka for kolibakterier. Har de mistanke melder de fra til meieriet. De får betalt for mjølka, men meieriet bruker mjølka til andre formål.

Kjøper hjelp

På garden så mener de det er helt greit å betale 3 500 euro for god rådgiving. Slik vi forstår det så dreier det seg om AOP ordningen som er mer enn KSL slik vi kjenner det fra Norge. I tillegg stiller meieriet, som er privat, med oppfølging av mjølkekvallitet.

Lyst og luftig kufjøs.

med resultater

Meieriet er 110 år, har 140 produsenter og lager fire ulike typer camembert. Etter besøket på garden er vi invitert til å følge «mjølkebil» til ysteriet, der vi kan nyte smakene.

Gamle kuer og krav til produksjon

I besetningen får kyrne leve til det er en god grunn for utrangering. De blir gjerne 10 år, og Jacklin og mannen selger gjerne drektige kviger. I besetningen brukes det 900 kilo tørrstoff med kraftfôr per ku per år. Det krever ei ku med stor evne til å ete grovfôr. Ytelsen i besetningen ligger på 5 500 kilo. Mjølka er produsert uten GMO, den er produsert på minst 80 prosent fôr fra garden og de må dokumentere at de bruker mindre enn 1 800 kilo tørrstoff med kraftfôr per ku per år. I tillegg skal det bare brukes gras og høy og mjølka skal være produsert av Normandierasen.

Uteliv for dyra

Området har milde vintre og det er sjelden under minus fem. Jacklin forteller at kyrne er ute fra 1. mars til 1. desember. Kalvingstida er lagt opp slik at kyrne produserer mye mjølk på beite.

Kjøttproduksjon på grovfôr

Oksene får lov å leve til de er 3–3,5 år. De vokser langsomt – det er det som er opplegget. Oksene får bare grovfôr. Vi klarte ikke helt å fange opp når ungdyrene ble advent fra kraftfôr, men målet var at kjøttet skulle produseres på høy og beite. Detaljer om kalvefôring ble det og lite av for Jacklin fortalte oss om den flotte norske landbruksministeren som hadde vært på besøk på garden. Det som hadde imponert henne var at mannen brettet opp skjorteermene og hjalp til med en vanskelig fødsel i stedet for å sitte i skyggen og nyte en eplecider. Likevel klarte vi å observere at i kalvefjaset stod kalvene i enkeltbokser med mye halm, kraftfôr, vann og grovfôr.

Veien blir til mens en går

Jacklin forteller om at behovene endrer seg i takt med produksjonen. Plutselig blir det bruk nye bygninger. På fjøstakene er det solcellepaneler. De har leid bort takene til et energifirma, mot at de får levert den strømmen de trenger. I dag fremstår garden med flere fjøs. Tallearealet i kufjøset reingjøres hver 6. uke, og hver dag tildeles nytt friskt høy. Fôringshygiene er Jacklin opptatt av. På vei ut av kalveavdelinga får vi øye på mange pokaler som står ved siden av en stabel med plastkanner. Jacklin trekker på skuldrene. Hun forteller om ei fortid da de reiste på utstillinger for å vise fram dyr.

– Det var ungene som var så ivrige. Nå har gutta vokst fra det og det er jammen bra, sier Jacklin. Kyrne må bruke tida på å ete grovfôr og ikke

på andre ufornuftige sysler. Vi snur oss, mannen står i bakgrunnen. Han har i følge Jacklin fått flere «engelske lydkurs» i gave, men han vil ikke lære engelsk. Han er franskmann til fingerspissene. Så hva passer vel bedre enn ei kokebok på engelsk som «takk for at vi fikk komme gave». For vi vet at veien til mannens hjerte kan gå gjennom maten og kanskje blir motivasjonen større!

Skinnende ren mjølkegrav.

FAKTA

- 1 500 dekar gras
- 15 dekar eplehage
- 60 kyr av Normandierasen
- 300 tonn i kvote
- Framføring av alle oksekalver
- APO standard-regional opprinnelsesmerking

Idyll i gardtunet.

Bonden monsieur Julien på reklameplakat.

Om dyr har berre eitt øymerke - kva då?

Alle dyr skal vere merka med 2 opprinnelsemerker, men dyr kan miste merker og då må det bestillast erstatningsmerker. Men kva om dyret mister merket dagen før slaktebilen kjem, kva gjer vi då? Vi plukker opp det som Nortura har fått av informasjon frå Mattilsynet og gjengir det her, dette er viktig informasjon til alle!

Slakteriet skal i henhold til animaliehygieneforordningen påsjå at dyr som kjem til slakteriet er korrekt identifisert, det vil seie at dyr uten øymerker ikkje skal leverast til slakt.

Dyret blir ansett som tilstrekkelig identifisert for slakt dersom det har eitt øymerke når det kjem til slakteriet (og er registrert i husdyrregisteret). Dette betyr faktisk at produsenten kan sende dyr med eitt øymerke til slakteriet. Men vedkommende produsent må være merksam på at dersom dyret under transport mister dette øymerket, kan det medføre at dyret blir erklært uegna til konsum.

Dyr med kun eitt øymerke vil dessuten vere eit brot på forskriftene om merking av storfe/småfe, der det blir satt krav til to øymerker. Produsenten har ei plikt til å sikre at dyra har to øymerker så lenge dei er i besetninga. Dersom dyr kjem til slakteriet med kun eitt øymerke vil dette bli følgt opp av Mattilsynet ved eit seinare tilsyn på gården.

Identifisering av dyr er meir enn å finne kven som er eigar. Det er eit system for å spore dyret frå fødsel og fram til slakteriet og samtidig kunne knytte relevant informasjon blant annet om medisinbruk til dyret. Opplysninger som er viktige for å sikre trygg mat. Det stilles derfor strenge krav til dokumentasjon av dyrets identitet.

Merke kan bestillast frå merkeleverandøren som kan sende merket neste dag + vanleg postgong. Dette må merkast som hastebestilling. Ta gjerne kontakt med meieriet så hjelper vi deg i mål.

Frostfri oppbevaring av reingjeringsmiddel

Pass på reingjeringsmiddel som du har ståande, dei aller fleste av desse skal oppbevarast frostfritt og helst med romtemperatur på over 10°C. Dersom desse ikkje vert oppbevart frostfritt er det ein viss risiko for at dei ikkje blir dosert korrekt, fordi mange middel blir meir tjuktflytande og kan til og med lagdele seg i emballasjen. Sjekk databladet til produktet eller etiketten på dunken.

Q-Meieriene ønsker alle sine produsenter

Ei riktig god jul og eit godt nytt Q-år!

God jul og Godt nyttår!

Årsoppgjøret for 2012

Frist for innsending av opplysninger til årsoppgjøret er 20. januar. Hvis rådgiver registrerer for deg, så husk å sende inn opplysningene til rådgiver i god tid før fristen. Opplysninger om kalvinger og alle inn-/utmeldinger skal være sendt inn fortløpende gjennom året for å tilfredsstille kravene til Husdyrregisteret. Sjekk også at du har registrert alle helse- og vektregistreringer innen fristen. Årsrapporten blir både mer nyttig og riktig, jo flere opplysninger du sender inn. Hvis du registrerer selv, husk at tekniske problemer kan oppstå, så vær ute i god tid. Husk registreringsfristen på 7 dager for hendelser som skal rapporteres til Husdyrregisteret. Dette gjelder kjøp, salg, fødsler og utmeldinger.

Ta en titt på Animalias nye nettsider

Animalia fikk nye nettsider 6. desember. Her vil du finne mye nyttig informasjon om Storfekjøttkontrollen og annet interessant fagstoff. Adressen blir som før www.animalia.no. Pålogging til Storfekjøttkontrollen vil foregå via en felles pålogging til alle Animalias verktøy der.

Kjøttets tilstand 2012

I kjøtt og eggbransjens årlige statusrapport finner du oppdatert statistikk på flere sentrale områder for bransjen: Husdyrproduksjon, dyrehelse, mattrygghet, dyrevelferd, slakt, kjøtt- og eggkvalitet og forbruk og forbrukerholdninger. Kjøttets tilstand skal vise nettopp tilstanden i kjøtt- og eggbransjen: Hvor mye produseres det? Hvordan er dyrehelsen i Norge? Hva vet vi om dyrevelferd? Er mattryggheten i Norge bedre enn i andre land? Hvor mange dyr blir det slaktet? Hva vet vi om det reelle kjøttforbruket? Har forbrukerne tillit til den norske kjøtt- og eggbransje og til våre produkter? Alt dette finner man svar på i statistikken. I tillegg publiseres det alltid flere fagartikler som setter søkelyset på viktige utfordringer for vår bransje.

Du finner rapporten Kjøttets tilstand på Animalias hjemmeside. Den finnes også i en trykt utgave som kan bestilles gratis fra Animalia på animalia@animalia.no.

Ny Storfekjøttkontroll

I februar lanseres ny Storfekjøttkontroll.

For alle interesserte vil den vises på Storfes 2013.

Gamalosten har positiv helseeffekt

Oddfrid Vange Bergfjord

oddf-van@online.no

Tekst og foto

Det er ikkje lenger noko vi berre trur – no veit vi det: Den magre gamalosten er kjernesunn og har helsefremjande verknad. Dette har pakistanaren Tahir Mahmood Quershi nyleg slege fast i eit doktorgrads-arbeid han gjorde på dette særnorske kulturproduktet.

Forskaren frå UMB på Ås (Universitetet for miljø og biovitenskap) har følgd gamalosten gjennom mogningsprosessen og vidare gjennom fordøyings-systemet til mennesket. Quershi kan no gjennom forskinga si dokumentera at dersom du et osten saman med smør, vil store mengder vitamin K2 og peptider ha svært god effekt på beinbygginga og hjartefunksjonane med nedsett blodtrykk som resultat. Dessutan påviser han at osten også er krefthemmande. Dette er gode

nyhende for alle som er glade i ost og glade i sunt kosthald.

Tradisjonsmat

Gamalosten har lange tradisjonar i den særnorske matkulturen med røter heilt attende til vikingtida. Osten var i farne tider særleg utbreidd på Vestlandet, men fekk etter kvart eit stort nedslagsfelt, også utanlands.

Laga av skummamjolk

Råstoffet er syrna skummamjolk. Då separatoren kom, vart det enklare å skilja fløyten frå mjølka.

Fløyten vart kinna til smør, og gamalost og smør var to omtykte gardsprodukt som produksjonsmessig utfylte kvarandre godt. Om sommaren – med kyrne på stølen – var ein viktig del av arbeidet til budeia å ysta gamalost og kinna smør. Kløvhesten gjekk heile sommaren i skytteltrafikk mellom stølen og heimegarden med dei ferdige produkta på ryggen til gards. Fleire meieri ysta gamalost, men i dag er det stort sett berre meieriet i Vik i Sogn som fører tradisjonen vidare.

Gamalost og smør passar som hand i hanske både produksjons- og korthaldsmessig. Gamalosten har lange tradisjonar i norsk mathistorie, og osten var saman med smøret hovudproduktet frå stølane, ofte frakta til gards på hesteryggen.

SMÅTT TIL NYTTE

Fortsatt båsfsjø på øko-brukene

I Danmark åpnes det nå opp for å ha kyrne i båsfsjø på øko-brukene, selv om dette etter overgangsreglene skulle være slutt fra 31. desember 2013. Det må søkes om tillatelse og det heter at brukene skal ha mindre enn 70 oppbundne dyr, selv om det under visse forutsetninger også kan gis dispensasjon for større besetninger. Det er kun dyr over seks måneder som kan stå oppbundet. Ordningen vil også omfatte de som legger om til økologisk drift, hvis fjøset er tatt i bruk før 1. juli 2010.

For at dispensasjon fra løsdrift skal innvilges er det krav om beite om sommeren og daglig mosjon på passende mosjonsarealer om vinteren. Minst to ganger i uka skal dyrene ha tilgang til utearealer (minst 4,5 kvadratmeter per ku). Utearealet kan fungere som mosjonsareal hvis dyrene gis daglig tilgang til det.

Lovverket i Danmark inneholder et generelt forbud mot båsfsjø fra 1. juli i 2022, slik at en må forutsette at alle økobesetningene er i løsdrift innen den fristen.

www.landbruksinfo.dk

Billigmelk skviser økosalget

Finanskrisen viser seg også i kjølediskene. Salget av økomelk har i Danmark falt med 12 millioner liter på et år. Det blir forklart med at et økende antall forbrukere tar steget helt ned til billigmelka som kan vise til økning. Som Niels Erik Nielsson i Thise Mejeri sier: Når en kan få billigmelk til 3,95 DKK per liter skal en være sterk i troen for å betale 7 eller 8 DKK for økologisk melk.

Mejeri 10/2012

Foto: Opplysningskontoret for melk

Økt betaling for fett i melka

Konsernstyret har bedrevet prinsipper for betaling for fett i kumelk. Per i dag er det underskudd av melkefett i Norge. Prisene i markedet gjenspeiler dermed ikke den reelle verdien. Ubalansen i markedet påfører TINE ekstraordinære utgifter til økt produksjon av skummetmelkepulver. Det forventes også en merkbar økning i fettprisen til forbruker i løpet av 2013.

Konsernstyret har med bakgrunn i dette vedtatt å øke betalingen for fett til 8 øre per 0,1 prosent utover 4,0 prosent fra 1. januar 2013. Trekk for fettinnhold lavere enn 4,0 prosent beholdes uendret (5 øre per 0,1 prosent). Administrasjonen vil overvåke utviklingen i fettinnhold i kumelka og vurdere behov for endringer i fettbetalingen dersom markedssituasjonen tilsier det.

Tillitsvalgtes hjørne - kommenter på medlem.tine.no

TINE har fått ny kommunikasjonstrategi. Et av tiltakene er å synliggjøre TINES tillitsvalgte. Derfor har vi starten med en egen spalte på medlem.tine.no som vi kaller «Tillitsvalgtes hjørne». Her vil alle de 14 medlemmene av Konsernstyret bidra med innlegg annenhver uke. Leserne kan legge inn egne kommentarer på de tema hver enkelt av styremedlemene tar opp. Styreleder Trond Reierstad var først ut, Cecilie Bjørlo og Anders Johansen har fortsatt. Følg med og kommentar på medlem.tine.no.

Optimal utnyttelse av fôret - TINE fôrdisponering

Deler av landet er hardt rammet av dårlig fôrkvalitet og/eller lite fôr. I begge tilfeller kan det være svært aktuelt å benytte seg av vår tjeneste «TINE Fôrdisponering». Dette er en tjeneste som hjelper deg med vurdering både av om du har nok fôr og hvilket fôr som bør disponeres til hvilken dyregruppe for å utnytte fôret optimalt gjennom innefôrings sesongen. Ta kontakt med din rådgiver for mer informasjon.

Det kan for mange være ekstra viktig å følge med på produksjonen fremover med tanke på kvotefylling. Mange har dessverre så dårlig grovfôr at det kan påvirke produksjonen i negativ retning. Vi minner om programmet TINE Mjølkeprognose som du finner på medlem.tine.no under Min buskap/planlegging. Du kan bruke programmet selv eller kontakte rådgiver og bestille en prognose.

TINEs sesongprodukter - Nyt julen

Tradisjonene tro; juleproduktene er i hyllene med blant annet:

TINE Krydret Julebrunost

Den populære fløtemysosten, som er krydret med kardemomme, er tilbake.

TINE Yoghurt Nyt Julen 4-pk

Suksessen fra i fjor jul, TINE Yoghurt Nyt Julen, har vært i salg fra november. I år er det fire gode julesmaker: sjokolade, karamell, hasselnøtt/valnøtt samt den nye smaken av pepperkake!

Vellagret Edamer

En norsk halvfast, modnet ost laget på TINEs meieri på Ørsta, som har vært en tradisjonell norsk juleost i mange år. Osten har vært lagret i minimum 15 måneder og har en ekstra fylldig, syrlig og aromatisk smak.

Medlem.tine.no - praktisk og lønnsomt

TINE revitaliserer og fornyer medlem.tine.no. I februar 2013 lanseres de nye medlems-sidene. Målet er en praktisk og lønnsom kommunikasjonskanal for økt kompetanse og engasjement rundt det å være eier, rådgivingskunde og råvareleverandør til TINE. Lanseringen på nyåret blir den første av flere faser, og kommunikasjon og dialog i eierorganisasjonen er prioritert. Fagkompetansen og rådgivingstilbudet i TINE Rådgiving og Medlem vil bli mer synlig, og vi legger til rette for tettere dialog mellom TINE og melkebøndene.

Jordbruksforhandlingene 2013

Konsernstyret har drøftet hva som bør utgjøre innspill til jordbruksforhandlingene i 2013.

Vanligvis har TINE frist for å komme med sine posisjoner midt i mars. TINE legger opp til følgende prosess:

Et notat sendes til regionstyrene første del av november med frist for tilbakemelding cirka 1. februar.

Tilsvarende notat sendes interne avdelinger for innspill fra ulike fagområder. Administrasjonen sammenstiller og utarbeider forslag til uttalelse.

Forslag til uttalelse sluttbehandles av Konsernstyret i februar.

Julegavetips!

– Se flere i nettbutikken

Juletilbud!

Weekendbag

kr 160,-
(Før kr 279,-)

Eks.mva.

Badehåndkle
med spenstig motiv

kr 130,-
(Før kr 160,-)

Eks.mva.

Ryggsekk

kr 150,-
(Før kr 279,-)

Eks.mva.

Årets fulltreffer
under juletreet!

Sitteunderlag

Med kalvemotiv

Enkelt: **kr 155,-** Dobbelt: **kr 299,-**

Eks mva

Eks mva

Ved kjøp av andre
produkter får du en
Råskinn t-skjorte for:

kr 130,-
(Før kr 169,-)

Eks.mva.

Termos
Med to kopper

kr 299,-

Eks mva

Flere produkter i vår nettbutikk

For bestilling og mer informasjon om produktene, besøk
vår nettbutikk på www.geno.no.

Ekspedisjonsgebyr og porto kommer i tillegg til prisene.

geno®

Tillitsvalgte i Geno

Valgkomiteen i Geno fram til årsmøtet 2013

Jostein Ljones, 5620 Tørvikbygd (leder)	tlf. : 905 15 901
Steinar Grimsrud, 2636 Øyer	tlf. : 911 86 137
Robert Smenes, 6530 Averøy	tlf. : 454 66 138
Halvard Oppervoll, 9144 Samuelsenberg	tlf. : 906 24 652
Asgeir Pollestad, 4365 Nærbø	tlf. : 920 53 363

Det skal velges ett medlem til valgkomiteen med 2 personlige varamedlemmer i nummerrekkefølge fra regionene øst og vest etter forslag fra Geno-utvalget.

Geno ønsker alle en riktig

*God Jul og et
Godt Nyttår!*

Eiervalgte årsmøteutsendinger

Årsmøtets møteleder

Roy Erik Hetland, 5584 Bjoa (på valg 2013)

Årsmøtets varamøteleder

Kari Borghild Løstegaard, 3550 Gol (på valg 2013)

REGION NORD:

Årsmøteutsendinger:

Tore Karlstrøm, 9545 Langfjordbotn
Hans Einar Stendal, 8289 Våg
Brit Flostrand, 8900 Brønnøysund
Ingebjørg Grindhaug, 8980 Vega
Karl Gustav Johansen, 9027 Ramfjordbotn

Vararepresentanter:

1. Astrid Dalen, 8690 Hattfjelldal
2. Åse Heim, 9050 Storsteinnes
3. Odd Hasselberg, 8200 Fauske

REGION MIDT:

Narve Hårstad, 7340 Oppdal
Bjørge Alseth, 7100 Rissa
Marit Hoff, 7856 Jøa
Ola Joar Sundli, 7288 Soknedal
Kristin Groven, 6443 Tornes i Romsdal

Vararepresentanter:

1. Arne Langmo, 7105 Stadsbygd
2. Anders Røfloth, 7670 Inderøy
3. Christen Sjøvold, 7560 Vikhamar

REGION VEST:

Kjell Einar Eide, 5582 Ølensvåg
Nina S. Engelbrektson, 6823 Sandane
Birgit Oline Kjerstad, 6293 Longva
Rune Nordbotten, 6723 Svelgen
Norolf Sæle, 5337 Rong

Vararepresentanter:

1. Turid Njåstad, 5282 Lonevåg
2. Nils Neteland, 5600 Norheimsund
3. Karl Inge Lilleås, 6214 Norddal

REGION SØR:

Reinert Kjølleberg, 4560 Vanse
Nils Olsbu, 4820 Froland
Inga Skretting, 4110 Forsand
Anne Bakke Handeland, 5550 Sveio
Tommy Skretting, 4360 Varhaug
Magnus Tjåland, 4342 Undheim (valgt av Q-meieriene)

Vararepresentanter:

1. Sindre Årsvoll, 4312 Sandnes
2. Knut Olimbstad, 4849 Arendal
3. Anna Lena Kleppa, 4130 Hjelmeland

REGION ØST:

Tove Eiren Hummelvold, 2550 Os i Østerdalen
Gunnar Yggeseth, 2074 Eidsvoll verk
Nils Gillerhaugen, 2822 Bybrua
Kari Kirkebø, 2657 Svatsum
Johan Kopland, 3340 Åmot
Bjarte Nes, 2653 Vestre Gausdal (valgt av TYR)

Vararepresentanter:

1. Ole Bjørner Flittie, 2666 Lora
2. Ole Paulsen, 2335 Stange
3. Torunn Kvarme Aurstad, 2050 Jessheim

Kontrollkomiteen

Edvin Olsen, 8920 Sømna – leder (på valg som leder, 2013)

Anne Bakke Handeland, 5550 Sveio (på valg 2013)
Saxe Frøshaug, 1860 Trøgstad

Vararepresentanter:

1. Lise K. Skreddernes, 9740 Lebesby (på valg 2013)
2. Norolf Sæle (På valg 2013)

Styret

Leder:

Jan Ole Mellby, 1747 Skjeberg (På valg 2013)

Nestleder:

Torill Nina Midtkandal, 6783 Stryn (På valg 2013)

Styremedlemmer:

Kjetil Larsgard, 3577 Hovet
Jonas Hadland, 4340 Bryne
Torill Nina Midtkandal, 6783 Stryn
Inger Lise Ingdal, 7316 Lensvik
Mari Trosten, 9845 Tana

Varamedlemmer:

1. Inga Skretting, 4110 Forsand (på valg 2013)
2. Karl Fredrik Okkenhaug, 7600 Levanger (på valg 2013)
3. Birgit Oline Kjerstad, 6293 Longva (på valg 2013)

Geno, Holsetgata 22, 2317 Hamar ■ Tlf 950 20 600 ■ Faks: 62 52 06 01 ■ post@geno.no

Adm.dir:
Sverre Bjørnstad

Komm., organisasjon, IT
AVDELINGSLEDER
Mari Bjørke

ORGANISASJONSKONSULENT
Eva Husaas

Kundesenter
TEAMLEDER
Eli Hveem Krogsti

buskap SERVICE-SIDER

Mjølkeanlegg

STRANGKO

Grendaservice AS
Telefon 56 51 09 15
Strangko Tønsberg
Telefon 33 31 76 54

Fjosutstyr
Telefon 62 36 53 92
Fjøsystemer Midt Norge
Telefon 72 89 41 00

SAC-Effectiv Nordbye & Co A/S

Listuvn. 8, 1359 Eiksmarka
T: 67 16 79 90 ■ F: 67 16 79 91

DeLaval

Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Fjøsystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no

Fjøsystemer. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

Bygg

Future Rundbuehaller Norge DA

Telefon avd.Hedmark 62 49 39 80
Telefon avd.Vestfold 91 53 68 99
www.futurehaller.no

Kontor/data

Agro Data AS

T: Vest 70 07 66 67
T: Øst 33 07 19 80
www.agro.no

Landbruksdata Telefon: 56 52 98 55
VOSS AS

e-post: post@landbruksdata.no
www.landbruksdata.no

Fjøsinnredning/utstyr

BB agro

HUSDYRTEKNIKK
Brunsbys Østre – 1735 Varteig
T: 69 12 68 00 ■ F: 69 12 68 01
www.bbagro.no

DeLaval

Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

Husdyr Systemer

T: 38 11 81 00/F: 38 11 91 30
www.husdyrsystemer.no

Reime

T: 51 79 19 00
F: 51 79 19 62
REIME AGRI AS
www.reimeagri.no
postagri@reime.no

FORHANDLERE:
A-K Maskiner
FK Rogaland/Agder

**INNREDNINGER OG
GJØDSELBEHANDLING**

Ønsker du en rubrikk på service-siden?

Send en mail til adapt@online.no med ønske om rubrikk for plassering av firma-logo og adresse. Annonsen koster kr 2610 pr år.

KIKUT Handle direkte Agri AS på Internett!
www.kikutagri.no
Telefon: 40 00 64 83

FJØSSYSTEMER

Bonden og dyrenes førstevalg

Fjøsystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.

Se www.fjossystemer.no

Fjøsystemer. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

Fôr/fôrbehandling

BESØK OSS PÅ NETT:
www.felleskjopet.no
www.fkra.no ■ www.fknr.no

NORGESFØR

BONDENS TRYGGE VALG
T: 22 40 07 00
Kjedeselskap: Norgesfôr AS
www.norgesfor.no

Fiskå Mølle

T: 51 74 33 00 ■ www.fiska.no

ANIMAX

KONSENTRERT KALVING?
Animax mineralbolus sikrer selenopptaket og optimal fruktbarhet.

Veterinær Inge Midtveit
Averøy, M&R ■ T: 91350752
E: animax.no@gmail.com

FORBRUKS- VARER.NO

22 20 80 80
www.forbruksvarer.no
-kvalitetsprodukter direkte fra fabrikk

Gjerder

Gjeteren AS

Vi fører alt innen elektriske gjerder og utstyr!
Melkemålere fra TruTest.

www.gjeteren.no
Tlf: 67 15 42 42

Gjødselutstyr

Duun Industrier
7630 Åsen
T: 74 01 59 00
F: 74 01 59 10
www.duun.no

Ole G. & Co AS
Nord Varhaug
4368 Varhaug
T: 51 79 35 50

JÆRBU
GJØDSELPUMPE
www.jaerbu.no

AGROMILJØ AS
SPESIALIST I HUSDYRGJØDSEL

Mob: 98 29 18 50/41 55 55 41
4160 Finnøy – T: 51 71 20 20
www.agromiljo.no

Husdyrrekvisita

AST

Tru-Test melkemåler

Pb 2133, 3103 Tønsberg. T: 33 31 70 00
www.astlandbruk.no

Organisasjon/forening/bistand

Orwall & Co

Postboks 1233 Vika, 0110 Oslo
Besøksadresse: Fr. Nansens pl. 3
T: 22 40 38 00 ■ F: 22 40 38 01

www.orwall.no

ADVOKATER FOR LANDBRUKET

TYR

www.tyr.no

Postboks 4211 • 2307 Hamar
T: 952 90 856

TINE

Postboks 25, 0051 Oslo
Telefon 03080
www.tine.no • <http://medlem.tine.no>

www.norsksimmental.no
For mer informasjon
kontakt tlf: 911 97 686

Maskiner/redskap

HEKTNER MASKIN A/S
T: 63 83 90 00 ■ F: 63 83 35 01
www.hektner.no

Landbruksteknikk AS

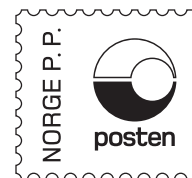
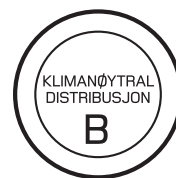
Tlf: 71 29 41 89
www.landbruksteknikk.no

buskap

er markeds plass for produkter og tjenester til storfebondene, og annonsørene får respons

Er dette ditt marked?
Buskap nr 1/13 kommer ut 28.01.13.
Bestillingsfrist er 08.01.13.

Kontakt Aksel H. Belsvik-Karlsen
> Tlf: 91 19 98 86
> E-post: aksel@adapt-da.no

Returadresse:
Geno
Holsetgata 22
2317 Hamar

Nå er det bevist; DeLaval VMSTM melker raskest!*

Få ut maksimalt av din robotmelking med DeLaval VMSTM.

*I følge en dansk studie av Videncentret for Landbrug, Kvæg, har DeLaval VMSTM kortest melkingstid per kg melk målt fra spenevaskstart til spenekoppene er tatt av. Les mer på www.milkproduction.com

For mer informasjon om den nye generasjonen VMS, ta kontakt med Felleskjøpets salgskonsulent I-mek eller besøk våre nettsider: www.delaval.no og www.felleskjopet.no/i-mek

